

Utafiti wa Msingi wa Biblia: Agano la Kale

***HARVESTIME
INTERNATIONAL
NETWORK***

© Harvestime International Institute
<http://www.harvestime.org>

Yaliyomo

Table of Contents

Yaliyomo	2
JINSI YA KUTUMIA MWONGOZO HUU.....	4
MAPENDEKEZO YA MAFUNZO YA KIKUNDI	5
UTANGULIZI WA KOZI	6
MALENGO YA KOZI.....	7
SEHEMU YA KWANZA: UTANGULIZI WA BIBLIA.....	8
KUTAMBULISHA BIBLIA	
VITABU VYA BIBLIA	23
TAFSIRI ZA BIBLIA.....	44
UTANGULIZI WA MUHTASARI.....	50
AGANO LA KALE	
UTANGULIZI WA VITABU VYA SHERIA	56
MWANZO	57
KUTOKA.....	63
WALAWI.....	70
HESABU	76
KUMBUKUMBU LA TORATI	82
VITABU VYA HISTORIA	86
YOSHUA.....	87
WAAMUZI	91
RUTH	97
I NA II SAMWELI	102
WAFALME WA KWANZA NA WA PILI.....	107
NYAKATI ZA I NA II.....	113
EZRA	117
NEHEMIA.....	121
ESTHER.....	126
KWENYE VITABU VYA USHAIRI.....	132
AYUBU	133

ZABURI	138
METHALI.....	145
MHUBIRI.....	150
WIMBO WA SULEMANI.....	155
UTANGULIZI WA VITABU VYA UNABII.....	161
ISAYA	163
YEREMIA.....	169
MAOMBOLEZO.....	173
EZEKIEL.....	177
DANIEL	182
HOSEA	188
JOEL.....	193
AMOS	198
OBADIAH	202
YONA	206
MIKA.....	210
NAHUM	214
HABAKUKI	218
SEFANIA.....	222
HAGAI.....	226
ZEKARIA.....	230
MALAKI.....	235
MAJIBU YA KUJIPIMA.....	240

JINSI YA KUTUMIA MWONGOZO HUU

MPANGILIO WA MWONGOZO

Kila somo lina:

Malengo: Haya ndio malengo ambayo unapaswa kufikia kwa kusoma sura hiyo. Soma kabla ya kuanza sura.

Mstari muhimu: Aya hii inasisitiza wazo kuu la sura hiyo. Tia maanani kukumbuka.

Yaliyomo katika Sura: Jifunze kila sehemu. Tumia Biblia yako kutafuta marejeo yoyote ambayo hayakuchapishwa mwongozoni.

Jitahini mwenyewe: Chukua mtihani huu baada ya kumaliza kusoma sura hiyo. Jaribu kujibu maswali bila kutumia Biblia yako au mwongozo huu. Unapomaliza Jaribio la Kujichunguza, angalia yako majibu katika sehemu ya majibu iliyotolewa mwishoni mwa kitabu.

Kwa Mafunzo Zaidi: Sehemu hii itakusaidia kuendelea na masomo yako ya Neno la Mungu, kuboresha ujuzi wako wa kusoma, na utumie yale uliyojifunza kwa maisha yako na huduma.

Mtihani wa Mwisho: Ikiwa umejiandikisha katika kozi hii, ulipokea mtihani wa mwisho pamoja na kozi hii. Baada ya kumaliza kozi hii, unapaswa kujibu mtihani kwa mujibu wa maagizo na uirudishe kwa ukakuaji kama ilivyoagizwa.

VIFAA VINGINE HITAJIKA

Utahitaji tafsiri ya Biblia ya King James.

MAPENDEKEZO YA MAFUNZO YA KIKUNDI

MKUTANO WA KWANZA

Ufunguzi: Fungua kwa sala na utangulizi. Jifahamishe na uwasajili wanafunzi.

Anzisha/Panga Taratibu za Kikundi: Tambua ni nani atakayeongoza mikutano, wakati, mahali, na tarehe kwa vikao.

Sifa na Kuabudu: Alika uwepo wa Roho Mtakatifu kwenye kikao chako cha mafunzo.

Sambaza Mwongozo kwa Wanafunzi: Tambulisha kichwa cha mwongozo, muundo, na malengo ya kozi iliyotolewa katika kurasa za kwanza za mwongozo.

Fanya Mgawo wa Kwanza: Wanafunzi watasoma sura zilizowekwa na kuchukua Jaribio la Kujitathmini kabla ya mkutano ujao. Idadi ya sura unazofanya kwa kila mkutano zitategemea urefu wa sura, yaliyomo, na uwezo wa kikundi chako.

MIKUTANO YA PILI NA YAFUATAYO

Ufunguzi: Omba. Karibisha na uandikishe wanafunzi wowote wavya na uwape mwongozo. Chukua mahudhurio. Kuwa na wakati wa kusifu na kuabudu.

Pitia/Rejelea: Toa muhtasari mfupi wa yale uliyojifunza kwenye mkutano uliopita.

Somo: Jadili kila sehemu ya sura ukitumia **VICHWA VYA MKAZO WA RANGI NYEUSI** kama muhtasari wa kufundisha. Waulize wanafunzi maswali au maoni juu ya kile wao wamejifunza. Tumia somo hilo kwa maisha na huduma za wanafunzi wako.

Jijaribu mwenyewe: Pitia mitihani ya kujitahini ambayo wanafunzi wamekamilisha. (Kumbuka: Ikiwa hautaki wanafunzi kifikia majibu ya Jaribio la Kujitathmini, unaweza kuondoa kurasa za majibu kutoka nyuma ya kila mwongozo.)

Kwa Mafunzo Zaidi: Unaweza kufanya miradi hii kama kikundi au mtu binafsi.

Mtihani wa Mwisho: Ikiwa kikundi chako kimejiandikisha katika kozi hii kwa malipo, ulipokea mtihani wa mwisho uliokuja pamoja na kozi hii. Toa nakala kwa kila mwanafunzi na usimamie mtihani hitimisho la kozi hii.

Moduli: Unaibu

Kozi: Utafiti wa Msingi wa Biblia I

UTANGULIZI WA KOZI

Marejeleo mengi ya Agano la Kale na Yesu wakati wa huduma Yake duniani yanaonyesha umuhimu alioweka katika kujua yaliyomo katika Maandiko. Kwa sababu Yesu alikazia umuhimu wa Neno la Mungu kwa wanaume aliowazoeza, Taasisi ya Kimataifa ya Harvestime inatoa "*Utafiti wa Msingi wa Biblia*" ikiwa sehemu ya programu yayo ya kuzoeza wanaume na wanawake ili kufikia mataifa yao na ujumbe wa Mungu.

"*Utafiti wa Msingi wa Biblia*" hutambulisha Biblia na kujadili tafsiri zake na matoleo mbalimbali. Inatoa muhtasari wa historia ya Biblia, jiografia, na maisha katika nyakati za Biblia. Kozi hiyo hutoa muhtasari wa kila kitabu cha Biblia na hufundisha ustadi wa kueleza kwa ustadi wa kupanua muhtasari hii ya msingi kuwa mafunzo ya kina zaidi ya Neno la Mungu.

Habari inayotolewa kuhusu kila kitabu cha Biblia inatia ndani mwandishi, watu walioandikiwa kitabu hicho, kusudi la kitabu hicho, mstari mkuu, orodha ya wahusika wakuu, na muhtasari wa mambo yaliyomo. Kanuni ya maisha na huduma pia imeelezwa kwa kila kitabu. Kanuni hizi ni kweli za kimsingi muhimu kwa ukomavu wa Kikristo na huduma ambayo unapaswa kutafuta kujumuisha katika maisha yako mwenyewe. Chati muhimu, ramani, na mistari ya saa inayofupisha mambo muhimu katika fomu iliyofupishwa pia imejumuishwa katika kozi hii.

Kozi imegawanywa katika sehemu mbili:

Sehemu ya Kwanza: Hutoa nyenzo za utangulizi juu ya Biblia na muhtasari wa vitabu vya Agano la Kale.

Sehemu ya Pili: Hutoa muhtasari wa vitabu vya Agano Jipya.

"*Utafiti wa Msingi wa Biblia*" ni kozi sanjari ya "*Mbinu za Ubunifu wa Kujifunza Biblia*" ambayo hufundisha njia mbalimbali za kujifunza Biblia. Masomo yote mawili yamekusudiwa kuboresha funzo lako la kibinafsi la Neno la Mungu*.

* Kwa kuwa kila kozi ya Taasisi ya Kimataifa ya Harvestime imeundwa ili ikamilike yenyewe, ilikuwa ni lazima kurudia baadhi ya nyenzo za utangulizi kutoka kwa "*Mbinu Bunifu za Kujifunza Biblia*." Sura tatu za utangulizi zinafanana katika kozi zote mbili.

MALENGO YA KOZI

Baada ya kumaliza kozi hii utaweza:

- Tambua migawanyiko ya kimsingi ya Biblia.
- Eleza tofauti kati ya matoleo, tafsiri, na matoleo yaliyofafanuliwa ya Biblia.
- Eleza maisha ya kila siku katika nyakati za Biblia.
- Fanya muhtasari wa mpangilio wa nyakati za Biblia.
- Tengeneza na upanue muhtasari.
- Kwa kila kitabu katika Biblia taja yafuatayo:
 - Wandishi
 - Ambaye aliandikiwa kitabu
 - Iipoandikwa
 - Kusudi la kitabu
 - Aya kuu
 - Kanuni ya Maisha na Huduma
- Endelea na kujifunza Neno la Mungu kwa undani zaidi baada ya kumaliza kozi hii.

SEHEMU YA KWANZA: UTANGULIZI WA BIBLIA

SURA YA KWANZA

KUTAMBULISHA BIBLIA

MALENGO:

Baada ya kukamilika kwa sura hii utaweza:

- Andika Mstari Muhimu kutoka kwenye kumbukumbu.
- Bainisha neno "Biblia."
- Bainisha neno "Maandiko."
- Eleza asili ya Biblia.
- Tambua makusudio makuu ya Biblia.
- Tambua Agano la Kale na Agano Jipya kama sehemu kuu mbili za Biblia.
- Taja sehemu nne za vitabu vya Agano la Kale.
- Taja sehemu nne za vitabu vya Agano Jipya.
- Eleza nini maana ya "umoja na utofauti" wa Biblia.
- Tambua mtu ambaye ufunuo wa agano zote mbili unazingatia.

AYA MUHIMU:

Kila andiko, lenye pumzi ya Mungu, lafaa kwa mafundisho, na kwa kuwaonya watu makosa yao, na kwa kuwaongoza, na kwa kuwaadibisha katika haki;

ili mtu wa Mungu awe kamili, amekamilishwa apate kutenda kila tendo jema. (2 Timotheo 3:16-17)

UTANGULIZI

Sura hii inatanguliza Biblia ambayo ni Neno lililoandikwa la Mungu mmoja wa kweli. Neno "Biblia" linamaanisha "vitabu." Biblia ni juzuu moja ambayo ina vitabu 66 tofauti.

Neno "Maandiko" pia hutumiwa kurejelea Neno la Mungu. Neno hili linatokana na neno la Kilatini linalomaanisha "kuandika." Neno "Maandiko" linapotumiwa na herufi kubwa "S" maana yake ni maandishi matakatifu ya Mungu mmoja wa kweli. Neno "Biblia" halitumiki katika Biblia. Ni neno linalotumiwa na wanadamu kama cheo cha Maneno yote ya Mungu.

ASILI YA BIBLIA

Biblia ni Neno la Mungu lililoandikwa. Aliongoza maneno katika Biblia na alitumia takriban watu arobaine tofauti kuandika maneno Yake. Wanaume hawa waliandika kwa kipindi cha miaka 1500. Makubaliano kamili ya maandishi hawa ni uthibitisho mmoja kwamba wote waliongozwa na mwandishi mmoja. Mwandishi huyo alikuwa Mungu.

Baadhi ya maandishi waliandika kile ambacho Mungu alisema:

Chukua kitabu cha kukunjwa, ukaandike ndani yake maneno yote niliyokuambia juu ya Israeli...(Yeremia 36:2)

Maandishi wengine waliandika yale waliyopitia au yale ambayo Mungu alifunua kuhusu siku zijazo:

Yaandike hayo uliyoyaona, na yaliyopo, na yatakayokuwa baadaye. (Ufunuo 1:19)

Maandishi wote waliandika chini ya uongozi wa Mungu maneno ya ujumbe Wake kwa ajili yetu.

KUSUDI LA BIBLIA

Biblia yenyewe inaandika kusudi lake kuu:

Kila andiko, lenye pumzi ya Mungu, lafaa kwa mafundisho, na kwa kuwaonya watu makosa yao, na kwa kuwaongoza, na kwa kuaadibisha katika haki;

ili mtu wa Mungu awe kamili, amekamilishwa apate kutenda kila tendo jema. (2 Timotheo 3:16-17)

Maandiko yanapasa kutumika kufundisha mafundisho, kukaripia na kusahihisha kutokana na uovu, na kufundisha haki. Watakusaidia kuishi kwa haki na kukuwezesha kufanya kazi kwa ajili ya Mungu.

MIGAWANYIKO MIKUU

Biblia imegawanywa katika sehemu kuu mbili zinazoitwa Agano la Kale na Agano Jipya. Neno “agano” linamaanisha “*makubaliano*.” Agano ni mapatano. Agano la Kale linarekodi agano la awali la Mungu au makubaliano na mwanadamu. Agano Jipya linarekodi agano jipya lililofanywa na Mungu kupitia Mwanawe, Yesu Kristo.

Makubaliano haya mawili yalikuwa na mada gani? Wote wawili walihusu kumrejsha mwanadamu mwenye dhambi kwenye uhusiano mzuri na Mungu. Mungu aliweka sheria kwamba dhambi inaweza tu kusamehewa kwa kumwaga damu:

. . . pasipo kumwaga damu hakuna ondoleo (msamaha). (Waebrania 9:22)

Chini ya makubaliano ya Mungu katika Agano la Kale, dhabihu za damu za wanyama zilitolewa na mwanadamu ili kupata msamaha wa dhambi. Hii ilikuwa ishara ya dhabihu ya damu ambayo Yesu Kristo angetoa chini ya mapatano mapya pamoja na Mungu. Kupitia kuzaliwa, maisha, kifo na ufufuko wa Yesu, dhabihu ya mwisho kwa ajili ya dhambi ilitolewa:

Lakini Kristo amekwisha fika, akiwa kuhani mkuu wa mambo mema yatakayokuwapo, kupitia hema iliyo kuu na kamilifu zaidi, isiyofanywa kwa mikono, yaani, isiyo ya ulimwengu huu;

Wala si kwa damu ya mbuzi na ndama, bali kwa damu yake mwenyewe aliingia mara moja tu katika Patakatifu, akiisha kupata ukombozi wa milele kwa ajili yetu.

Kwa maana ikiwa damu ya ng'ombe na mbuzi, na majivu ya ndama ya ng'ombe, ambayo yanyunyiziwa na watu walio najisi, yanatakasa hata kuusafisha mwili;

Si zaidi damu yake Kristo, ambaye kwamba kwa Roho wa milele alijitoa nafsi yake kwa Mungu kuwa sadaka isiyo na mawaa, itawasafisha dhamiri zenu na matendo mafu, mpate kumwabudu Mungu aliye hai?

Na kwa sababu hii ni mjumbe wa agano jipya, ili kwa njia ya mauti, kuleta ukombozi kwa makosa yaliyokuwa chini ya agano la kwanza, wale walioitwa wapokee ahadi ya urithi wa milele.

(Waebrania 9:11-15)

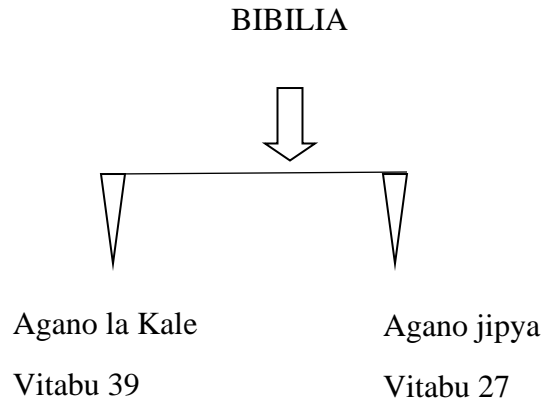
Maagano yote mawili ni Neno la Mungu na ni lazima tujifunze yote mawili ili kuelewa ujumbe wa Mungu. Maneno “agano la kale” na “agano jipya” hutumiwa kutofautisha kati ya mapatano ya Mungu na mwanadamu kabla na baada ya kifo cha Yesu Kristo. Hatupuuzi Agano la Kale kwa sababu tu linaitwa "kale."

MIGAWANYIKO ZAIDI

Biblia imegawanywa tena katika vitabu 66. Agano la Kale lina vitabu 39. Agano Jipya lina vitabu 27. Kila kitabu kimegawanywa katika sura na mistari. Ingawa yaliyomo katika kila kitabu ni Neno la Mungu, mgawanyiko katika sura na mistari ulifanywa na mwanadamu ili iwe rahisi

kupata vifungu hususa. Ingekuwa vigumu sana kupata kifungu ikiwa vitabu vyote vingekuwa aya moja ndefu.

Huu hapa ni mchoro rahisi unaoonyesha migawanyiko ya kimsingi ya Biblia:

UMOJA WA BIBLIA

Tunapozungumzia umoja wa Biblia, tunamaanisha mambo mawili:

MOJA: BIBLIA IMEUNGANA KIMAUDHUI:

Ingawa Biblia iliandikwa na waandikaji wengi kwa miaka mingi, hakuna ubishi. Mwandishi mmoja hapingani na yeyote kati ya wengine. Biblia inatia ndani mazungumzo ya mamia ya habari zinazobishaniwa. (Somo lenye utata ni lile linalojenga maoni tofauti linapotajwa). Hata hivyo waandikaji wa Biblia walizungumza juu ya habari hizo kwa upatano kuanzia kitabu cha kwanza cha Mwanzo hadi kitabu cha mwisho cha Ufunuo. Hili liliwezekana kwa sababu kulikuwa na mwandishi mmoja tu: Mungu. Waandishi waliandika tu ujumbe chini ya uongozi na uvuvio Wake. Kwa sababu hii, yaliyomo katika Biblia yana umoja.

PILI: BIBLIA IMEUNGANA KATIKA MANDHARI:

Watu wengine wanafikiri kwamba Biblia ni mkusanyo wa vitabu 66 tofauti kuhusu mambo mbalimbali. Hawatambui kwamba Biblia inaunganishwa na kichwa kikuu. Kuanzia mwanzo hadi mwisho, Biblia inafunua kusudi maalum la Mungu ambalo limefupishwa katika kitabu cha Waefeso:

**Akiisha kutujulisha siri ya mapenzi yake, sawasawa na uradhi wake mwema,
alioukusudia ndani yake.**

Ili katika kipindi cha utimilifu wa nyakati avikusanye pamoja vitu vyote katika Kristo, vilivyo mbinguni na vilivyo juu ya nchi pia; hata ndani yake:

Katika yeye sisi nasi tumepata urithi, huku tukichaguliwa tangu awali sawasawa na kusudi lake yeye ambaye hufanya mambo yote kwa shauri la mapenzi yake mwenyewe. (Waefeso 1:9-11)

Biblia inafunua siri ya mpango wa Mungu ambayo ndiyo mada inayunganisha Biblia. Ni ufunuo wa Yesu Kristo kama Mwokozi wa wanadamu wenye dhambi. Yesu alieleza jinsi Agano la Kale lilivyomhusu Yeye:

Akawaambia, Haya ndiyo maneno niliyowaambia nilipokuwa nikali pamoja nanyi, ya kwamba ni lazima yatimizwe yote yaliyoandikwa kunihusu mimi katika torati ya Musa, na katika manabii na katika Zaburi.

(Luka 24:44)

Kwa utangulizi huu, Yesu aliendelea na . . .

. . . Akafungua akili zao wapate kuelewa na maandiko. (Luka 24:45)

Je, ni ufunguo gani ambao Yesu aliwapa kuelewa Maandiko? Ukweli kwamba mada yake kuu ililenga Kwake:

. . . Ndivyo ilivyoandikwa, kwamba ilimpasa Kristo kuteswa, na kufufuka siku ya tatu;

na kwamba mataifa yote watahubiriwa kwa jina lake habari ya toba na ondoleo la dhambi, kuanzia Yerusalemu. Na nyinyi ni mashahidi wa mambo haya. (Luka 24:46-48)

Agano la Kale na Agano Jipya zote zinasimulia hadithi ya Yesu. Agano la Kale linatutayarisha kwa ajili ya kutokea kwake na Agano Jipya linaeleza jinsi lilivyotokea. Hii inaunganisha Biblia katika mada moja kuu. Watu waliomtazamia Yesu chini ya Agano la Kale waliokolewa kutoka katika dhambi zao kwa imani katika ahadi ya Mungu. Kila mtu anayeitazama kama imetimizwa katika Yesu Kristo anaokolewa kwa njia hiyo hiyo: Kwa imani kwamba ilifanyika kama vile Mungu alivyoahidi.

UTOFAUTI WA BIBLIA

Tunapozungumza juu ya "tofauti" wa Biblia tunamaanisha kwamba Biblia ina aina mbalimbali. Inarekodi njia tofauti ambazo Mungu alishughulika na watu na njia tofauti ambazo waliitikia kwake.

Biblia imeandikwa katika hali tofauti. Sehemu zingine zinaonyesha furaha wakati zingine zinaonyesha huzuni. Biblia inajumuisha aina mbalimbali za maandishi. Ina historia, mashairi, unabii, barua, matukio, mafumbo, miujiza, na hadithi za mapenzi. Kwa sababu ya utofauti wake, Biblia imegawanywa zaidi katika vikundi vikubwa vya vitabu.

MIGAWANYIKO KATIKA AGANO LA KALE

Vitabu vya Agano la Kale vimegawanywa katika makundi makuu manne: Sheria, historia, mashairi na unabii.

VITABU VYA SHERIA:

Kuna vitabu vitano vya sheria. Majina ya vitabu hivi ni:

Mwanzo

Kutoka

Mambo ya Walawi

Nambari

Kumbukumbu la Torati

Vitabu hivi vinarekodi uumbaji wa mwanadamu na ulimwengu na Mungu na historia ya mwanzo ya mwanadamu. Zinasimulia jinsi Mungu alivyoliinua taifa la Israeli kama watu ambao kupitia kwao angeweza kujidhihirisha kwa mataifa ya ulimwengu.

Vitabu hivi vinaandika sheria za Mungu. Sehemu zinazojulikana zaidi ni Amri Kumi (Kutoka 20:3-17), amri kuu kuliko zote (Kumbukumbu la Torati 6:5), na amri kuu ya pili (Mambo ya Walawi 19:18).

Fungua Biblia yako na utafute vitabu vya Sheria katika Agano la Kale. Tafuta mistari mitatu iliyotajwa katika fungu lililotangulia na uisome. Hizi ni mfano wa sheria za Mungu zilizoandikwa katika vitabu hivi.

VITABU VYA HISTORIA:

Kuna vitabu 12 vya historia katika Agano la Kale. Majina ya vitabu vya historia ni:

Yoshua

Waamuzi

Ruthu

Mimi na II Samweli

Wafalme wa I na II

I na II Mambo ya Nyakati

Ezra

Nehemia

Esta

Tafuta vitabu hivi katika Biblia yako. Vinapatikana mara baada ya vitabu vya sheria. Vitabu vya historia vinashughulikia historia ya miaka elfu moja ya watu wa Mungu, Israeli. Kwa kawaida hawaambii kila kitu kilichotokea, lakini wanaandika matukio makubwa na kuonyesha matokeo ya kufuata na kupuuza sheria ya Mungu.

VITABU VYA USHAIRI:

Kuna vitabu vitano vya mashairi. Majina ya vitabu vya mashairi ni:

Kazi

Zaburi

Methali

Mhubiri

Wimbo wa Sulemani

Vitabu hivi ni vitabu vya ibada vya watu wa Mungu, Israeli. Bado zinatumiwa katika ibada na waumini leo. Fungua Zaburi ya 23 na uisome. Huu ni mfano wa mashairi mazuri ya kuabudu yaliyomo katika vitabu hivi.

VITABU VYA UNABII:

Vitabu vya unabii wa Agano la Kale vimegawanywa katika makundi mawili ambayo yanaitwa Vitabu Vikuu na Vidogo vya unabii. Hii haimaanishi Manabii Wakuu ni muhimu zaidi kuliko Manabii Wadogo. Kichwa kinatumika tu kwa sababu Manabii Wakuu ni vitabu virefu kuliko Manabii Wadogo. Kuna vitabu 17 vya unabii katika Agano la Kale. Majina ya vitabu vya unabii ni:

Manabii wakuu:

Isaya

Yeremia

Maombolezo

Ezekieli

Daniel

Manabii Wadogo:

Hosea Nahumu

Yoeli Habakuki

Amosi Zekaria

Obadia Hagai

Yona Zekaria

Mika Malaki

Vitabu hivi ni ujumbe wa kinabii kutoka kwa Mungu kwa watu wake kuhusu matukio yajayo. Mengi ya unabii huo tayari yametimizwa, lakini mengine yangali ya kutimizwa wakati ujao. Tafuta vitabu hivi vya kinabii katika Biblia yako. Ni vitabu vya mwisho katika Agano la Kale.

MGAWANYIKO WA AGANO JIPYA

Agano Jipya pia limegawanywa katika vikundi vinne: Injili, Historia, Barua, na Unabii.

VITABU VYA INJILI:

Kuna vitabu vinne katika Injili. Majina ya vitabu hivi ni:

Mathayo Marko Luka Yohana

Vitabu hivi vinaeleza juu ya maisha, kifo, na ufufuo wa Yesu. Kusudi lao ni kukuongoza kuamini kwamba Yeye ndiye Kristo, Mwana wa Mungu. Tafuta Injili katika Biblia yako kisha usome Yohana 20:31 inayoeleza kusudi hilo.

KITABU CHA HISTORIA:

Kuna kitabu kimoja cha historia katika Agano Jipya, kitabu cha Matendo. Kitabu hiki kinaeleza jinsi kanisa lilivyoanza na kutimiza agizo la Kristo la kueneza Injili ulimwenguni kote. Tafuta kitabu hiki katika Biblia yako.

BARUA:

Kuna barua 21 katika Agano Jipya. Majina ya herufi hizi ni:

Warumi	Tito
I na II Wakorintho	Filemoni
Wagalatia	Waebrania
Waefeso	Yakobo
Wafilipi	I na II Petro
Wakolosai	I, II, na III Yohana
I na II Wathesalonike	Yuda
I na II Timotheo	

Barua hizo zinatumiwa kwa waumini wote. Kusudi lao ni kuwaongoza katika kuishi na kuwasaidia kufanya yale ambayo Yesu aliamuru. Warumi 12 ni mfano mzuri wa mafundisho yao. Fungua sura hii katika Biblia yako na uisome. Barua pia wakati mwingine huitwa "nyaraka" ambayo ina maana ya barua.

UNABII:

Ufunuo ndicho kitabu pekee cha unabii katika Agano Jipya. Inasimulia juu ya ushindi wa mwisho wa Yesu na watu wake. Kusudi lake ni kukuhimiza kuendelea kuishi kama a

Mkristo anapaswa kuishi hadi mwisho wa nyakati. Ujumbe wake umefupishwa katika Ufunuo 2:10.

KUJITAHINI

1. Andika Aya Muhimu kutoka kwa kumbukumbu:

2. Neno “Biblia” linamaanisha nini? _____

3. Neno “Maandiko” linamaanisha nini? _____

4. Migawanyiko miwili mikuu ya Biblia ni ipi?

5. Kuna vitabu vingapi katika Biblia? _____

6. Taja makundi makuu manne ambayo vitabu vya Agano la Kale vimegawanywa:

7. Taja makundi makuu manne ambayo vitabu vya Agano Jipya vimegawanywa:

8. Nini maana ya neno “agano”?

9. Ni nini makusudio manne makuu ya Biblia? Toa rejea ya Biblia ili kuunga mkono jibu lako.

10. Nini maana ya “umoja wa Biblia”?

11. Ni nini maana ya “tofauti za Biblia”?

12. Soma kila taarifa. Ikiwa taarifa ni KWELI weka herufi T kwenye nafasi iliyo wazi mbele yake. Ikiwa taarifa ni FALSE weka herufi F kwenye nafasi iliyo wazi mbele yake:

- a. ____ Biblia ni Neno lililoandikwa la Mungu mmoja wa kweli.
- b. ____ Ingawa Mungu aliongoza Biblia, aliwatumia wanadamu kuandika maneno yake.
- c. ____ Kwa sababu kulikuwa na waandishi wengi kwa kipindi cha miaka mingi, Biblia ina mengi ya kupingana.
- d. ____ Hakuna mada iliyounganishwa ya Biblia. Ni mkusanyiko tu wa vitabu juu ya masomo mbalimbali.
- e. ____ Manabii Wakuu wa Agano la Kale ni muhimu zaidi kuliko Manabii Wadogo.

13. Ni mtu gani ambaye ufunuo wa agano zote mbili unazingatia? Toa rejea ya Biblia ili kuunga mkono jibu lako _____ Rejeleo _____.

(Majibu ya majaribio yametolewa mwishoni mwa sura ya mwisho katika mwongozo huu.)

KWA MAFUNZO ZAIDI

Alamisho kwenye ukurasa unaofuata zitakusaidia kujifunza sehemu kuu za Biblia. Kata alamisho kwenye mistari inayozigawa na uziweke katika Biblia yako. Ikiwa unatatizika kupata mahali pa kuweka alamisho zako, tumia Yaliyomo kwenye sehemu ya mbele ya Biblia yako. Inaorodhesha vitabu kwa mpangilio ambavyo vinapatikana katika Biblia. Pia hutoa nambari ya ukurasa ambapo kila kitabu huanza.

AGANO LA KALE

Weka alama 1 mwanzoni mwa kitabu cha Mwanzo.

Weka alama 2 mwanzoni mwa kitabu cha Yoshua.

Weka alama 3 mwanzoni mwa kitabu cha Ayubu.

Weka alama 4 mwanzoni mwa kitabu cha Isaya.

AGANO JIPYA

Weka alama 5 mwanzoni mwa kitabu cha Mathayo.

Weka alama 6 mwanzoni mwa kitabu cha Matendo.

Weka alama 7 mwanzoni mwa kitabu cha Warumi.

Weka alama 8 mwanzoni mwa kitabu cha Ufunuo.

Sasa umepata sehemu kuu za Biblia. Endelea kutumia alamisho hadi uweze kutaja na kupata migawanyiko hii kwa kumbukumbu.

AGANO LA KALE
SHERIA (1)

MWANZO
KUTOKA
WALAWI
HESABU
KUMBUKUMBU

AGANO LA KALE
HISTORIA (2)

YOSHUA
HUKUMU
RUTH
I SAMWELI
II SAMWELI
I WAFALME
II WAFALME
I NYAKATI
II NYAKATI
EZRA
NEHEMIA
ESTHER

AGANO LA KALE
USHAIRI (3)

AYUBU
ZABURI
METHALI
MHUBIRI
WIMBO ULIO BORA

AGANO LA KALE
UNABII (4)

MANABII WAKUU:
ISAYA
YEREMIA
MAOMBOLEZO
EZEKIEL
DANIEL

MANABII WADOGO: ALAMA ZA KITABU CHA AGANO LA KALE

HOSEA

JOEL

AMOS

OBADIAH

YONA

MIKA

NAHUM

HABAKUKI

ZEKARIA

HAGAI

ZEKARIA

MALAKI

AGANO JIPYA

INJILI (5)

MATHAYO

MARKO

LUKA

YOHANA

AGANO JIPYA

HISTORIA (6)

MATENDO YA MITUME

AGANO JIPYA

NYARAKA (7)

WARUMI

I WAKORINTHO

II WAKORINTHO

WAGALATIA

WAEFESO

WAFILIPU

WAKOLOSAI

MIMI

WATHESALONIKE

II

WATHESALONIKE

AGANO JIPYA

UNABII (8)

YUDA

UFUNUO

MIMI TIMOTHEO

II TIMOTHEO

TITO

FILEMONI

WAEBRANIA

JAMES

MIMI PETRO

II PETRO

I YOHANA

II YOHANA

III YOHANA

SURA YA PILI

VITABU VYA BIBLIA

MALENGO:

Baada ya kukamilika kwa sura hii utaweza:

- Andika Mstari Muhimu kutoka kwenye kumbukumbu.
- Tambua idadi ya vitabu katika Agano la Kale.
- Tambua idadi ya vitabu katika Agano Jipya.
- Eleza kwa nini ni muhimu kuwa na mpango uliopangwa wa kusoma Biblia.
- Orodhesha mapendekezo manne ya usomaji wa Biblia wenye mafanikio.

AYA MUHIMU:

Kilio changu na kikukaribie, ee Bwana, unifahamishe sawasawa na neno lako. (Zaburi 119:169)

UTANGULIZI

Katika sura iliyotangulia ulijifunza kwamba Biblia ni Neno la Mungu lililoandikwa. Ulijifunza imegawanywa katika sehemu kuu mbili zinazoitwa Agano la Kale na Agano Jipya. Ulijifunza sehemu nne za vitabu vya Agano la Kale:

Sheria

Historia

Ushairi

Unabii

Pia ulijifunza sehemu nne za vitabu vya Agano Jipya:

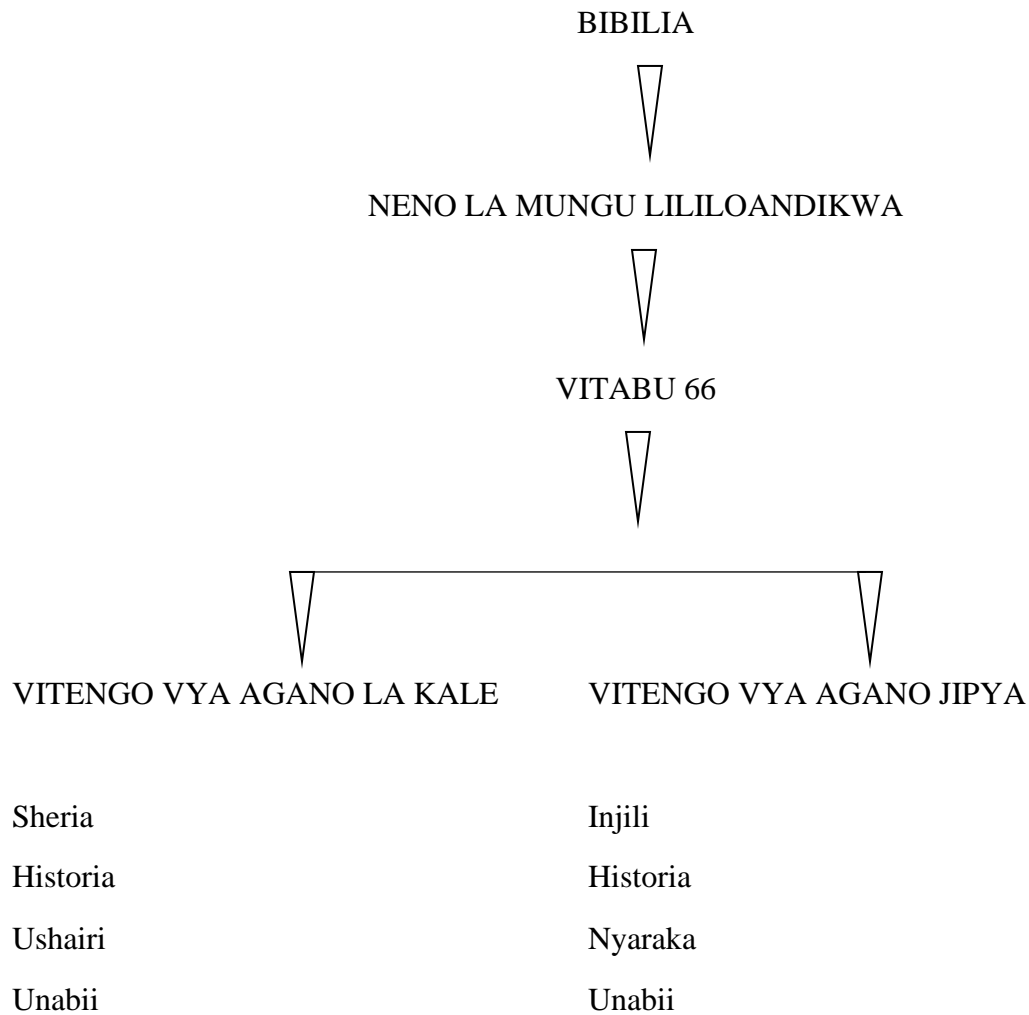
Injili

Historia

Barua

Unabii

Chati ifuatayo ni muhtasari wa yale ambayo umejifunza kuhusu Biblia kufikia sasa:

Sura hii ina muhtasari wa kila moja ya vitabu 66 vya Biblia ambavyo vinaunda sehemu kuu za Agano la Kale na Agano Jipya. Inatoa utangulizi wa yaliyomo katika agano zote mbili. Mpendekezo manne ya usomaji wa Biblia wenye mafanikio yametolewa na utachagua mpango wenye utaratibu wa kuanza kusoma Neno la Mungu.

VITABU VYA AGANO LA KALE

(Vitabu 39)

VITABU VYA SHERIA:

Mwanzo: Inarekodi mwanzo wa ulimwengu, mwanadamu, Sabato, ndoa, dhambi, dhabihu, mataifa, na serikali na watu wakuu wa Mungu kama Ibrahimu, Isaka, Yakobo, na Yusufu.

Kutoka: Inaeleza jinsi Israeli walivyokuwa taifa na Musa kama kiongozi. Israeli wakombolewa kutoka utumwani Misri na kusafiri hadi Mlima Sinai ambapo sheria ya Mungu imetolewa.

Mambo ya Walawi: Kitabu hiki kilikuwa mwongozo wa ibada kwa Israeli. Inatoa maagizo kwa viongozi wa kidini na kueleza jinsi watu wenye dhambi wanavyoweza kumkaribia Mungu mwadilifu. Inahusiana na ujio wa Yesu Kristo kama Mwana-Kondoo wa Mungu azichukuaye dhambi za ulimwengu.

Hesabu: Inarekodi miaka 40 ya Israeli ya kutanga-tanga jangwani ambayo ilikuwa ni matokeo ya kutomtii Mungu. Kichwa cha kitabu kinatokana na nambari mbili (sensa za watu) zilizochukuliwa wakati wa safari ndefu.

Kumbukumbu la Torati: Hurekodi siku za mwisho za maisha ya Musa na kupitia sheria zilizotolewa katika Kutoka na Mambo ya Walawi.

VITABU VYA HISTORIA:

Yoshua: Anaeleza jinsi Yoshua, mrithi wa Musa, aliwaongoza watu wa Israeli kuingia katika Nchi ya Ahadi ya Kanaani. Inarekodi kampeni za kijeshi na mgawanyiko wa ardhi kati ya watu.

Waamuzi: Israeli walimwacha Mungu baada ya kifo cha Yoshua. Kitabu hiki kinarekodi kisa cha kuhuzunisha cha dhambi zao za mara kwa mara na waamuzi ambao Mungu aliwainua ili kuwakomboa kutoka kwa majeshi ya adui.

Ruthu: Hadithi ya Ruthu, mwanamke wa taifa la Mataifa la Moabu, ambaye alichagua kumtumikia Mungu wa Israeli. Akawa bibi mkubwa wa Daudi.

I Samweli: Kitabu hiki kinahusu nafsi tatu: Samweli aliyekuwa wa mwisho wa waamuzi wa Israeli; Sauli, mfalme wa kwanza wa Israeli; na Daudi aliyemfuatia Sauli kuwa mfalme.

2 Samweli: Utawala mtukufu wa miaka 40 wa Mfalme Daudi umeandikwa katika kitabu hiki.

Wafalme wa Kwanza: Utawala wa Mfalme Sulemani na wafalme wa ufalme uliogawanyika kupitia utawala wa Ahabu upande wa kaskazini na Yehoshafati upande wa kusini ndio wahusika wa kitabu hiki.

II Wafalme: Kushuka kwa mwisho kwa Israeli na Yuda kunakumbukwa katika kitabu hiki. Watu wa Mungu walianguka katika dhambi nzito.

I Mambo ya Nyakati: Utawala wa Daudi na maandalizi ya kujenga hekalu yameandikwa hapa. Wakati wa kitabu hiki ni sawa na II Samweli.

2 Mambo ya Nyakati: Kitabu hiki kinaendeleza historia ya Israeli kupitia utawala wa Sulemani kwa kuzingatia ufalme wa kusini. Inafunga kwa amri ya Koreshi iliyoruhusu watu kurudi kutoka Babeli kwenda Yerusalemu.

Ezra: Kurudi kwa Wayahudi kutoka utumwani Babeli kunaenezewa kwa kina.

Nehemia: Kujengwa upya kwa kuta za Yerusalemu chini ya uongozi wa Nehemia kunakumbukwa na kitabu hiki. Mradi huo ulianza miaka 14 hivi baada ya Ezra kurudi pamoja na watu.

Esta: Ukombozi wa Mungu wa Wayahudi kupitia Esta na Mordekai ndilo somo la kitabu hiki.

VITABU VYA USHAIRI:

Ayubu: Kitabu hiki ni hadithi ya Ayubu, mtu aliyeishi karibu na wakati wa Ibrahimu. Mandhari ni swali la kwa nini watu wema wanateseka.

Zaburi: Kitabu cha sala na sifa katika Biblia.

Methali: Hekima ya Kimungu kwa matatizo ya vitendo ya maisha ya kila siku.

Mhubiri: Majadiliano ya ubatili wa maisha mbali na Mungu.

Wimbo wa Sulemani: Mapenzi ya Sulemani na bibi arusi wake Mshulami. Hadithi inawakilisha upendo wa Mungu kwa Israeli na wa Kristo kwa kanisa.

VITABU VYA UNABII:

Vitabu vingi kati ya hivyo viliandikwa katika kipindi ambacho taifa la Israeli liligawanywa katika falme mbili tofauti: Israeli na Yuda.

Isaya: Anaonya juu ya hukumu inayokuja dhidi ya Yuda kwa sababu ya dhambi yao dhidi ya Mungu.

Yeremia: Iliandikwa wakati wa kuanguka na kuanguka kwa Yuda baadaye. Alizungumza juu ya hukumu inayokuja na akahimiza kujisalimisha kwa Nebukadreza.

Maombolezo: Maombolezo ya Yeremia (maonyesho ya huzuni) juu ya uharibifu wa Yerusalemu na Babeli.

Ezekieli: Anaonya kwanza juu ya kuanguka kwa Yerusalemu kunakokaribia na kisha anatabiri kurudishwa kwake wakati ujao.

Danieli: Nabii Danieli alitekwa wakati wa kuzingirwa kwa mapema kwa Yuda na kupelekwa Babiloni. Kitabu hiki kinatoa mafundisho ya kihistoria na ya kinabii ambayo ni muhimu katika kuelewa unabii wa Biblia.

Hosea: Dhamira ya kitabu hiki ni kutokuwa waaminifu kwa Israeli, adhabu yao, na kurejeshwa na Mungu.

Yoeli: Inasimulia mapigo ambayo yalifananisha hukumu ya wakati ujao.

Amosi: Katika kipindi cha ufanisi wa kimwili lakini kuharibika kwa maadili, Amosi aliwaonya Waisraeli na mataifa jirani kuhusu hukumu ya Mungu ya wakati ujao juu ya dhambi yao.

Obadia: Hukumu ya Mungu dhidi ya Edomu, taifa ova lililo kusini mwa Bahari ya Chumvi.

Yona: Hadithi ya nabii Yona ambaye alihubiri toba katika Ninava, jiji kuu la milki ya Ashuru. Kitabu kinafunua upendo wa Mungu na mpango wa toba kwa Mataifa.

Mika: Unabii mwingine dhidi ya dhambi ya Israeli. Inatabiri mahali alipozaliwa Yesu miaka 700 kabla ya tukio hilo kutokea.

Nahumu: Inasimulia kuhusu uharibifu uliokuwa ukija wa Ninava ambao ulikuwa umeokolewa miaka 150 hivi mapema kupitia mahubiri ya Yona.

Habakuki: Anafunua mpango wa Mungu wa kuadhibu taifa lenye dhambi kwa kutumia lenye dhambi zaidi. Inafundisha kwamba "mwenye haki ataishi kwa imani."

Sefania: Hukumu na urejesho wa Yuda.

Hagai: Anawahimiza Wayahudi kujenga upya hekalu baada ya kuchelewa kwa miaka 15 kutokana na upinzani wa adui.

Zekaria: Kuhimiza zaidi kukamilisha hekalu na kufanya upya ahadi ya kiroho. Inatabiri ujio wa kwanza na wa pili wa Kristo.

Malaki: Anaonya dhidi ya unyonge wa kiroho na anatabiri ujio wa Yohana Mbatizaji na Yesu.

VITABU VYA AGANO JIPYA

(Vitabu 27)

INJILI:

Vitabu vinne vinavyojulikana kama Injili vinarekodi kuzaliwa, maisha, huduma, mafundisho, kifo na ufufuo wa Yesu Kristo. Mtazamo wa kila kitabu hutofautiana:

Mathayo: Inakazia Yesu Kristo kuwa Mfalme na ilielekezwa hasa kwa Wayahudi.

Marko: Inakazia Yesu Kristo kama Mtumishi wa Mungu na ilielekezwa hasa kwa Warumi.

Luka: Anamwakilisha Yesu Kristo kama "Mwana wa Adamu," mwanadamu mkamilifu na Mwokozi wa wanadamu wasio wakamilifu.

Yohana: Anamtoa Yesu katika nafasi yake kama Mwana wa Mungu.

KITABU CHA HISTORIA:

Matendo: Kitabu kimoja cha historia cha Agano Jipya kinarekodi ukuaji wa mapema wa Ukristo kutoka wakati wa kurudi kwa Kristo Mbinguni kupitia kifungo cha Paulo huko Rumi. Kitabu hiki kinashughulikia takriban miaka 33 na kinasisitiza kazi ya Roho Mtakatifu.

NYARAKA:

Warumi: Uwasilishaji wa Injili unaosisitiza wokovu kwa imani pekee.

I Wakorintho: Iliandikwa ili kurekebisha makosa ya mwenendo wa Kikristo katika kanisa la mtaa.

2 Wakorintho: Inazungumza juu ya huduma ya kweli ya Injili, uwakili, na mamlaka ya kitume ya Paulo.

Wagalatia: Inashughulika na kosa la kuchanganya sheria na imani. Mada ni kuhesabiwa haki kwa imani pekee.

Waefeso: Huwatia moyo waumini kuhusiana na nafasi yao katika Kristo.

Wafilipi: Inakazia furaha ya umoja wa Kikristo.

Wakolosai: Inashughulika na makosa ya "Ugnostiki," mafundisho ya uwongo ambayo yalikana Yesu alikuwa kweli Mwana wa Mungu na Mwana wa Adamu. Kitabu hiki pia kinasisitiza Yesu kama kichwa cha Kanisa.

I Wathesalonike: Shauri katika maisha ya Kikristo na msisitizo juu ya kurudi kwa Yesu.

II Wathesalonike: Maelekezo zaidi juu ya kurudi kwa Bwana na jinsi ujuzi wa hili unapaswa kuathiri maisha ya kila siku.

I Timotheo: Inasisitiza mafundisho yenye uzima, serikali ya kanisa yenye utaratibu, na kanuni za kuliongoza kanisa katika miaka ijayo.

II Timotheo: Inaeleza mtumishi wa kweli wa Yesu Kristo. Pia inaonya juu ya ukengefu (kushuka kiroho) ambao ulikuwa umeanza. Inatoa Neno la Mungu kama dawa ya kusahihisha makosa yote.

Tito: Barua ya Paulo kwa mhudumu kijana aliyeitwa Tito ambaye alikuwa akimtumikia Mungu katika kisiwa cha Krete. Mafundisho na maisha ya Kimungu yanasisitizwa.

Filemoni: Maombezi ya Paulo kwa mtumwa aliyetoroka wa Mkristo tajiri wa Kolosai. Inaonyesha maombezi ya Yesu kwa niaba ya waamini ambao wakati fulani walikuwa watumwa wa dhambi.

Waebrania: Inaeleza ubora wa Ukristo juu ya Uyahudi. Inamonyesha Yesu kuwa Kuhani Mkuu na mpatanishi kati ya Mungu na mwanadamu.

Yakobo: Inafundisha kwamba imani ya kweli inathibitishwa na matendo, ingawa wokovu ni kwa imani pekee.

I Petro: Barua ya faraja na faraja kwa waumini, hasa wale wanaoteseka na mashambulizi ya kiroho kutoka nje ya kanisa kupitia kwa wasioamini.

II Petro: Onyo dhidi ya mashambulizi ya kiroho kutoka ndani. Kwa mfano, walimu wa uongo ambao tayari "wamejipenyeza" ndani ya Kanisa.

I Yohana: Iliandikwa ili kupambana na Ugnostiki ambao ulikana nafasi ya Kristo kama Mwana wa Mungu na Mwana wa Adamu. Kitabu kinasisitiza ushirika na upendo kati ya waumini na kuwahakikishia waamini wa kweli uzima wa milele.

Yohana wa Pili: Anaonya dhidi ya maafikiano yoyote na makosa ya kimafundisho na kusisitiza kwamba ukweli lazima ulindwe kwa upendo.

Yohana wa Tatu: Anaonya juu ya dhambi ya kukataa ushirika na wale ambao ni waamini wa kweli.

Yuda: Onyo lingine dhidi ya uasi-imani na mafundisho ya uwongo. Mada inafanana na ile ya II Petro.

KITABU CHA UNABII:

Ufunuo: Kitabu hiki cha unabii kinaeleza juu ya matukio ya mwisho ya historia ya ulimwengu. Inasimulia juu ya mambo yaliyokuwako, yaliyopo, na yatakayokuwa katika mpango ujao wa Mungu (Ufunuo 4:22).

KUSOMA BIBLIA KWA MAFANIKIO

Utajifunza mengi katika kozi hii kuhusu jinsi ya kuelewa na kufasiri Biblia. Pia utajifunza mbinu za ubunifu za kujifunza Biblia. Lakini hatua ya kwanza katika kuelewa Biblia ni kuanza kuisoma. Ili kukusaidia kuanza kusoma Neno la Mungu tumekuwekea mipango mbalimbali ya usomaji. Hizo zinatia ndani mpango kwa ajili ya wale ambao ndio kwanza wanaanza funzo lao na vilevile mpango kwa ajili ya wale walio na maendeleo zaidi katika funzo la Neno la Mungu. Kwanza, hapa kuna mapendekezo manne ya usomaji wa Biblia wenye mafanikio:

1. SOMA KILA SIKU:

Bali sheria ya Bwana ndiyo impendezayo; na sheria yake huitafakari mchana na usiku. (Zaburi 1:2)

Mungu aliumba mwili wako hivyo ni lazima uwe na chakula kila siku ili ubaki na afya njema. Vivyo hivyo, roho yako lazima ilishwe kila siku kwa chakula cha Neno la Mungu ikiwa unataka kuwa na afya ya kiroho:

. . . Imeandikwa ya kwamba mtu hataishi kwa mkate tu, ila kwa kila Neno la Mungu. (Luka 4:4)

2. SOMA KWA UCHAGUZI:

Anza kwa kusoma "maziwa" ya neno. Hizi ndizo kweli rahisi za Neno la Mungu:

Kama watoto wachanga waliozaliwa sasa yatamanini maziwa yasiyoghoshiwa ya Neno ili kwa hayo mpate kuukulia. (1 Petro 2:2)

Baadaye utakomaa kiroho ambapo unaweza kula “nyama” ya Neno la Mungu. Hii ina maana utaweza kuelewa mafundisho magumu zaidi ya Biblia:

Kwa maana kila mtu atumiaye maziwa hajui sana neno la haki, kwa kuwa ni mtoto mchanga.

Lakini chakula kigumu ni cha watu wazima, ambao akili zao, kwa kutumiwa, zimezoezwa kupambanua mema na mabaya. (Waebrania 5:13-14)

Naliwalisha kwa maziwa, wala si chakula; . . (1 Wakorintho 3:2)

3. SOMA KWA MAOMBI:

Kwa maana Ezra alikuwa ameutayarisha moyo wake kuitafuta sheria ya Bwana. (Ezra 7:10)

Kabla ya kuanza kusoma, omba kwa Mungu na umwombe akusaidie kuelewa ujumbe ambao amekupa kupitia Neno lake lililoandikwa. Ombi lako na liwe kama vile Mtunga-zaburi Daudi alivyoomba:

Unifumbue macho yangu niyatazame maajabu yatokayo katika sheria yako. (Zaburi 119:18)

4. SOMA KIMPANGO:

Watu wengine hawaelewi Neno la Mungu kwa sababu hawana mpango wa kusoma. Wanasoma sura hapa na pale na wanashindwa kuelewa jinsi yote yanavyolingana. Hii ni kama kusoma kurasa chache hapa na pale katika kitabu cha maandishi juu ya dawa na kisha kujaribu kuanzisha mazoezi ya matibabu. Biblia inatuambia “yachunguze maandiko” (Yohana 5:39). Hii inamaanisha kuzisoma kwa uangalifu. Biblia ni kama kitabu kinachotumiwa shuleni. Ni lazima uisome kwa utaratibu ili uelewe yaliyomo. Chagua mojawapo ya ratiba zifuatazo za usomaji na uanze kusoma Biblia yako kila siku.

KWA WANAOANZA

Ikiwa hujawahi kusoma Biblia hapo awali, anza na kitabu cha Yohana katika Agano Jipya. Kitabu hiki kiliandikwa na mmoja wa Wanafunzi wa Yesu Kristo aitwaye Yohana. Anasimulia hadithi ya Yesu kwa njia rahisi ambayo ni rahisi kueleweka.

Soma sura moja katika Yohana kila siku kwa kufuatana zinavyopatikana katika Biblia yako. Tumia chati ifuatayo kutia alama kwenye kila sura unapoisoma.

Injili ya Yohana:

_____1	_____5	_____9	_____13	_____17
_____2	_____6	_____10	_____14	_____18
_____3	_____7	_____11	_____15	_____19
_____4	_____8	_____12	_____16	_____20

RATIBA FUPI

Ratiba fupi ya usomaji wa Biblia imekusudiwa kutoa ujuzi wa msingi wa Biblia kupitia sehemu zilizochaguliwa za Maandiko. Soma sehemu zilizochaguliwa kwa mpangilio ambao zimeorodheshwa. Tumia chati ili kutia alama kwenye kila sehemu unapomaliza kusoma.

AGANO JIPYA:

_____Yohana	_____I Wathesalonike	_____Waefeso
_____Marko	_____I Wakorintho	_____II Timotheo
_____Luka	_____Warumi	_____I Petro
_____Matendo	_____Filemoni	_____I Yohana
_____Warumi	_____Wafilipi	_____Ufunuo 1-5; 19:6-22:21

AGANO LA KALE:

_____Mwanzo	_____Amosi
_____Kutoka 1-20	_____Isaya 1-12
_____Hesabu 10:11-21:35	_____Yeremia 1-25;39-33

_____Kumbukumbu la Torati I-II	_____Ruthu
_____Yoshua I-12; 22-24	_____Yona
_____Waamuzi I-3	_____Zaburi I-23
_____I Samweli I-3, 9-10, 13, 15-18, 31	_____Ayubu I-14, 38-42
_____II Samweli I	_____Mithali I-9
_____I Wafalme I-II	_____Danieli I-6
_____Nehemia	

RATIBA NDEFU

Mpango huu wa usomaji unashughulikia Biblia kwa kina zaidi kuliko Ratiba Fupi, lakini haujumuishi Biblia nzima.

AGANO JIPYA:

_____Marko	_____Wafilipi
_____Mathayo	_____Waefeso
_____Yohana	_____II Timotheo
_____Luka	_____Tito
_____Matendo	_____I Timotheo
_____I Wathesalonike	_____I Petro
_____II Wathesalonike	_____Waebrania
_____I Wakorintho	_____Yakobo
_____Wakorintho wa II	_____I Yohana
_____Wagalatia	_____II Yohana
_____Warumi	_____III Yohana
_____Filemoni	_____Yuda
_____Wakolosai	_____II Petro
	_____Ufunuo I-5 na 19:6-22:21

AGANO LA KALE:

_____ Mwanzo	_____ Yeremia 1-25 na 30-33
_____ Kutoka 1-24	_____ Nahumu
_____ Walawi 1-6:7	_____ Habakuki
_____ Hesabu 10:11-21:35	_____ Ezeieli 1-24 na 33-39
_____ Kumbukumbu la Torati I-II na 27-34	_____ Obadia
_____ Yoshua 1-12 na 22-24	_____ Maombolezo
_____ Waamuzi 1-16	_____ Isaya 40-66
_____ I Samweli	_____ Zekaria 1-8
_____ II Samweli	_____ Malaki
_____ I Wafalme	_____ Yoeli
_____ Wafalme wa II	_____ Ruthu
_____ I Mambo ya Nyakati	_____ Yona
_____ II Mambo ya Nyakati	_____ Zaburi
_____ Ezra	_____ Ayubu
_____ Nehemia	_____ Mithali 1-9
_____ Amosi	_____ Wimbo wa Sulemani
_____ Hosea	_____ Mhubiri
_____ Mika	_____ Esta
_____ Isaya 1-12	_____ Danieli
_____ Sefania	

RATIBA KAMILI

Ratiba kamili ya usomaji wa Biblia hukupeleka katika Biblia nzima katika mwaka mmoja.

Januari

- _____ 1. Mwanzo 1-2
- _____ 2. Mwanzo 3-5
- _____ 3. Mwanzo 6-9

Februari

- _____ 1. Kutoka 14-17
- _____ 2. Kutoka 18-20
- _____ 3. Kutoka 21-24

_____4. Mwanzo 10-11
_____5. Mwanzo 12-15
_____6. Mwanzo 16-19
_____7. Mwanzo 20-22
_____8. Mwanzo 23-26
_____9. Mwanzo 27-29
_____10. Mwanzo 30-32
_____11. Mwanzo 33-36
_____12. Mwanzo 37-39
_____13. Mwanzo 40-42
_____14. Mwanzo 43-46
_____15. Mwanzo 47-50
_____16. Ayubu 1-4
_____17. Ayubu 5-7
_____18. Ayubu 8-10
_____19. Kazi 11-13
_____20. Ayubu 14-17
_____21. Ayubu 18-20
_____22. Ayubu 21-24
_____23. Ayubu 25-27
_____24. Ayubu 28-31
_____25. Ayubu 32-34
_____26. Ayubu 35-37
_____27. Ayubu 38-42
_____28. Kutoka 1-4
_____29. Kutoka 5-7
_____30. Kutoka 8-10
_____31. Kutoka 11-13

_____4. Kutoka 25-27
_____5. Kutoka 28-31
_____6. Kutoka 32-34
_____7. Kutoka 35-37
_____8. Kutoka 38-40
_____9. Mambo ya Walawi 1-4
_____10. Mambo ya Walawi 5-7
_____11. Mambo ya Walawi 8-10
_____12. Mambo ya Walawi 11-13
_____13. Mambo ya Walawi 14-16
_____14. Mambo ya Walawi 17-19
_____15. Mambo ya Walawi 20-23
_____16. Mambo ya Walawi 24-27
_____17. Hesabu 1-3
_____18. Hesabu 4-6
_____19. Hesabu 7-10
_____20. Hesabu 11-14
_____21. Hesabu 15-17
_____22. Hesabu 18-20
_____23. Hesabu 21-24
_____24. Hesabu 25-27
_____25. Hesabu 28-30
_____26. Hesabu 31-33
_____27. Hesabu 34-36
_____28. Kutoka 1-3

(Ratiba Kamili Inaendelea)

Machi

- _____ 1. Kumbukumbu la Torati 4-6
- _____ 2. Kumbukumbu la Torati 7-9
- _____ 3. Kumbukumbu la Torati 10-12
- _____ 4. Kumbukumbu la Torati 13-16
- _____ 5. Kumbukumbu la Torati 17-19
- _____ 6. Kumbukumbu la Torati 20-22
- _____ 7. Kumbukumbu la Torati 23-25
- _____ 8. Kumbukumbu la Torati 26-28
- _____ 9. Kumbukumbu la Torati 29-31
- _____ 10. Kumbukumbu la Torati 32-34
- _____ 11. Yoshua 1-3
- _____ 12. Yoshua 4-6
- _____ 13. Yoshua 7-9
- _____ 14. Yoshua 10-12
- _____ 15. Yoshua 13-15
- _____ 16. Yoshua 16-18

Aprili

- _____ 1. I Samweli 21-24
- _____ 2. I Samweli 25-28
- _____ 3. I Samweli 29-31
- _____ 4. II Samweli 1-4
- _____ 5. II Samweli 5-8
- _____ 6. II Samweli 9-12
- _____ 7. II Samweli 13-15
- _____ 8. II Samweli 16-18
- _____ 9. II Samweli 19-21
- _____ 10. II Samweli 22-24
- _____ 11. Zaburi 1-3
- _____ 12. Zaburi 4-6
- _____ 13. Zaburi 7-9
- _____ 14. Zaburi 10-12
- _____ 15. Zaburi 13-15
- _____ 16. Zaburi 16-18

- _____ 17. Yoshua 19-21
- _____ 18. Yoshua 22-24
- _____ 19. Waamuzi 1-4
- _____ 20. Waamuzi 5-8
- _____ 21. Waamuzi 9-12
- _____ 22. Waamuzi 13-15
- _____ 23. Waamuzi 16-18
- _____ 24. Waamuzi 19-21
- _____ 25. Ruthu 1-4
- _____ 26. I Samweli 1-3
- _____ 27. I Samweli 4-7
- _____ 28. I Samweli 8-10
- _____ 29. I Samweli II-13
- _____ 30. I Samweli 14-16
- _____ 31. I Samweli 17-20

- _____ 17. Zaburi 19-21
- _____ 18. Zaburi 22-24
- _____ 19. Zaburi 25-27
- _____ 20. Zaburi 28-30
- _____ 21. Zaburi 31-33
- _____ 22. Zaburi 34-36
- _____ 23. Zaburi 37-39
- _____ 24. Zaburi 40-42
- _____ 25. Zaburi 43-45
- _____ 26. Zaburi 46-48
- _____ 27. Zaburi 49-51
- _____ 28. Zaburi 52-54
- _____ 29. Zaburi 55-57
- _____ 30. Zaburi 58-60

(Ratiba Kamili Inaendelea)

Mei

- _____ 1. Zaburi 61-63
- _____ 2. Zaburi 64-66
- _____ 3. Zaburi 67-69
- _____ 4. Zaburi 70-72
- _____ 5. Zaburi 73-75
- _____ 6. Zaburi 76-78
- _____ 7. Zaburi 79-81
- _____ 8. Zaburi 82-84
- _____ 9. Zaburi 85-87

Juni

- _____ 1. Mithali 1-3
- _____ 2. Mithali 4-7
- _____ 3. Mithali 8-11
- _____ 4. Mithali 12-14
- _____ 5. Mithali 15-18
- _____ 6. Mithali 19-21
- _____ 7. Mithali 22-24
- _____ 8. Mithali 25-28
- _____ 9. Mithali 29-31

____ 10. Zaburi 88-90
____ 11. Zaburi 91-93
____ 12. Zaburi 94-96
____ 13. Zaburi 97-99
____ 14. Zaburi 100-102
____ 15. Zaburi 103-105
____ 16. Zaburi 106-108
____ 17. Zaburi 109-111
____ 18. Zaburi 112-114
____ 19. Zaburi 115-118
____ 20. Zaburi 119
____ 21. Zaburi 120-123
____ 22. Zaburi 124-126
____ 23. Zaburi 127-129
____ 24. Zaburi 130-132
____ 25. Zaburi 133-135
____ 26. Zaburi 136-138
____ 27. Zaburi 139-141
____ 28. Zaburi 142-144
____ 29. Zaburi 145-147
____ 30. Zaburi 148-150
____ 31. Wafalme wa Kwanza 1-4

____ 10. Mhubiri 1-3
____ 11. Mhubiri 4-6
____ 12. Mhubiri 7-9
____ 13. Mhubiri 10-12
____ 14. Nyimbo 1-4
____ 15. Nyimbo 5-8
____ 16. I Wafalme 5-7
____ 17. I Wafalme 8-10
____ 18. I Wafalme 11-13
____ 19. I Wafalme 14-16
____ 20. I Wafalme 17-19
____ 21. I Wafalme 20-22
____ 22. II Wafalme 1-3
____ 23. II Wafalme 4-6
____ 24. II Wafalme 7-10
____ 25. 2 Wafalme 11-14:20
____ 26. Yoeli 1-3
____ 27. 2 Wafalme 14:21-25; Yona 1-4
____ 28. 2 Wafalme 14:26-29; Amosi 1-3
____ 29. Amosi 4-6
____ 30. Amosi 7-9

(Ratiba Kamili Inaendelea)

Julai

Agosti

_____ 1. II Wafalme 15-17
_____ 2. Hosea 1-4
_____ 3. Hosea 5-7
_____ 4. Hosea 8-10
_____ 5. Hosea 11-14
_____ 6. II Wafalme 18-19
_____ 7. Isaya 1-3
_____ 8. Isaya 4-6
_____ 9. Isaya 7-9
_____ 10. Isaya 10-12
_____ 11. Isaya 13-15
_____ 12. Isaya 16-18
_____ 13. Isaya 19-21
_____ 14. Isaya 22-24
_____ 15. Isaya 25-27
_____ 16. Isaya 28-30
_____ 17. Isaya 31-33
_____ 18. Isaya 34-36
_____ 19. Isaya 37-39
_____ 20. Isaya 40-42
_____ 21. Isaya 43-45
_____ 22. Isaya 46-48
_____ 23. Isaya 49-51
_____ 24. Isaya 52-54
_____ 25. Isaya 55-57
_____ 26. Isaya 58-60
_____ 27. Isaya 61-63
_____ 28. Isaya 64-66

_____ 1. II Wafalme 20-21
_____ 2. Sefania 1-3
_____ 3. Habakuki 1-3
_____ 4. II Wafalme 22-25
_____ 5. Obadia/Yeremia 1-2
_____ 6. Yeremia 3-5
_____ 7. Yeremia 6-8
_____ 8. Yeremia 9-12
_____ 9. Yeremia 13-16
_____ 10. Yeremia 17-20
_____ 11. Yeremia 21-23
_____ 12. Yeremia 24-26
_____ 13. Yeremia 27-29
_____ 14. Yeremia 30-32
_____ 15. Yeremia 33-36
_____ 16. Yeremia 37-39
_____ 17. Yeremia 40-42
_____ 18. Yeremia 43-46
_____ 19. Yeremia 47-49
_____ 20. Yeremia 50-52
_____ 21. Maombolezo 1-5
_____ 22. I Mambo ya Nyakati 1-3
_____ 23. I Mambo ya Nyakati 4-6
_____ 24. I Mambo ya Nyakati 7-9
_____ 25. I Mambo ya Nyakati 10-13
_____ 26. I Mambo ya Nyakati 14-16
_____ 27. I Mambo ya Nyakati 17-19
_____ 28. I Mambo ya Nyakati 20-23

_____29. Mika 1-4
_____30. Mika 5-7
_____31. Nahumu 1-3

_____29. I Mambo ya Nyakati 24-26
_____30. I Mambo ya Nyakati 27-29
_____31. II Mambo ya Nyakati 1-3

(Ratiba Kamili Inaendelea)

Septemba

_____1. II Mambo ya Nyakati 4-6
_____2. II Mambo ya Nyakati 7-9
_____3. II Mambo ya Nyakati 10-13
_____4. II Mambo ya Nyakati 14-16
_____5. II Mambo ya Nyakati 17-19
_____6. II Mambo ya Nyakati 20-22
_____7. II Mambo ya Nyakati 23-25
_____8. II Mambo ya Nyakati 26-29
_____9. II Mambo ya Nyakati 30-32
_____10. II Mambo ya Nyakati 33-36
_____11. Ezeieli 1-3
_____12. Ezeieli 4-7
_____13. Ezeieli 8-11
_____14. Ezeieli 12-14

Oktoba

_____1. Esta 4-7
_____2. Esta 8-10
_____3. Ezra 1-4
_____4. Hagai 1-2/Zekaria 1-2
_____5. Zekaria 1-2
_____6. Zekaria 3-6
_____7. Zekaria 7-10
_____8. Ezra 5-7
_____9. Ezra 8-10
_____10. Nehemia 1-3
_____11. Nehemia 4-6
_____12. Nehemia 7-9
_____13. Nehemia 10-13
_____14. Malaki 1-4

____ 15. Ezeikieli 15-18
____ 16. Ezeikieli 19-21
____ 17. Ezeikieli 22-24
____ 18. Ezeikieli 25-27
____ 19. Ezeikieli 28-30
____ 20. Ezeikieli 31-33
____ 21. Ezeikieli 34-36
____ 22. Ezeikieli 37-39
____ 23. Ezeikieli 40-42
____ 24. Ezeikieli 43-45
____ 25. Ezeikieli 46-48
____ 26. Danieli 1-3
____ 27. Danieli 4-6
____ 28. Danieli 7-9
____ 29. Danieli 10-12
____ 30. Esta 1-3
____ 31. Luka 10-13

____ 15. Mathayo 1-4
____ 16. Mathayo 5-7
____ 17. Mathayo 8-11
____ 18. Mathayo 12-15
____ 19. Mathayo 16-19
____ 20. Mathayo 20-22
____ 21. Mathayo 23-25
____ 22. Mathayo 26-28
____ 23. Alama 1-3
____ 24. Marko 4-6
____ 25. Marko 7-10
____ 26. Alama II-13
____ 27. Marko 14-16
____ 28. Luka 1-3
____ 29. Luka 4-6
____ 30. Luka 7-9

(Ratiba Kamili Inaendelea)

Novemba

____ 1. Luka 14-17
____ 2. Luka 18-21
____ 3. Luka 22-24
____ 4. Yohana 1-3

Desemba

____ 1. Warumi 5-8
____ 2. Warumi 9-11
____ 3. Warumi 12-16
____ 4. Matendo 20:3-22

_____ 5. Yohana 4-6	_____ 5. Matendo 23-25
_____ 6. Yohana 7-10	_____ 6. Matendo 26-28
_____ 7. Yohana 11-13	_____ 7. Waefeso 1-3
_____ 8. Yohana 14-17	_____ 8. Waefeso 4-6
_____ 9. Yohana 18-21	_____ 9. Wafilipi 1-4
_____ 10. Matendo 1-2	_____ 10. Wakolosai 1-4
_____ 11. Matendo 3-5	_____ 11. Waebrania 1-4
_____ 12. Matendo 6-9	_____ 12. Waebrania 5-7
_____ 13. Matendo 10-12	_____ 13. Waebrania 8-10
_____ 14. Matendo 13-14	_____ 14. Waebrania 11-13
_____ 15. Yakobo 1-2	_____ 15. Filemoni/I Petro 1-2
_____ 16. Yakobo 3-5	_____ 16. 1 Petro 3-5
_____ 17. Wagalatia 1-3	_____ 17. 2 Petro 1-3
_____ 18. Wagalatia 4-6	_____ 18. 1 Timotheo 1-3
_____ 19. Matendo 15-18:11	_____ 19. I Timotheo 4-6
_____ 20. I Wathesalonike 1-5	_____ 20. Tito 1-3
_____ 21. II Wathesalonike 1-3	_____ 21. 2 Timotheo 1-4
_____ 22. I Wakorintho 1-4	_____ 22. I Yohana 1-2; Matendo 18:12-19:10
_____ 23. I Yohana 3-5	_____ 23. I Wakorintho 5-8
_____ 24. II Yohana, Yohana wa III	_____ 24. 1 Wakorintho 9-12
_____ 25. Ufunuo 1-3, Yuda	_____ 25. 1 Wakorintho 13-16
_____ 26. Ufunuo 4-6	_____ 26. Matendo 19:11-20:1; 2 Wakorintho 1-3
_____ 27. Ufunuo 7-9	_____ 27. 2 Wakorintho 4-6
_____ 28. Ufunuo 10-12	_____ 28. 2 Wakorintho 7-9
_____ 29. Ufunuo 13-15	_____ 29. 2 Wakorintho 10-13
_____ 30. Ufunuo 16-18	_____ 30. Matendo 20:2/Warumi 1-4
_____ 31. Ufunuo 19-22	

KUJITAHINI

1. Andika Mstari Muhimu kutoka kwa kumbukumbu.

2. Ni vitabu vingapi katika Agano la Kale?

3. Ni vitabu vingapi katika Agano Jipya?

4. Kwa nini ni muhimu kuwa na mpango mzuri wa kusoma Biblia?

5. Ni mapendekezo gani manne ya kusoma Biblia kwa mafanikio?

(Majibu ya majaribio yametolewa mwishoni mwa sura ya mwisho katika mwongozo huu.)

KWA MAFUNZO ZAIDI

-Pitia maelezo ya kila kitabu cha Biblia kilichotolewa katika sura hii.

-Andika jina la kila kitabu cha Biblia hapa chini.

-Kwa jina la kila kitabu fupisha maudhui yake ya msingi kwa maneno matatu au manne.

-Miwili ya kwanza imefanywa kama mifano kwako kufuata.

(Kwa kufupisha habari kwa njia hii utaweza kusitawisha ujuzi wa jumla wa yaliyomo katika Biblia nzima.)

Jina la Kitabu

Yaliyomo kwenye Kitabu

Mwanzo

Kitabu cha Mianza

Kutoka

Kutoka Misri

SURA YA TATU

TAFSIRI ZA BIBLIA

MALENGO:

Baada ya kukamilika kwa sura hii utaweza:

- Andika Mstari Muhimu kutoka kwenye kumbukumbu.
- Taja lugha tatu ambazo Biblia iliandikwa kwayo.
- Bainisha neno "toleo."
- Eleza tofauti kati ya tafsiri na tafsiri ya vifungu vya Biblia.

AYA MUHIMU:

Bwana alitoa Neno: kundi kubwa la wale waliolitangaza. (Zaburi 68:11)

UTANGULIZI

Sura hii inataja lugha za awali ambazo Biblia iliandikwa na inaeleza jinsi Maandiko yametafsiriwa katika lugha nyinginezo. Utajifunza tofauti kati ya tafsiri na toleo la ufafanuzi wa Biblia. Mifano kutoka katika matoleo mbalimbali ya Biblia imetolewa.

LUGHA TATU

Biblia iliandikwa awali katika lugha tatu. Sehemu kubwa ya Agano la Kale iliandikwa kwa Kiebrania isipokuwa sehemu za vitabu vya Danieli na Nehemia ambavyo viliandikwa kwa Kiaramu. Agano Jipya liliandikwa kwa Kigiriki.

Hakuna hati-mkono ya awali ya Biblia inayopatikana sasa. Baadhi ya hati nzuri zipo ambazo ni nakala za asili. Matoleo ni tafsiri za nakala hizi za hati asilia. Tangu nyakati za kale wanaume waliona uhitaji wa kutafsiri Biblia ili kila mtu aweze kuisoma katika lugha yao wenyewe.

Hakuna tafsiri iliyo sawa kwa sababu hakuna lugha mbili zinazofanana kabisa. Maneno fulani yanayotumiwa katika Biblia hata hayapo katika lugha mbalimbali. Kwa mfano, kuna kabila la Wahindi katika

Ecuador, Amerika Kusini, iliwaita Wahindi wa Auca. Wamishonari walipowasiliana nao kwa mara ya kwanza, Wahindi hao hawakujua kusoma wala kuandika. Hakukuwa na maneno katika lugha yao ya "kuandika" au "kitabu."

Wahindi wa Auca walikuwa na desturi ya kuchonga alama za utambulisho kwenye mali zao. Kwa kuwa hapakuwa na maneno katika lugha yao kwa ajili ya maandiko, maandishi, au kitabu, Biblia ilipotafsiriwa kwa ajili yao iliitwa "Mchongaji wa Mungu." Hili lilitambulisha kuwa ni kitu cha Mungu. Huu ni mfano mmoja tu wa ugumu wa kutafsiri Biblia katika lugha mbalimbali.

TAFSIRI NA UFAFANUZI

Kuna matoleo mengi tofauti ya Biblia. Neno "toleo" linamaanisha Biblia iliyoandikwa katika lugha tofauti na ile ambayo Neno la Mungu liliandikwa hapo awali. Kuna aina mbili kuu za matoleo ya Biblia: Tafsiri na vifungu vya maneno.

TAFSIRI:

Tafsiri ni jitihada ya kueleza kile ambacho maneno ya Kigiriki, Kiebrania, na Kiaramu yanasema hasa. Inatoa karibu iwezekanavyo neno halisi kwa neno tafsiri. Maneno ya ziada huwekwa pale tu inapohitajika ili msomaji aelewe maana.

UFAFANUZI:

Kifungu cha maneno hakijaribu kutafsiri neno kwa neno. Inatafsiri mawazo kwa mawazo. Kifungu cha maneno ni urejeshaji wa maana ya kifungu. Tafsiri za vifungu ni rahisi kusoma na kuelewa kwa sababu zimeandikwa katika msamiati na sarufi ya kisasa, lakini si tafsiri kamili ya Neno la Mungu.

Sehemu ya "Kwa Masomo Zaidi" ya sura hii inatoa mifano kutoka kwa matoleo kadhaa ya Kiingereza ya Biblia ili uweze kulinganisha. Hizi zinaonyesha tofauti katika tafsiri na matoleo ya vifungu.

KUCHAGUA BIBLIA YA KUJIFUNZA

Kwa madhumuni ya kozi hii na somo la Biblia kwa ujumla, tunapendekeza matumizi ya toleo la Biblia la King James. Kuna sababu kadhaa za hii:

KWANZA:

Biblia ya King James ni sahihi sana na tafsiri nzuri kwa ajili ya kujifunza kwa umakini. Toleo la kifafanuzi halina tafsiri kamili ya neno kwa neno ya Maandiko.

PILI:

Kuna zana zaidi za kusoma zinazopatikana kwa toleo la King James. Kuna idadi kubwa ya konkodansi, kamusi, na maoni yaliyoandikwa kwa maandishi ya King James.

TATU:

Toleo la King James linapatikana katika lugha nyingi kuliko toleo lingine lolote. Kwa kuwa kozi za Harvestime International Institute zinatumwa ulimwenguni pote, tulichagua toleo hili la Biblia kwa sababu linapatikana katika lugha nyingi. Ni muhimu kuwa na Biblia katika lugha yako ya asili kwa sababu unafikiri na kuelewa vyema katika lugha yako mwenyewe.

Ikiwa huna toleo la Biblia la King James liandikie Jumuiya ya Biblia ya Marekani huko P.O. Box 5601, Grand Central Station, New York, New York 10164, U.S.A. Wana orodha kamili ya lugha zote ambazo toleo la Biblia la King James linapatikana. Ukipata Biblia ya King James Version haipatikani katika lugha yako au unapata ugumu wa kupata Biblia, andikia United Bible Societies, Bible House, P.O. Box 755, Stuttgart 1, Ujerumani. Wanadumisha orodha ya "Maandiko ya Ulimwengu" ambayo hutambulisha lugha zote ulimwenguni ambamo angalau kitabu kimoja cha Biblia kimechapishwa.

Ikiwa unasoma Kiingereza lakini huna msamiati mdogo, unaweza kutaka kupata "Bible in Basic English." Hili ni Agano la Kale na Jipya lote lililoandikwa kwa Kiingereza kwa kutumia msamiati wa msingi wa maneno 1,000 pekee. Andika kwa Cambridge University Press, New York, New York, U.S.A. kwa habari zaidi.

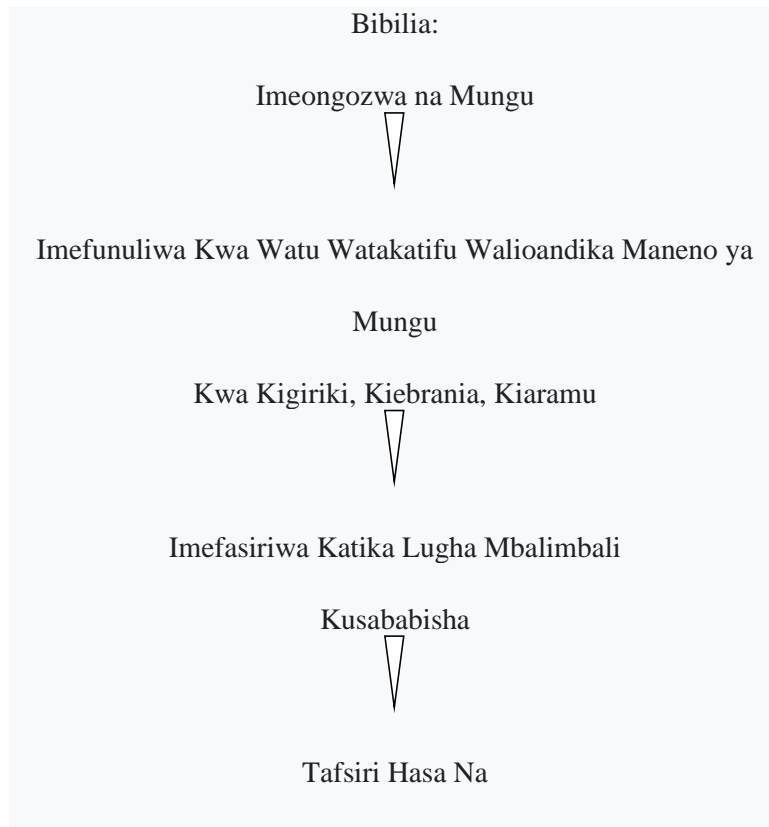
MATOLEO YA HERUFI NYEKUNDU

Matoleo kadhaa ya Biblia yanakuja katika yale yanayoitwa "matoleo ya herufi nyekundu." Katika matoleo ya herufi nyekundu ya Biblia maneno ya Yesu yamechapishwa kwa rangi nyekundu. Maandishi mengine ya Biblia yamechapishwa kwa wino mweusi.

Ikiwa toleo la herufi nyekundu la toleo la King James linapatikana katika lugha yako, tunapendekeza ulipate. Kile ambacho Yesu alifundisha ni mojawapo ya mambo makuu ya mafunzo ya Taasisi ya Kimataifa ya Harvestime na toleo la herufi nyekundu linasisitiza mafundisho Yake.

MUHTASARI

Chati ifuatayo inatoa muhtasari wa jinsi matoleo mbalimbali ya Biblia yalivyositawi:

KUJITAHINI

1. Andika Mstari Muhimu kutoka kwa kumbukumbu.

2. Neno "toleo" linamaanisha nini?

3. Kuna tofauti gani kati ya tafsiri na tafsiri ya vifungu vya Biblia?

4. Ni toleo gani la Biblia linalotumiwa katika kozi hii?

5. Kwa nini hakuna tafsiri kamili ya Biblia?

6. Ni lugha gani tatu ambazo Biblia iliandikwa mwanzoni?

(Majibu ya majaribio yametolewa mwishoni mwa sura ya mwisho katika mwongozo huu.)

KWA MAFUNZO ZAIDI

Tumechagua andiko la Yohana 3:16 ili kuonyesha tofauti kati ya matoleo mbalimbali ya Biblia. Matoleo yaliyoorodheshwa ni matoleo maarufu zaidi ya Kiingereza ya Biblia.

King James Version: Kwa maana jinsi hii Mungu aliupenda ulimwengu hata akamtoa Mwanawe pekee ili kila mtu amwaminiye asipotee, bali awe na uzima wa milele.

New King James Version: Kwa maana jinsi hii Mungu aliupenda ulimwengu hata akamtoa Mwanawe pekee, ili kila mtu amwaminiye asipotee, bali awe na uzima wa milele.

Revised Standard Version: Kwa maana jinsi hii Mungu aliupenda ulimwengu hata akamtoa Mwanawe pekee, ili kila mtu amwaminiye asipotee, bali awe na uzima wa milele.

Biblia Hai: Kwa maana jinsi hii Mungu aliupenda ulimwengu, hata akamtoa Mwanawe pekee, ili kila mtu amwaminiye asipotee, bali awe na uzima wa milele.

New American Standard Bible: Kwa maana jinsi hii Mungu aliupenda ulimwengu, hata akamtoa Mwanawe pekee, ili kila mtu amwaminiye asipotee, bali awe na uzima wa milele.

New English Bible: Mungu aliupenda ulimwengu hata akamtoa Mwanawe pekee, ili kila mtu amwaminiye asife, bali awe na uzima wa milele.

Amplified Version: Kwa maana jinsi hii Mungu aliupenda ulimwengu na kuuthamini sana hata akamtoa Mwanawe pekee (wa pekee), ili kila mtu amwaminiye (anayemwamini, anayeshikamana naye, akimtegemea) asipotee. uharibifu, potea-bali uwe na uzima wa milele (wa milele).

Phillips: Kwa maana jinsi hii Mungu aliupenda ulimwengu hata akamtoa Mwanawe pekee, ili kila mtu amwaminiye asipotee, bali awe na uzima wa milele.

Wurst: Kwa maana jinsi hii Mungu aliupenda ulimwengu, hata akamtoa Mwanawe, Mzaliwa wa pekee, ili kila mtu anayemwamini asipotee, bali awe na uzima wa milele.

Moffat: Kwa maana jinsi hii Mungu aliupenda ulimwengu hata akamtoa Mwanawe pekee, ili kila mtu amwaminiye awe na uzima wa milele badala ya kupotea.

SURA YA NNE

UTANGULIZI WA MUHTASARI

MALENGO:

Baada ya kukamilika kwa sura hii utaweza:

- Andika Mstari Muhimu kutoka kwa kumbukumbu.
- Fafanua neno "muhtasari."
- Soma muhtasari.
- Tengeneza muhtasari.

AYA MUHIMU:

Tena akaniambia, Mwanadamu, maneno yangu yote nitakayokuambia, yapokee moyoni mwako, na kuyasikia kwa masikio yako. (Ezeieli 3:10)

UTANGULIZI

"*Utafiti wa Msingi wa Biblia wa I*" unajumuisha muhtasari wa kila kitabu cha Agano la Kale cha Biblia. Muhtasari huo hutoa ufupi wa yaliyomo katika Neno la Mungu kwa ujumla. Muhtasari wa kina zaidi umetolewa katika "*Utafiti wa Msingi wa Biblia II*" kwa Injili, Matendo, na Nyaraka kutokana na lengo maalum la Taasisi ya Kimataifa ya Harvestime. Taasisi inasisitiza kile Yesu alichofundisha na matokeo wakati mafundisho yake yalipowekwa katika matendo katika kanisa la kwanza.

Muhtasari katika kozi hii unatoa muhtasari wa maudhui ya jumla ya kila kitabu cha Biblia. Unapomaliza utafiti huu wa jumla unapaswa kurudi nyuma na kujifunza kila kitabu kwa undani zaidi. Muhtasari huu ni mwanzo tu kwako kusitawisha maelezo ya kina zaidi kwa kila kitabu cha Biblia. Ili kufanya hivyo, lazima ujue jinsi ya kuunda muhtasari sahihi.

MUHTASARI

Muhtasari ni njia ya kupanga maelezo ya somo. Inaweka habari katika mfumo wa muhtasari kwa matumizi katika huduma na masomo yajayo. Muhtasari hukusaidia "kusikia kwa sikio lako na kulipokea moyoni mwako" Neno la Mungu (Ezeieli 3:10). Muhtasari unazingatia somo

lililochaguliwa. Somo hili linakuwa kichwa cha muhtasari. Tumetumia majina ya vitabu vya Biblia kama vichwa vya muhtasari katika kozi hii kwa sababu ndivyo somo la kujifunza.

Mambo makuu katika muhtasari yanaeleza jambo fulani kuhusu jambo hilo. Pia kuna nukta ndogo zinazoeleza jambo fulani kuhusu mambo makuu. Kiambishi awali "kidogo" kinamaanisha vinahusiana na (kueleza jambo kuhusu) jambo kuu. Wanatoa maelezo ya kina zaidi kuhusu mambo makuu.

Kuna njia nyingi za kueleza. Tumechagua moja ambayo hutumia nambari maalum zinazoitwa nambari za Kirumi kwa alama kuu. Ikiwa hufahamu nambari za Kirumi orodha imetolewa katika sehemu ya "Kwa Masomo Zaidi" ya sura hii. Vidokezo vidogo kwenye muhtasari vinaonyeshwa na herufi kubwa za alfabeti. Ikiwa kuna pointi zaidi chini ya hizi, zinaonyeshwa kwa nambari za kawaida.

Jifunze mfano ufuatao wa muhtasari:

Kichwa Kimewekwa Hapa

I. Hii ni nambari ya Kirumi ya I iliyotumiwa kwa nukta kuu ya kwanza.

A. Hii ni herufi kubwa inayotumiwa kwa nukta ndogo inayohusiana na jambo kuu.

1. Ikiwa kungekuwa na nukta ndogo zaidi inayohusiana na hii, ingewekwa alama na nambari 1.
2. Ikiwa kuna pointi nyingine zinazohusiana na pointi ndogo A, endelea kuziweka kwa mpangilio wa nambari.

B. Hoja kuu ya I yawezakuwa na vidokezo kadhaa. Ikiwa ndivyo, endelea kupitia alfabeti ukitumia herufi kubwa kwa mpangilio. Kila moja ya haya inapaswa kuhusishwa na jambo kuu.

II. Ili kuwasilisha jambo lingine kuu, tumia nambari inayofuata ya Kirumi.

A. Vidokezo vidogo vinafuata muundo sawa chini ya kila jambo kuu.

KUPANUA MUHTASARI

Kama mfano wa jinsi unavyoweza kupanua muhtasari wa jumla uliotolewa katika kozi hii, tumechagua Warumi 12:1-2. Kwanza soma mistari:

Basi, ndugu zangu, nawasihi, kwa huruma zake Mungu, itoeni miili yenu iwe dhabihu iliyo hai, takatifu, ya kumpendeza Mungu, ndiyo ibada yenu yenye maana.

Wala msifuatishe namna ya dunia hii; bali mgeuzwe kwa kufanywa upya nia zenu, mpate kujua hakika mapenzi ya Mungu yaliyo mema, ya kumpendeza, na ukamilifu. (Warumi 12:1-2)

Huu hapa ni muhtasari uliotengenezwa kutoka kwa aya:

Hatua za Kupata Mapenzi ya Mungu

I. Itoeni miili yenu iwe dhabihu iliyo hai:

A. Mtakatifu.

B. Kukubalika kwa Mungu.

II. Msiifuatishe namna ya dunia hii:

A. Ugeuzwe.

1. Tunabadilishwa kwa kufanywa upya nia zetu.

III. Hatua hizi zitatusaidia kuthibitisha au kupata mapenzi ya Mungu ambayo ni:

A. Nzuri.

B. Inakubalika.

C. Mkamilifu.

Unaweza kuona jinsi muhtasari huu unavyofupisha kwa uwazi hatua za mapenzi ya Mungu zinazotolewa katika Warumi 12:1-2.

Kamwe hutamaliza masomo yako ya muhtasari wa Neno la Mungu. Roho Mtakatifu daima atakupa ufahamu mpya kuhusu Neno ambao utataka kuongeza kwenye muhtasari wako.

KUJITAHINI

1. Andika Mstari muhimu kutoka kwa kumbukumbu.

2. Muhtasari ni nini?

3. Fungua muhtasari wa Mwanzo katika somo hili. Je, unaweza kusoma na kuelewa taarifa katika fomu hii ya muhtasari?

4. Mambo makuu kwenye muhtasari yameonyeshwaje?

5. Hoja ndogo chini ya jambo kuu huonyeshwaje?

(Majibu ya majaribio yametolewa mwishoni mwa sura ya mwisho katika mwongozo huu.)

KWA MAFUNZO ZAIDI

1 Vidokezo vidogo ni mahali unapoweza kuongeza maelezo ili kupanua muhtasari rahisi uliotolewa katika kozi hii. Kwa kielelezo, fungua muhtasari wa kitabu cha Danieli kwenye ukurasa wa 174. Jambo kuu la kwanza lina kichwa “Usuli wa Utangulizi: Sababu za Ufanisi wa Danieli” na linashughulikia sura ya I mistari 1-21. Soma mistari hii na utambue sababu za mafanikio yake. Orodhesha haya kama vidokezo chini ya jambo hili kuu.

2. Orodha ifuatayo ya Nambari za Kirumi itakusaidia katika kuunda na kupanua muhtasari:

Hesabu	Nambari za Kirumi
1	I
2	II
3	III
4	IV
5	V
6	VI
7	VII
8	VIII
9	IX
10	X
11	XI
12	XII
13	XIII
14	XIV
15	XV
16	XVI
17	XVII
18	XVIII

19	XIX
20	XX
30	XXX
40	XL
50	L
60	LX
70	LXX
80	LXXX
90	XC
100	C

AGANO LA KALE

UTANGULIZI WA VITABU VYA SHERIA

Katika sura zilizopita ulijifunza kwamba Biblia ni Neno la Mungu lililoandikwa. Ulijifunza imegawanywa katika sehemu kuu mbili zinazoitwa Agano la Kale na Agano Jipya. Ulijifunza sehemu nne za vitabu vya Agano la Kale: Sheria, Historia, Ushairi, Unabii. Pia ulijifunza sehemu nne za vitabu vya Agano Jipya: Injili, Historia, Barua, na Unabii.

Kwa somo hili unaanza uchunguzi wa kimsingi wa vitabu ambavyo vinaunda sehemu kuu ulizojifunza kuzihusu. Kuna vitabu 39 katika Agano la Kale. Tutaanza uchunguzi wetu na vitabu vya sheria:

VITABU VYA SHERIA

Vitabu vya sheria viliandikwa na Musa na vinachukua muda wa miaka 600. Vitabu vya sheria vinajumuisha vitabu vitano:

Mwanzo: Inarekodi mwanzo wa ulimwengu, mwanadamu, Sabato, ndoa, dhambi, dhabihu, mataifa, na serikali. Pia inarekodi hadithi za watu muhimu wa Mungu: Ibrahimu, Isaka, Yakobo, na Yusufu.

Kutoka: Inaeleza jinsi Israeli walivyokuwa taifa na Musa kama kiongozi. Israeli wakombolewa kutoka utumwani Misri na kusafiri hadi Mlima Sinai ambapo sheria ya Mungu imetolewa.

Mambo ya Walawi: Kitabu hiki kilikuwa mwongozo wa ibada kwa Israeli. Inatoa maagizo kwa viongozi wa kidini na inaeleza jinsi watu wenye dhambi wanavyoweza kumkaribia Mungu mwadilifu. Inaelekeza pia kwenye ujio wa Yesu Kristo kama Mwana-Kondoo wa Mungu azichukuaye dhambi za ulimwengu.

Hesabu: Inarekodi miaka 40 ya Israeli ya kutanga-tanga jangwani kama tokeo la kutomtii Mungu. Jina la kitabu limetokana na "idadi" mbili au sensa ya watu iliyofanywa wakati wa safari ndefu.

Kumbukumbu la Torati: Huandika mwisho wa maisha ya Musa na kupitia sheria zilizotolewa katika Kutoka na Mambo ya Walawi.

SURA YA TANO

MWANZO

MALENGO:

Baada ya kukamilika kwa sura hii utaweza:

- Taja mtunzi wa kitabu cha Mwanzo.
- Tambua kitabu cha Mwanzo kiliandikiwa nani.
- Taja kusudi la kitabu cha Mwanzo.
- Andika Mstari Muhimu wa kitabu cha Mwanzo kutoka kwa kumbukumbu.
- Taja Kanuni ya Maisha na Huduma ya kitabu cha Mwanzo.

UTANGULIZI

MWANDISHI: Musa

KWA NANI: Israeli

KUSUDI: Kuhifadhi historia ya Israeli na rekodi ya uumbaji, dhambi, ukombozi, na shughuli za kwanza za Mungu na mwanadamu.

AYA MUHIMU: Mwanzo 3:15

KANUNI ZA MAISHA NA HUDUMA: Mpango wa Mungu tangu mwanzo ulijumuisha mataifa yote. Mungu huanza mambo mapya na watu.

WAHUSIKA KUU: Adamu, Hawa, Kaini, Abeli, Enoko, Esau, Yakobo (Israeli), Enoko, Abrahamu, Isaka, Yosefu.

MUHTASARI

I. Historia ya wanadamu: 1:1-11:26

A. Uumbaji: 1:1-2:25

B. Anguko la mwanadamu: 3:1-4:26

1. Adamu na Hawa: 3:1-24

2. Kaini na Habili: 4:1-26

C. Nasaba kuanzia anguko hadi gharika: 5:1-32

D. Gharika: 6:1-9:29

1. Uovu wa mwanadamu: 6:1-4
2. Uamuzi wa Mungu: 6:5-7
3. Nuhu: 6:8-10
4. Mungu anazungumza na Nuhu: 6:11-21
5. Jibu la Nuhu: 6:22
6. Mungu anazungumza na Nuhu: 7:1-4
7. Jibu la Nuhu: 7:5-16
8. Maisha ndani ya safina: 7:17-24
9. Kutolewa kwenye safina: 8:1-19
10. Agano la Mungu: 9:1-17
11. Vizazi vya Nuhu: 9:18-19
12. Dhambi za familia ya Nuhu: 9:20-29

E. Kutoka gharika hadi kwa Ibrahimu: 10:111:26

1. Vizazi vya wana wa Nuhu: 10:1-32
2. Mnara wa Babeli: 11:1-9
3. Vizazi vya Shemu: 11:10-26
4. Vizazi vya Tera: 11:27-32

II. Historia ya mababu wa Israeli: 11:27-50:26

A. Ibrahimu: 11:27-25:10

1. Kuzaliwa kwa Ibrahimu na ukoo wake: 11:26-30
2. Kuzunguka kwake: 11:31-13:1
 - (a) Kutoka Uru hadi Harani: 11:31-32
 - (b) Kutoka Harani hadi Kanaani: 12:1-9
 - (c) Kwenda Misri na kurudi: 12:10-13:1
3. Ibrahimu na Lutu: 13:2-14:24
 - (a) Mabishano na mgawanyiko: 13:2-13
 - (b) Ahadi ya Mungu kwa Ibrahimu: 13:14-18

(c) Lutu alitekwa na wafalme wa mashariki: 14:1-24

4. Agano: 15:1-20
5. Ishmaeli: 16:1-16
6. Tohara: 17:1-27
7. Mwana aliyeahidiwa: 18:1-15
8. Sodoma na Gomora: 18:16-19:38
9. Ibrahimu amtembelea Abimeleki: 20:1-18
10. Isaka alizaliwa na Ishmaeli kufukuzwa: 21:1-21
11. Ibrahimu na Abimeleki: 21:22-34
12. Dhabihu iliyopendekezwa ya Isaka: 22:1-19
13. Kifo na kuzikwa kwa Sara: 23:1-20
14. Ndoa ya Isaka na Rebeka: 24:1-67
15. Ibrahimu na Ketura: 25:1-6
16. Kifo na kuzikwa kwa Ibrahimu 25:7-10

B. Isaka: 25:11-35:29

1. Kuzaliwa kwa Isaka: 21:1-8
2. Ndoa na Rebeka: 24
3. Isaka na wanawe: 25:19-35:29
4. Agano kufanywa upya: 26:1-5
5. Udanganyifu wa Abimeleki: 26:6-33
6. Ndoa kwa Yudithi na Basemathi: 26:34-35
7. Isaka alidanganywa na Yakobo: 27:1-45
8. Kukimbia kwa Yakobo kwenda Harani: 27:46-28:5
9. Kifo cha Isaka: 35:27-29

C. Yakobo: 28:10-36:43

1. Kuzaliwa kwake: 25:19-26
2. Ushindani kati ya Yakobo na Esau: 25:27-45

(a) Haki ya mzaliwa wa kwanza: 25:27-34

(b) Baraka: 27:1-45

3. Kukimbia kwa Harani: 27:46-29:14

4. Ndoa za Yakobo kwa Lea na Raheli: 29:15-30

5. Maisha katika Harani: 29:31-30:43

6. Rudi Kanaani: 31:1-55

7. Maandalizi ya kukutana na Esau: 32:1-23

8. Mpambano wa Yakobo: 32:24-32

9. Amani na Esau: 33:1-17

10. Yakobo na familia yake katika Kanaani: 33:18-45:28

11. Siku za mwisho na kifo cha Yakobo: 46:1-50:14

D. Yusufu: 37:1-50:26

1. Maisha ya mapema ya Yusufu: 37:1-36

(a) Vazi lake: 37:1-4

(b) Ndoto zake: 37:5-11

(c) Kuuzwa utumwani: 37:12-36

(d) Dhambi ya Yuda: 38:1-30

2. Yusufu mtumwa: 39:1-40:23

(a) Katika nyumba ya Potifa: 39:1-20

(b) Gerezani: 39:21-40:23

3. Yusufu waziri mkuu: 41:1-45:28

(a) Kujitayarisha kwa njaa: 41:1-57

(b) Yusufu na ndugu zake: 42:1-45:28

(c) Yusufu na familia yake huko Misri: 46:1-50:21

(d) Kifo cha Yusufu: 50:22-26

KUJITAHINI

1. Ni nani alikuwa mwandishi wa kitabu cha Mwanzo?

2. Eleza kusudi la kitabu cha Mwanzo.

3. Kitabu cha Mwanzo kiliandikiwa nani?

4. Taja Kanuni za Maisha na Huduma za kitabu cha Mwanzo.

5. Andika Mstari Muhimu wa Mwanzo.

(Majibu ya majaribio yametolewa mwishoni mwa sura ya mwisho katika mwongozo huu.)

KWA MAFUNZO ZAIDI

1. Jina "Mwanzo" maana yake ni mwanzo. Kitabu hiki kina kumbukumbu ya mwanzo wa:

-Ulimwengu: 1:1-25

-Ubinadamu: 1:26-2

-Dhambi: 3:1-7

-Wokovu: 3:8-24

-Familia: 4:1-15

-Ustaarabu: 4:16-9

-Mataifa: 10:1-11:32

-Taifa la Wayahudi: 12:50

2. Mwanzo imegawanywa katika sehemu kuu mbili: Sura ya 1-11 inashughulikia matukio manne makuu. Sura ya 12-50 inahusu watu wanne wakuu.

3. Soma sura za 1-2 na ukamilishe chati ifuatayo:

Siku	Alichoiumba Mungu
-------------	--------------------------

1

2

3

4

5

6

7

4. Katika sura ya 3-9 unajifunza nini kuhusu yafuatayo:

-Mbinu za adui (Shetani...nyoka): _____

-Kuendelea kwa Hawa katika dhambi: _____

-Matokeo ya dhambi kuingia duniani: _____

-Hukumu ya Mungu kwa gharika: _____

5. Kwa sura ya 12-50: Tambua wahusika wanne wakuu na ujifunze maisha yao kwa kina, ukichora matumizi ya kiroho katika maisha yako mwenyewe. Pia jifunze neno "agano" ambalo limetumika sana katika sehemu hii.

SURA YA SITA

KUTOKA

MALENGO:

Baada ya kukamilika kwa sura hii utaweza:

- Taja mtunzi wa kitabu cha Kutoka.
- Tambua kitabu cha Kutoka kiliandikiwa nani.
- Taja kusudi la kitabu cha Kutoka.
- Andika Mstari Muhimu wa kitabu cha Kutoka kwa kumbukumbu.
- Taja Kanuni ya Maisha na Huduma ya kitabu cha Kutoka.

UTANGULIZI

MWANDISHI: Musa

KWA NANI: Israeli

KUSUDI: Kuandika ukombozi wa Israeli kutoka utumwani na kuandika kusudi lao la kuishi kama taifa.

AYA MUHIMU: Kutoka 12:13

KANUNI YA MAISHA NA HUDUMA: Wokovu huja tu kupitia damu ya Mwana-Kondoo wa Mungu, Yesu.

WAHUSIKA KUU: Musa, Haruni, Farao, Miriamu, Yethro

MUHTASARI

I. Taifa la Israeli katika Misri: 1:112:36

- A. Utumwa wa Misri: 1:1-22
- B. Mungu anatarisha mkombozi: Musa: 2:1-4:31
- C. Mazungumzo na Farao: 5:1-11:10
- D. Pasaka: 12:1-30
- E. Ukombozi kutoka Misri: 12:31-36

II. Israeli jangwani: 12:37-18:27

A. Kutoka na kufukuzwa kwa Wamisri: 12:37-15:21.

B. Safari ya Sinai: 15:22-17:16

C. Ziara ya Yethro: 18:1-27

III. Israeli katika Sinai: 19:1-40:38

A. Kutolewa kwa sheria: 19:1-25

B. Sheria zinazoongoza maisha ya kiadili: 19-22

C. Sheria zinazoongoza maisha ya kijamii: 22-23

D. Sheria zinazoongoza maisha ya kidini: 24:1-31:18

E. Maskani: 24:12-40:38

1. Hema iliundwa: Maagizo kuhusu hema na makuhani: 24:12-31:18

2. Hema kuchelewa: Ndama wa dhahabu na kufanywa upya kwa agano: 32:1-34:35

3. Hema la kukutania limekamilika: Kusimikwa kwa hema na kuanzishwa kwa ukuhani: 35:1-40:38

KUJITAHINI

1. Ni nani alikuwa mwandishi wa kitabu cha Kutoka?

2. Eleza kusudi la kitabu cha Kutoka.

3. Kitabu cha Kutoka kiliandikiwa nani?

4. Taja Kanuni ya Maisha na Huduma ya kitabu cha Kutoka.

5. Andika Mstari Muhimu wa Kutoka.

(Majibu ya majaribio yametolewa mwishoni mwa sura ya mwisho katika mwongozo huu.)

KWA MAFUNZO ZAIDI

1. Mungu alituma mapigo kumi juu ya Misri katika mchakato wa kumfanya Farao awe tayari kuwafungua Waisraeli kutoka utumwani:

-Damu: 7:14-25

-Vyura: 8:1-15

-Chawa: 8:16-19

-Nzi: 8:20-32

-Murrain: 9:1-7

-Majipu: 9:8-12

-Mvua ya mawe: 9:13-35

-Nzige: 10:1-20

-Giza: 10:21-29

-Kifo: 11:1-10, 12:29-36

2. Kutoka 20:1-17 inarekodi sheria inayojulikana zaidi ya Agano la Kale, Amri Kumi.
3. Moja ya somo muhimu katika Kutoka ni mpango wa hema. Mchoro kwenye ukurasa unaofuata unaonyesha mpango ambao Mungu alimpa Musa kwa ajili ya mahali hapa patakatifu pa kuabudia.

Hema lilikuwa muhimu kwa sababu lilikuwa mahali pa ibada na dhabihu kwa Israeli, lakini hema pia lilikuwa mfano wa kiroho. Hii ina maana kwamba kila sehemu ya hema ilikuwa ishara ya ukweli mkuu wa kiroho.

Ua unaozunguka maskani ulikuwa na urefu wa futi 150 kwa futi 75. Ni ishara ya ulimwengu.

Madhabahu ya sadaka ya kuteketezwa ilikuwa na futi $\frac{7}{2}$ za mraba na urefu wa futi $\frac{4}{2}$. Dhabihu zilichomwa hapa ambazo ziliashiria dhabihu ya Yesu kwa ajili ya dhambi za ulimwengu.

Birika lilikuwa beseni kubwa ambapo makuhani waliosha mikono na miguu yao kabla ya kuingia Mahali Patakatifu. Ni ishara ya ubatizo wa Kikristo.

Patakatifu palipimwa futi 30 kwa 15. Inaashiria kanisa lililojitenga na ulimwengu (mahakama) na kuingia kwa njia ya dhabihu ya Kristo (madhabahu) na ubatizo (birika).

Meza ya mikate ya wonyesho ni ishara ya Meza ya Bwana (au ushirika, kama inavyoitwa katika baadhi ya madhehebu).

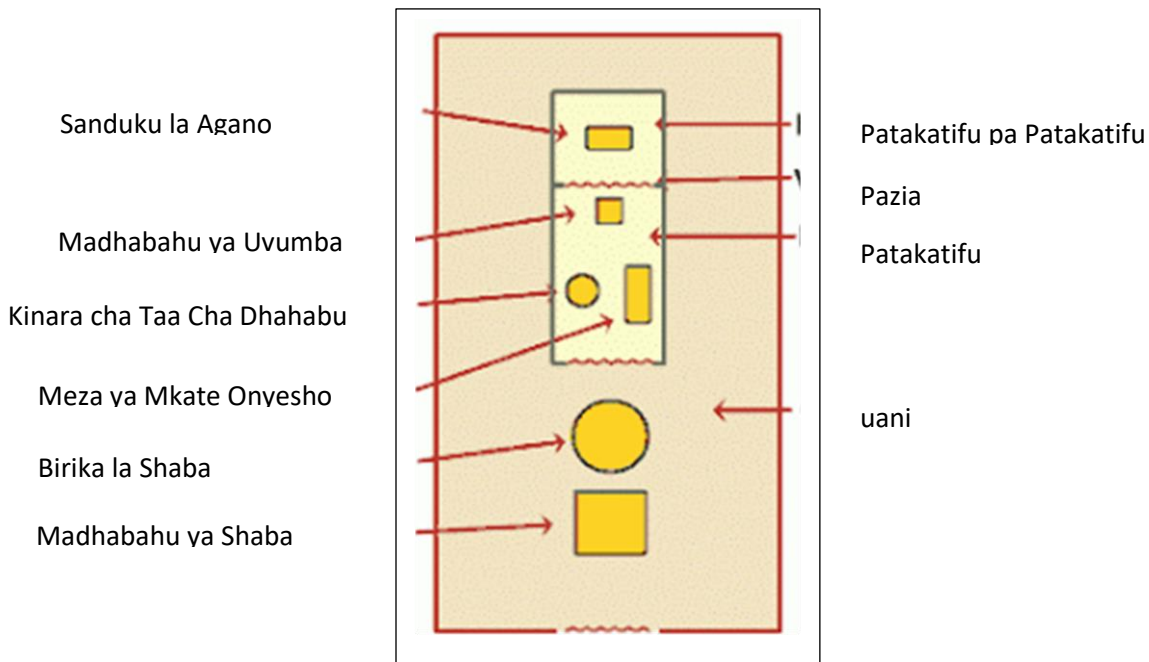
Kinara kilitoa mwanga kwa Mahali Patakatifu. Ni ishara ya Neno la Mungu.

Madhabahu ya kufukizia uvumba palikuwa mahali pa kufukizia uvumba. Moshi wenye harufu nzuri ulipanda kwa Mungu kama ishara ya maombi ya watu wake.

Pazia lilikuwa pazia kati ya Patakatifu na Patakatifu pa Patakatifu. Iliashiria utengano kati ya Mungu na mwanadamu.

Patakatifu pa Patakatifu palikuwa na urefu wa futi 15, upana na kwenda juu. Ilikuwa sura kamili ya mchemraba na ni ishara ya mbinguni. Palikuwa ni makao ya uwepo wa Mungu.

Sanduku la agano lilikuwa sanduku la mbaio lililofunikwa kwa dhahabu. Ilikuwa na kifuniko kilichopambwa kwa makerubi wawili wa dhahabu. Sanduku hilo lilikuwa na Amri Kumi zilizoashiria serikali ya Mungu, sahani ya mana iliyokumbuka utoaji wa Mungu, na fimbo ya Haruni ambayo ilikuwa ukumbusho wa uwezo wa Mungu kati ya watu wake. Mara moja kwa mwaka kuhani mkuu alinyunyiza juu ya safina damu ambayo ilikuwa ishara ya damu ya Kristo ambayo kwayo tunatakaswa kutoka kwa dhambi.

Mchoro wa Maskani

Mchoro hauko kwa Kipimo

Siku Takatifu

Soma marejeleo katika Safu wima ya Kwanza na ukamilishe chati. Ya kwanza inafanywa kama mfano kwako kufuata. Hizi ndizo Siku Takatifu ambazo Mungu aliziweka kwa ajili ya taifa la Israeli kuziadhimisha.

Vifungu	Siku Takatifu	Tarehe	Kusudi La Kuadhimisha
Mambo ya Walawi 23:3 Kutoka 20:8-II	Sabato	7 Siku	Pumziko baada ya kazi; ibada
Kumbukumbu la Torati 5:12-15		Kila juma	
Mambo ya Walawi 23:5 Hesabu 28:16	Pasaka	1/14	
Kumbukumbu la Torati 16:1-2			
Mambo ya Walawi 23:6-8 Hesabu 28:17-25	Isiyotiwa Chachu Mkate	1/15-21	
Kumbukumbu la Torati 16:3-8			
Mambo ya Walawi 23:9-14 Kutoka 23:16	Matunda ya kwanza	1/16	
Hesabu 28:26-31			
Mambo ya Walawi 23:15-22 Kutoka 34:22	Pentekoste	3/6	
Kumbukumbu la Torati 16:9-12			
Mambo ya Walawi 23:23-25 Hesabu 29:1-6	Baragumu	7/1	

Mambo ya Walawi 23:26-32 Siku ya Upatanisho 7/10

Mambo ya Walawi 16

Hesabu 29:7-11

Mambo ya Walawi 23:33-44 Maskani 7/15-21

Hesabu 29:12-40

Kumbukumbu la Torati 16:13-15

Vifungu	Siku Takatifu	Tarehe	Kusudi La Kuadhimisha
----------------	----------------------	---------------	------------------------------

Mambo ya Walawi 25:1-7	Mwaka wa Sabato	Kila tarehe 7	
------------------------	-----------------	---------------	--

Kutoka 23:10-11 Mwaka

Mambo ya Walawi 25:8-55	Yubile	Kila Mwaka wa 50	
-------------------------	--------	------------------	--

SURA YA SABA

WALAWI

MALENGO:

Baada ya kukamilika kwa sura hii utaweza:

- Taja mtunzi wa kitabu cha Mambo ya Walawi.
- Tambua kitabu cha Mambo ya Walawi kiliandikiwa nani.
- Taja madhumuni ya kitabu cha Mambo ya Walawi.
- Andika Mstari Muhimu wa kitabu cha Mambo ya Walawi kutoka kwa kumbukumbu.
- Taja Kanuni ya Maisha na Huduma ya kitabu cha Mambo ya Walawi.

UTANGULIZI

MWANDISHI: Musa

KWA NANI: Israeli

KUSUDI: Kuonyesha Israeli jinsi ya kuishi kama taifa takatifu katika ushirika na Mungu na kuwatayarisha kupanua mpango wa ukombozi wa Mungu kwa mataifa yote.

AYA MUHIMU: Mambo ya Walawi 20:7

KANUNI YA MAISHA NA HUDUMA: Mungu anahitaji utakatifu kwa watu wake.

WAHUSIKA KUU: Musa, Haruni

MUHTASARI

I. Sheria kuhusu dhabihu: 1:1-7:38

- A. Utangulizi: 1:1-2
- B. Sadaka ya kuteketezwa: 1:3-17
- C. Sadaka ya unga: 2:1-16
- D. Sadaka ya amani: 3:1-17
- E. Sadaka ya dhambi: 4:1-5:13

- F. Sadaka ya hatia: 5:14-17
- II. Sheria na matukio kuhusu makuhani: 8-10
 - A. Maagizo ya kuwekwa wakfu: 8:1-9:24
 - B. Adhabu kwa ukiukaji: 10:1-20
- III. Sheria za utakaso: 11:1-15:33
 - A. Chakula kisafi na najisi: 11:1-47
 - B. Utakaso baada ya kuzaa: 12:1-8
 - C. Ukoma: 13:1-14:57
 - D. Uchafu na utakaso wa kingono: 15:1-33
- IV. Siku ya Upatanisho: 16:1-34
 - A. Maandalizi ya Haruni: 16:1-10
 - B. Sadaka ya dhambi kwa makuhani: 16:11-14
 - C. Sadaka ya dhambi kwa ajili ya watu: 16:15-19
 - D. Mbuji wa Azazeli: 16:20-22
 - E. Sadaka imekamilika: 16:23-28
 - F. Maadhimisho ya siku: 16:29-34
- V. Kanuni ya utakatifu: 17:1-27:34
 - A. Makatazo: 17:1-22:33
 - 1. Utakatifu kwa upande wa watu: 17:120:27
 - 2. Utakatifu kwa upande wa makuhani: 21:122:33
 - B. Sherehe za kidini: 23:1-44
 - 1. Sabato: 23:1-3
 - 2. Pasaka na mikate isiyotiwa chachu: 23:4-14
 - 3. Sikukuu ya majuma, au Pentekoste: 23:15-22
 - 4. Sikukuu ya tarumbeta: 23:23-25
 - 5. Siku ya Upatanisho: 23:25-32
 - 6. Sikukuu ya vibanda: 23:33-44
 - C. Alama za kidini: 24:1-23

D. Mwaka wa Sabato na yubile: 25:1-26:2

E. Ahadi na maonyo: 26:3-46

1. Umuhimu wa uhusiano sahihi na Mungu: 26:1-2
2. Baraka za utii kwa Mungu: 26:1-2
3. Adhabu za uasi: 26:14-39
4. Uaminifu wa Mungu kwa agano lake: 26:40-45
5. Taarifa ya muhtasari: 26:46

F. Nadhiri na zaka: 27:1-34

1. Viapo kwa watu: 27:2-8
2. Viapo vya wanyama wa kufugwa: 27:9-1.
3. Viapo vya nyumba na mashamba: 27:14-25
4. Zaka: 27:30-33
 - (a) Kwanza kati ya hayawani: 27:26-27
 - (b) Vitu vilivyowekwa wakfu: 27:28-29
 - (c) Zaka: 27:30-33

KUJITAHINI

1. Ni nani alikuwa mwandishi wa kitabu cha Mambo ya Walawi?

2. Taja kusudi la kitabu cha Mambo ya Walawi.

3. Kitabu cha Mambo ya Walawi kiliandikiwa nani?

4. Taja Kanuni ya Maisha na Huduma ya kitabu cha Mambo ya Walawi.

5. Andika Mstari Muhimu wa Mambo ya Walawi.

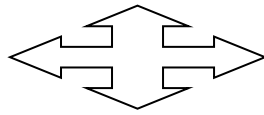
(Majibu ya majaribio yametolewa mwishoni mwa sura ya mwisho katika mwongozo huu.)

KWA MAFUNZO ZAIDI

1. Jifunze neno "takatifu" katika Mambo ya Walawi. Inatumika zaidi ya mara 100. Maneno mengine muhimu ni "dhabihu" iliyotumiwa mara 42, "kuhani" iliyotumiwa mara 189, na "damu" iliyotumiwa mara 86.
2. Kiwango cha utakatifu kilichoelezwa katika Mambo ya Walawi ni cha wima na cha mlalo. Ni wima katika ujumbe wa sura ya 1-10 ("Mimi ni mtakatifu") na mlalo katika ujumbe wa sura ya 11-27 ("Iweni watakatifu").

Mimi ni Mtakatifu

Sura ya 1-10

Kuweni Watakatifu

Sura ya 11-27

3. Kuna matoleo matano tofauti yanayoelezwa katika Mambo ya Walawi. Sadaka tatu za kwanza zilianzishwa ili kudumisha ushirika na Mungu. Wawili wa mwisho walikuwa kurejesha ushirika uliovunjika.

Matoleo	Sura Ambapo Imetangulizwa	Sheria Kwa Kina
Kuchomwa	1	6:8-13
Mlo	2	6:14-23
Amani	3	7:11-34
Dhambi	4	6:25-30
Kosa	5:1-6:7	7:1-7

4. Nambari saba (7) ina umuhimu mkubwa katika kitabu cha Mambo ya Walawi:
 - Kila siku ya 7 ilikuwa Sabato.
 - Damu ilinyunyizwa mara 7 kwenye hema.
 - Kila mwaka wa 7 ulikuwa mwaka wa Sabato.

- Kila mwaka wa Sabato wa 7 ulifuatiwa na mwaka wa Yubile.
- Kila mwezi wa 7 ulikuwa mtakatifu hasa, ukiwa na karamu tatu.
- Kulikuwa na wiki 7 kati ya Pasaka na Pentekoste.
- Sikukuu ya Pasaka ilidumu siku 7.
- Watu wasio najisi walitengwa kwa siku 7.
- Sikukuu ya Vibanda ilidumu siku 7.
- Katika Pasaka, wana-kondoo 14 (2 x 7) walitolewa kila siku.
- Katika Pentekoste wana-kondoo 7 walitolewa.
- Katika sikukuu ya vibanda wana-kondoo 14 walitolewa kila siku.

SURA YA NANE

HESABU

MALENGO:

Baada ya kukamilika kwa sura hii utaweza:

- Taja mwandishi wa kitabu cha Hesabu.
- Tambua kitabu cha Hesabu kiliandikiwa nani.
- Taja kusudi la kitabu cha Hesabu.
- Andika Mstari Muhimu wa kitabu cha Hesabu kwa kumbukumbu.
- Taja Kanuni ya Maisha na Huduma ya kitabu cha Hesabu.

UTANGULIZI

MWANDISHI: Musa

KWA NANI: Israeli

KUSUDI: Hurekodi matukio ya safari ya nyikani ambayo ni mfano wa Mkristo aliyeshindwa.

AYA MUHIMU: Hesabu 32:23

KANUNI YA MAISHA NA HUDUMA: Mungu hapendezwi na kitu chochote isipokuwa kujitolea kabisa.

WAHUSIKA KUU: Musa, Kora, Balaamu, Haruni, Miriamu, Yoshua, Kalebu

MUHTASARI

I. Maandalizi ya kuondoka kutoka Sinai: 1:1-10:10

A. Watu walihesabiwa: 1:1-54

B. Kambi ilipanga: 2:1-34

C. Kuhani na Walawi waliagiza: 3:1-4:49

D. Watu walindwa: 5:1-31

E. Nadhiri ya Mnadhiri: 6:1-27

F. Karama za wakuu: 7:1-89

- G. Kuwasha taa za hema: 8:1-4
 - H. Utakaso wa Walawi: 8:5-26
 - I. Maadhimisho ya Pasaka: 9:1-14
 - J. Mwongozo wa kambi: 9:15-23
 - K. Kuitisha kusanyiko na kuhamisha kambi: 10:1-10
- II. Safari ya kutoka Mlima Sinai hadi Kadesh-Barnea: 10:11-12:15 .
- A. Kuhamasisha kwa ajili ya maandamano: 10:11-28
 - B. Hobabu anakataa huduma: 10:29-32
 - C. Wingu linaloendelea: 10:34-36
 - D. Hukumu ya moto: 11:1-3
 - E. Umati wa kunung'unika: 11:4-9
 - F. Nabii aliyekasirishwa: 11:10-15
 - G. Chakula cha kufisha: 11:31-34
 - H. Dada anayeteseka: 12:1-15
- III. Israeli huko Kadesh-Barnea: 13:1-14:45
- A. Kupeleleza nchi: 13:1-25
 - B. Ripoti na majibu: 13:26-14:10
 - C. Hukumu ya Mungu: 14:11-34
- IV. Matukio wakati wa kutangatanga nyikani: 20:1-35:34
- A. Kupigwa kwa mawe kwa mvunja Sabato: 15:32-36
 - B. Uasi wa Kora: 16:1-32
 - C. Kuchipuka kwa fimbo ya Haruni: 17:1-13
 - D. Maagizo kwa Haruni: 18:1-19:22
 - E. Kifo cha Miriamu: 20:1
 - F. Dhambi ya Musa: 20:1-13
 - G. Ombi lilikataliwa: 20:14-22
 - H. Kifo cha Haruni: 20:23-29
 - I. Nyoka kati ya watu: 21:5-9

J. Nabii mpotovu: 22:1-24:25

K. Kuhani mzalendo: 25:1-18

L. Maagizo mbalimbali: 26:1-31:54

M. Mgawanyo wa kimaeneo katika Yordani Mashariki: 32:1-42

N. Rekodi ya safari kutoka Misri: 33:1-56

O. Maagizo kabla ya kuingia Kanaani: 34:1-36:13

KUJITAHINI

1. Ni nani alikuwa mwandishi wa kitabu cha Hesabu?

2. Taja kusudi la kitabu cha Hesabu.

3. Kitabu cha Hesabu kiliandikiwa nani?

4. Taja Kanuni ya Maisha na Huduma ya kitabu cha Hesabu.

5. Andika Mstari Muhimu wa Hesabu.

(Majibu ya majaribio yametolewa mwishoni mwa sura ya mwisho katika mwongozo huu.)

KWA MAFUNZO ZAIDI

1. Mabadiliko katika uongozi wa Israeli hutokea katika Hesabu. Yoshua anachukua nafasi ya Musa kama kiongozi wa kisiasa na Eleazari anamrithi Haruni kama kiongozi wa kidini: Tazama Hesabu 27:15-23 na 20:23-29.
2. Kifo na ufufuo wa Yesu unaonyeshwa katika Hesabu na nyoka na fimbo: 21:5-9; 17:8
3. Chati ifuatayo inarekodi matokeo ya "hesabu" mbili au sensa ya Israeli:

Kabila	Sensa ya Kwanza	Sensa ya Pili
Rubeni	46,500	43,730
Simeoni	59,300	22,200
Gadi	45,650	40,500
Yuda	74,600	76,500
Isakari	54,400	64,300
Zabuloni	57,400	60,500
Ephriamu	40,500	32,500
Manase	32,200	52,700
Benjamini	35,400	45,600
Dan	62,700	64,400
Asheri	41,500	53,400
Naftali	53,400	45,400
<hr/>	<hr/>	<hr/>
Jumla	603,550	601,730

4. Mchoro huu unaonyesha mpangilio wa kambi za makabila ya Israeli kuhusiana na hema.

Kaskazini

XX					
X				X	
X	Asheri		Dan	Naftali	X
X					X
X		XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX			X
X	Benjamini	X		X Isakari	X
X		X	Wamerari	X	X
X		X		X	X
X	Ephraimu	X	Wagershoni Musa	X	X
X		X	Aruni	X Yuda	X
X		X	_____ Kuhani	X	X
X		X		X	X
X		X	Maskani	X	X
X		X	_____	X	X
X		X		X	X
X		X	Wakohathi	X	X
X	Manase	XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX			Zebuluni X
X					X
X	Gad		Rubeni	Simeoni	X
X					X
XX					

Kusini

SURA YA TISA

KUMBUKUMBU LA TORATI

MALENGO:

Baada ya kukamilika kwa sura hii utaweza:

- Taja mwandishi wa kitabu cha Kumbukumbu la Torati.
- Tambua kitabu cha Kumbukumbu la Torati kiliandikiwa nani.
- Taja kusudi la kitabu cha Kumbukumbu la Torati.
- Andika Mistari Muhimu ya kitabu cha Kumbukumbu la Torati kutoka kwa kumbukumbu.
- Taja Kanuni ya Maisha na Huduma ya kitabu cha Kumbukumbu la Torati.

UTANGULIZI

MWANDISHI: Musa

KWA NANI: Israeli

KUSUDI: Kurejelea sheria kwa vizazi vipya vya Waisraeli waliozaliwa tangu Mlima Sinai.

MISTARI MUHIMU: Kumbukumbu la Torati 6:4-5

KANUNI YA MAISHA NA HUDUMA: Utii huleta baraka. Kutokutii huleta hukumu.

WAHUSIKA KUU: Musa, Yoshua, Balaamu, Amaleki, Miriamu

MUHTASARI

I. Mahubiri ya kwanza ya Musa: Historia 1:1-4

- A. Utangulizi wa kihistoria: 1:1-5
- B. Mapitio ya safari kutoka Horebu hadi Moabu: 1:6-3:29
- C. Wito kwa kizazi kipya kushika sheria: 4:1-40
- D. Hesabu ya kuteuliwa kwa miji ya makimbilio: 4:41-43
- E. Muhtasari wa sheria ya Musa: 4:44-49

II. Mahubiri ya pili ya Musa: Sheria 5:1-26:19

A. Amri kumi zimerudiwa: 5:7-21

B. Anaonya dhidi ya uasherati (23:17); mapatano (7:1-5); na uchawi:
18:9-14

C. Musa anaeleza Kanaani: 8:7-8

D. Anapitia uzoefu wake binafsi na Mungu kwenye Mlima Sinai: 9:9-21

E. Anawakumbusha kuhusu wajibu wao wa kifedha kwa Mungu: 26:1-19

F. Sheria kuhusu mavazi (22:50; talaka (24:1-4); haki za wanawake (21:10-17; 22:13-20)
na vita (20:1-20) zinatolewa.

G. Anatoa muhtasari wa mpango wa Mungu: 6:23

III. Mahubiri ya tatu ya Musa: Unabii: 27:1-30:20

A. Maandishi ya sheria kwenye mawe, na baraka na laana: 27:1-26

B. Utabiri wa baraka na laana: 28:1-68

C. Mawaidha ya utakatifu: 29:1-30:20

IV. Nyongeza ya kihistoria: 31:1-34:12

A. Maneno ya mwisho ya Musa na uteuzi wa Yoshua: 31:1-30

B. Wimbo na himizo la Musa: 32:1-47

C. Maneno ya mwisho ya Mungu kwa Musa: 32:48-52

D. Baraka za kuaga za Musa kwa makabila: 33:1-29

E. Kifo na kuzikwa kwa Musa: 34:1-12

KUJITAHINI

1. Ni nani alikuwa mwandishi wa kitabu cha Kumbukumbu la Torati?

2. Taja madhumuni ya kitabu cha Kumbukumbu la Torati:

3. Kitabu cha Kumbukumbu la Torati kiliandikiwa nani?

4. Taja Kanuni ya Maisha na Huduma ya kitabu cha Kumbukumbu la Torati.

5. Andika Mistari Muhimu ya Kumbukumbu la Torati.

(Majibu ya majaribio yametolewa mwishoni mwa sura ya mwisho katika mwongozo huu.)

KWA MAFUNZO ZAIDI

1. Yesu alinukuu kutoka katika kitabu cha Kumbukumbu la Torati wakati wa kujaribiwa kwake na Shetani. Linganisha Mathayo 4:4 na Kumbukumbu la Torati 8:3; Mathayo 4:7 pamoja na Kumbukumbu la Torati 6:16; na Mathayo 4:10 pamoja na Kumbukumbu la Torati 6:13 .

2. Kumbukumbu la Torati ni kitabu cha kihistoria, lakini kina unabii nne muhimu:

-Kuingia kwa Israeli chini ya Yoshua kuingia Kanaani: 7:2; 9:1-3; 31:3,5

-Dhambi ya Israeli wakiwa Kanaani: 31:16-18, 20, 29

-Kuhamishwa kutoka Kanaani: 4:26-28; 7:4; 8:19-20; 28:36,41,49,50,53,64

-Kurudi kwa Israeli Kanaani: 4:29; 30:1-3,10

3. Jifunze maneno muhimu "fanya," "shika," na "angalia." Wanapatikana mara 177 katika Kumbukumbu la Torati.

4. Neno lingine muhimu la kitabu hiki ni "kumbuka." Inarudiwa mara kwa mara katika kitabu kizima. Waisraeli wanaambiwa kukumbuka:

-Kutolewa kwa Sheria: 4:9-10

-Agano: 4:23

-Utumwa wao wa zamani: 5:15

-Ukombozi wao: 7:18

-Uongozi wa Mungu na utoaji wake: 8:2-6

-Dhambi za zamani: 9:7

-Hukumu za Mungu: 24:9

-Siku za kale: 32:7

5. Kitabu hiki kina wimbo ambao unaweza kuimbwa wakati wa dhiki kuu. Linganisha Kumbukumbu la Torati 31:30-32:45 na Ufunuo 15:3-4 .

6. Dhamira kuu ya Kumbukumbu la Torati ni umuhimu wa Neno la Mungu. Tazama 4:1, 2, 7, 9; 6:7-9; 11:18-21; 27:1-4; 30:11-14; 31:11-12; 32:46-47.

7. Kwa muktadha wa kihistoria wa Mambo ya Walawi, soma Hesabu 21:21-22:1 na Kumbukumbu la Torati 1:1-5.

UTANGULIZI WA

VITABU VYA HISTORIA

Kundi linalofuata la vitabu tutakalochunguza ni vitabu vya historia. Hivi ni pamoja na vitabu vifuatavyo:

Yoshua: Anaeleza jinsi mrithi wa Musa, Yoshua, alivyowaongoza watu wa Israeli kuingia katika Nchi ya Ahadi ya Kanaani. Inarekodi kampeni za kijeshi na mgawanyiko wa ardhi kati ya watu.

Waamuzi: Israeli walimwacha Mungu baada ya kifo cha Yoshua. Kitabu hiki kinarekodi kisa cha kusikitisha cha dhambi zao za mara kwa mara na waamuzi ambao Mungu aliwainua ili kuwakomboa kutoka kwa majeshi ya adui.

Ruthu: Hadithi ya Ruthu, mwanamke wa taifa la Mataifa la Moabu, ambaye alichagua kumtumikia Mungu wa Israeli. Akawa bibi mkubwa wa Daudi.

I Samweli: Kitabu hiki kinahusu nafsi tatu: Samweli aliyekuwa mwamuzi wa mwisho wa Israeli; Sauli, mfalme wa kwanza wa Israeli; na Daudi ambaye alimrithi Sauli asiyetii akiwa mfalme.

2 Samweli: Utawala wa utukufu wa miaka arobaini wa Mfalme Daudi umeandikwa katika kitabu hiki.

Wafalme wa Kwanza: Utawala wa Mfalme Sulemani na wafalme wa ufalme uliogawanyika kupitia utawala wa Ahabu upande wa kaskazini na Yehoshafati upande wa kusini ndio wahusika wa kitabu hiki.

II Wafalme: Kushuka kwa mwisho kwa Israeli na Yuda kunakumbukwa katika kitabu hiki.

I Mambo ya Nyakati: Utawala wa Daudi na maandalizi ya kujenga hekalu yameandikwa hapa. Wakati wa kitabu hiki unafanana na ule wa II Samweli.

2 Mambo ya Nyakati: Kitabu hiki kinaendeleza historia ya Israeli kupitia utawala wa Sulemani kwa kuzingatia ufalme wa kusini. Inafunga kwa amri ya Koreshi iliyoruhusu watu kurudi kutoka Babeli kwenda Yerusalemu.

Ezra: Kurudi kwa Wayahudi kutoka utumwani Babeli kunaenezwa kwa kina katika kitabu hiki.

Nehemia: Kujengwa upya kwa kuta za Yerusalemu chini ya Nehemia kumeandikwa katika kitabu cha Nehemia. Mradi huu ulianza yapata miaka kumi na minne baada ya Ezra kurudi pamoja na watu.

Esta: Ukombozi wa Mungu wa Wayahudi kupitia Esta na Mordekai ndilo somo la kitabu hiki.

SURA YA KUMI

YOSHUA

MALENGO:

Baada ya kukamilika kwa sura hii utaweza:

- Taja mwandishi wa kitabu cha Yoshua.
- Tambua kitabu cha Yoshua kiliandikiwa nani.
- Taja kusudi la kitabu cha Yoshua.
- Andika Mstari Muhimu wa kitabu cha Yoshua kutoka kwa kumbukumbu.
- Taja Kanuni ya Maisha na Huduma ya kitabu cha Yoshua.

UTANGULIZI

MWANDISHI: Joshua

KWA NANI: Israeli

KUSUDI: Andika historia ya kutekwa kwa Kanaani.

AYA MUHIMU: Yoshua 24:15

KANUNI YA MAISHA NA HUDUMA: Hakuna ushindi wa kiadili au wa kiroho unaopatikana bila vita.

WAHUSIKA KUU: Yoshua, Rahabu, Kaleb, Akani, Balaamu, Eleazari

MUHTASARI

I. Kuingia katika nchi: 1:1-5:15

- A. Yoshua aliagiza: 1:1-9
- B. Maandalizi ya kuvuka Yordani: 1:10-2:24
- C. Yordani alivuka: 3:1-4:24
- D. Gilgali ilitawala: 5:1-15

II. Kumiliki ardhi: 6:1-12:24

- A. Yeriko na Ai kuchukuliwa: 6:1-8:29
- B. Madhabahu ya Yoshua: 8:30-35
- C. Wagibeoni walipokea: 9:1-27
- D. Kanaani ya Kusini ilitekwa: 10:1-43
- E. Kanaani ya Kaskazini ilishinda: 11:1-15
- F. Ushindi huo ulifupishwa: 11:16-12:24

III. Kumiliki ardhi: 13:1-22:34

- A. Yoshua aliagiza: 13:1-7
- B. Makabila ya mashariki walipewa: 13:8-33
- C. Makabila ya magharibi walipewa: 14:1-19:51
- D. Miji ya makimbilio: 20:1-9
- E. Miji ya Walawi: 21:1-45
- F. Makabila ya Mashariki yalitumwa nyumbani: 22:1-34

IV. Hotuba ya Yoshua ya kuaga na kifo: 23:1-24:33

- A. Anawakumbusha juu ya wema wa Mungu: 23:3-10
- B. Anawaonya kuhusu kutotii: 23:11-13
- C. Anapitia historia hii: 24:1-13
- D. Anawapa changamoto kumtumikia Mungu: 24:14-18
- E. Anakamilisha kitabu chenye jina lake: 24:26-28
- F. Anakufa na kuondoka kwenda Mbinguni: 24:29-33

KUJITAHINI

1. Ni nani alikuwa mwandishi wa kitabu cha Yoshua?

2. Taja kusudi la kitabu cha Yoshua.

3. Kitabu cha Yoshua kiliandikwa kwa nani?

4. Taja Kanuni ya Maisha na Huduma ya kitabu cha Yoshua.

5. Andika Mstari Muhimu wa Yoshua.

(Majibu ya majaribio yametolewa mwishoni mwa sura ya mwisho katika mwongozo huu.)

KWA MAFUNZO ZAIDI

Kitabu cha Yoshua kinaweza kulinganishwa na kitabu cha Kutoka. Katika Kutoka, Mungu aligawanya maji ya Bahari ya Shamu ili kuwatoa watu wake katika nchi ya utumwa huko Misri. Katika Yoshua, Mungu aligawanya maji ya Mto Yordani ili kuwaleta watu wake katika Kanaani, nchi ya baraka.

Musa alifupisha vitabu vyote viwili katika Kumbukumbu la Torati 6:23:

"Naye akatutoa nje ... ili atuingize."

SURA YA KUMI NA MOJA

WAAMUZI

MALENGO:

Baada ya kukamilika kwa sura hii utaweza:

- Taja mwandishi wa kitabu cha Waamuzi.
- Tambua kitabu cha Waamuzi kiliandikiwa nani.
- Taja madhumuni ya kitabu cha Waamuzi.
- Andika Mstari Muhimu wa kitabu cha Waamuzi kwa kumbukumbu.
- Taja Kanuni ya Maisha na Huduma ya kitabu cha Waamuzi.

UTANGULIZI

MWANDISHI: Samweli

KWA NANI: Israeli.

KUSUDI: Rekodi ya kihistoria ya utawala wa waamuzi ambayo ilitokea baada ya kufungwa kwa kitabu cha YOSHUA.

AYA MUHIMU: Waamuzi 17:6

KANUNI YA MAISHA NA HUDUMA: Kuna kielelezo cha kimungu cha kuadibu kilichokusudiwa kuwageuza watu wa Mungu kutoka katika dhambi hadi wokovu.

WAHUSIKA WAKUU: Waamuzi (Angalia orodha katika muhtasari hapa chini)

MUHTASARI

I. Utangulizi wa kipindi cha waamuzi: 1:1-2:5

A. Hali za kisiasa kuanzia YOSHUA hadi wakati wa waamuzi: 1:1-36

B. Masharti ya kidini kuanzia YOSHUA hadi wakati wa waamuzi: 2:1-5

II. Muda wa waamuzi: 2:6-31

A. Muhtasari wa hali za kidini za kipindi chote: 2:6-3:6

B. Orodha ya waamuzi: 3:7-16:31

1. Othnieli wa Yuda: 3:7-11
2. Ehudi wa Benyamini: 3:12-30
3. Shamgar: 3:31
4. Debora wa Efraimu na Baraka wa Naftali: 4:1–5:31 .
5. Gideoni wa Manase na Abimeleki: 6:1-9:57
6. Tola wa Isakari: 10:1-2
7. Yairi wa Gileadi: 10:3-5
8. Yeftha wa Gileadi: 10:6-12:7
9. Ibzani wa Zabuloni: 12:8-10
10. Eloni wa Zabuloni: 12:11-12
11. Abdonia wa Ephriamu: 12:13-15
12. Samsoni wa Dan: 13:1-16:31

III. Nyongeza ya kihistoria: 17:1-21:25

A. Ibada ya sanamu ya Mika na Wadani: 17:118:31.

1. Mika na kuhani wake binafsi: 17:1-13
2. Wadani wanajiunga na ibada ya sanamu: 18:1-31

B. Uhalifu wa Benyamini kule Gibeaa na adhabu yake: 19:121:25

1. Kusimama huko Gibeaa: 19:1-15
2. Uhalifu: 19:16-27
3. Jibu la Mlawi: 19:28-29
4. Ghadhabu ya Israeli: 19:30-20:11
5. Vita vitatu vya vita: 20:12-21:25

KUJITAHINI

1. Ni nani alikuwa mwandishi wa kitabu cha Waamuzi?

2. Eleza kusudi la kitabu cha Waamuzi.

3. Kitabu cha Waamuzi kiliandikiwa nani?

4. Taja Kanuni ya Maisha na Huduma ya kitabu cha Waamuzi.

5. Andika Mstari Muhimu wa Waamuzi.

(Majibu ya majaribio yametolewa mwishoni mwa sura ya mwisho katika mwongozo huu.)

KWA MAFUNZO ZAIDI

1. Kitabu cha Waamuzi kinatofautiana moja kwa moja na kitabu cha Yoshua.
Yoshua anasimulia juu ya ushindi, uhuru, imani, maendeleo, utiifu, maono ya kiroho, furaha, nguvu, na umoja kati ya makabila yenye uongozi thabiti.
Waamuzi wanaeleza kushindwa, utumwa, kutoamini, migawanyiko, kutotii, msisitizo wa kidunia, huzuni, udhaifu, na mifarakano kati ya makabila.
2. Wagalatia hutoa muhtasari bora wa vitabu vya Yoshua na Waamuzi. Wagalatia 5:22-26 inaeleza Yoshua, na 5:17-21 inaeleza Waamuzi.
3. Waamuzi ni mfano halisi wa Hosea 8:7 na Wagalatia 6:7.
4. Waamuzi 17:6 inatoa muhtasari wa hali zilizokuwepo katika Israeli wakati wa kipindi cha Waamuzi.
5. Hadithi ya mtu mwenye nguvu zaidi katika historia inapatikana katika Waamuzi 15 .
6. Soma hadithi ya jeshi ambalo liliuawa kwa kutamka neno vibaya: Waamuzi 12.
7. Mungu alitumia njia zisizo za kawaida katika kitabu cha Waamuzi. Alitumia:
 - Mchokoo wa ng'ombe: 3:31
 - Msumari: 4:21
 - Tarumbeta: 7:20
 - Mitungi: 7:20
 - Taa: 7:20
 - Jiwe la kusagia: 9:53
 - Taya ya punda: 15:15
8. Kamilisha chati ifuatayo unaposoma mizunguko inayojirudia ya kitabu cha Waamuzi. Mzunguko wa kwanza unafanywa kama mfano kwako kufuata:

Mzunguko wa Waamuzi

Mizunguko 3:7-11 3:12-30 4:1-5:31 6:1-8:32 8:33-10:5 10:6-12:15 13:1-16:31

D Ibada Sanamu
H
A
M
B
I

H
U Miaka 8
D ya Mfalme wa
U Mesopotamia
M
A

D
U Wakamlilia
A Bwana

W
O Othniel kwa vita
K
O
V
U

K
I Miaka 40
M
Y
A

Waamuzi wa Israeli

Jina	Tarehe K.K	Idadi ya Miaka
Othniel	1400-1360	40
Ehudi	1360-1280	80
Shamgar	1280	1
Debora	1280-1240	40
Gideoni	1240-1200	40
Abimeleki	1200-1197	3
Tola	1197-1174	23

Yairi	1174-1152	22
Yeftha	1152-1146	6
Ibzani	1146-1138	8
Elon	1138-1128	10
Abdon	1128-1121	7
Samsoni	1121-1101	20

SURA YA KUMI NA MBILI

RUTH

MALENGO:

Baada ya kukamilika kwa sura hii utaweza:

- Taja mtunzi wa kitabu cha Ruthu.
- Tambua kitabu cha Ruthu kiliandikiwa nani.
- Taja kusudi la kitabu cha Ruthu.
- Andika Aya Muhimu za kitabu cha Ruthu kutoka kwa kumbukumbu.
- Taja Kanuni ya Maisha na Huduma ya kitabu cha Ruthu.

UTANGULIZI

MWANDISHI: Haijulikani

KWA NANI: Israeli

KUSUDI: Imeandikwa kama sehemu ya kumbukumbu ya historia ya Israeli ili kuonyesha jinsi Mungu anavyojali watu wote. Pia inaonyesha uhusiano wa jamaa na mkombozi wa Yesu Kristo.

MISTARI MUHIMU: Ruthu 1:16-17

KANUNI YA MAISHA NA HUDUMA: Mungu anaweza kubadilisha uchungu kuwa baraka.

WAHUSIKA WAKUU: Naomi (Mara), Elimeleki, Maloni, Kilion, Orfa, Ruthu, Boazi, mtu wa ukoo asiyetajwa jina.

MUHTASARI

I. Moabu: 1:1-5

A. Safari ya kwenda Moabu: 1:1-2

1. Hadithi inapotokea: 1:1

2. Kwa nini walienda Moabu: 1:1

3. Utangulizi wa familia: 1:2

B. Msiba katika Moabu: 1:3-5

1. Mume wa Naomi anakufa: 1:3

2. Wana wa Naomi wanaoa 1:4
3. Wana wa Naomi wanakufa: 1:5

II. Rudi Bethlehemu: 1:6-18

A. Naomi anapanga kurudi na kuwaambia mabinti-wakwe warudi kwa watu wao wenyewe:

1:6-9

B. Ombi lao la kukaa: 1:10

C. Jibu la Naomi: 1:11-13

D. Majibu yao: 1:14

E. Tangazo la Ruthu: 1:16-18

1. Hataki kumwacha Naomi: 1:16
2. Atakwenda Naomi aendako: 1:16
3. Ataishi mahali Naomi anapoishi: 1:16
4. Watu wa Naomi watakuwa wake: 1:16
5. Mungu wa Naomi atakuwa Mungu wake: 1:16
6. Atabaki mwaminifu hadi kufa: 1:17

III. Kuwasili Bethlehemu: 1:19-22

A. Mapokezi ya jiji: 1:19

B. Jibu la Naomi: 1:20-21

C. Muda wa kurudi: 1:22

IV. Ruthu katika mashamba ya Boazi: 2:1-17

A. Kuokota masazo mashambani: 2:1-3

B. Utambuzi wa Boazi: 2:4-13

C. Wakati wa kula pamoja na Boazi: 2:14

D. Kuokota iliyo bora zaidi: 2:15-17

E. Kurudi kutoka mashambani: 2:18-23

V. Mpango maalum: 3:1-18

A. Mpango wa Naomi: 3:1-5

B. Matokeo: 3:6-15

C. Kurudi kwa Naomi: 3:16-18

VI. Ukombozi: 4:1-13

A. Mchakato: 4:1-12

B. Muungano wa Ruthu na Boazi: 4:13-17

C. Baraka: 4:14-16

VII. Nasaba ya Daudi: 4:17-22

KUJITAHINI

1. Ni nani alikuwa mwandishi wa kitabu cha Ruthu?

2. Taja kusudi la kitabu cha Ruthu.

3. Kitabu cha Ruthu kiliandikiwa nani?

4. Taja Kanuni ya Maisha na Huduma ya kitabu cha Ruthu.

5. Andika Mistari Muhimu ya Ruthu.

(Majibu ya majaribio yametolewa mwishoni mwa sura ya mwisho katika mwongozo huu.)

KWA MAFUNZO ZAIDI

1. Kwa habari zaidi kuhusu kipindi ambacho matukio ya kitabu cha Ruthu yalitukia, rejea kitabu cha Waamuzi.
2. Ruthu alikuwa mmoja wa wanawake wanne waliotajwa katika nasaba ya Kristo katika Mathayo 1. Nyingine ni Tamari Mathayo 1:3; Rahabu, 1:5; na Bathsheba, 1:6.
3. Wajibu wa uhusiano wa karibu wa jamaa umeainishwa katika Kumbukumbu la Torati 25:5-10. Sheria za mali ambazo jamaa ambaye hajatajwa jina alihusika nazo zimetolewa katika Mambo ya Walawi 25:23.

Jamaa aliyeweza kukomboa ilimbidi kutimiza mahitaji fulani:

- Lazima awe jamaa wa karibu.
- Lazima awe tayari kukomboa.
- Lazima awe na uwezo wa kukomboa.
- Lazima awe huru mwenyewe.
- Lazima awe na bei ya ukombozi.

Boazi alitimiza mahitaji haya yote kwa Ruthu. Yesu alitimiza mahitaji haya yote kama mkombozi wa wanadamu wenye dhambi.

4. Jifunze tabia ya Ruthu:

- Kupenda, kujitolea: 1:16-17
- Imara: 1:18
- Mnyenyekevu: 2:2
- Hali ya joto: 2:14
- Kuwajibika: 2:18-19
- Waaminifu: 2:23
- Mtiifu: 3:5
- Mtiifu: 3:10
- Zingatia maadili ya milele: 3:10
- Kujali kuhusu kuonekana kwa uovu: 3:14
- Mwenye Subira: 3:18

SURA YA KUMI NA TATU

I NA II SAMWELI

MALENGO:

Baada ya kukamilika kwa sura hii utaweza:

- Taja mwandishi wa vitabu vya I na II Samweli.
- Tambua vitabu viliandikiwa nani.
- Taja madhumuni ya vitabu.
- Andika Aya Muhimu za I na II Samweli kutoka kwa kumbukumbu.
- Taja Kanuni za Maisha na Huduma kwa vitabu vya I na II Samweli.

I SAMWELI

UTANGULIZI

MWANDISHI: Samweli

KWA NANI: Israeli

KUSUDI: Rekodi endelevu ya jinsi Mungu alivyoshughulika na watu wake.

MISTARI MUHIMU: 1 Samweli 15:22-23

KANUNI YA MAISHA NA HUDUMA: Kumtii Mungu ni muhimu zaidi kuliko dhabihu.

WAHUSIKA KUU: Samweli, Elkana, Hana, Eli, Daudi, Goliathi, Sauli, Yonathani, Mikali, Abigaili.

MUHTASARI

I. Samweli: Waamuzi wa mwisho: 1:1-7:17

A. Kuzaliwa na utoto wa Samweli: 1:1-2:10

B. Kukataliwa kwa Eli na wito wa Samweli: 2:11-3:21

C. Sanduku kati ya Wafilisti: 4:1-7:1

D. Shughuli za Samweli kama mwamuzi: 7:2-17

II. Sauli: wa kwanza wa wafalme: 8:1-15:35

A. Mahitaji ya Israeli kwa mfalme: 8:1-22

B. Chaguo la Sauli: 9:111:15

C. Hotuba ya Samweli ya kuaga: 12:1-25

D. Vita vya Sauli dhidi ya Wafilisti: 13:114:52

E. Kutotii na kukataliwa kwa Sauli: 15:1-35

III. Sauli na Daudi: 16:1-31:13

A. Upako na wito wa Daudi: 16:1-23

B. Ushindi wa Daudi dhidi ya Goliathi: 17:1-58

C. Kukimbia kwa Daudi kutoka kwa Sauli: 18:1–20:42

D. Kuzunguka kwa Daudi: 21:1-30:31

E. Kifo cha Sauli: 31:1-13

II SAMWELI

UTANGULIZI

MWANDISHI: Samweli

KWA NANI: Israeli

KUSUDI: Kuendeleza rekodi ya kihistoria ya jinsi Mungu alivyoshughulika na watu wake.

AYA MUHIMU: II Samweli 7:22-23

KANUNI YA MAISHA NA HUDUMA: Mungu hutekeleza mpango wake kupitia wale wanaomtii licha ya udhaifu wao wa kibinadamu.

WAHUSIKA KUU: Daudi, Uria, Bath-sheba, Nathani, Absalomu, Abneri, Isboshethi, Yoabu.

MUHTASARI

I. Ushindi wa Daudi: 1:1-10:19

A. Maombolezo ya Daudi juu ya Sauli na Yonathani: 1:1-27

B. Kutawazwa kwa Daudi juu ya Yuda: 2:1-7

C. Daudi anaweka umoja wa kitaifa na kidini: 2:8-6:23

D. Agano la Daudi: 7:1-29

E. Ushindi wa Daudi: 8:1-10:19

II. Shida za Daudi: 11:1-24:25

A. Dhambi na toba ya Daudi: 11:112:31

B. Makosa ya Amnoni na Absalomu: 13:118:33

C. Urejesho wa Daudi kwa mamlaka: 19:1-20:26

D. Njaa na kisasi cha Wagibeoni: 21:1-14

E. Mashujaa katika vita na Wafilisti: 21:15-22

F. Wimbo wa Daudi na maneno ya mwisho: 22:1-23:7

G. Mashujaa wa Daudi: 23:8-39

H. Sensa ya Daudi na adhabu: 24:1-25

KUJITAHINI

1. Ni nani alikuwa mwandishi wa vitabu vya I na II Samweli?

2. Taja kusudi la kitabu cha 1 Samweli.

3. Kitabu cha Samweli wa Kwanza kiliandikwa kwa nani?

4. Taja Kanuni ya Maisha na Huduma ya kitabu cha 1 Samweli.

5. Andika Mistari Muhimu ya I Samweli.

6. Taja kusudi la kitabu cha 2 Samweli.

7. Kitabu cha 2 Samweli kiliandikwa kwa nani?

8. Taja Kanuni ya Maisha na Huduma ya kitabu cha 2 Samweli.

9. Andika Mistari Muhimu ya II Samweli.

(Majibu ya majaribio yametolewa mwishoni mwa sura ya mwisho katika mwongozo huu.)

KWA MAFUNZO ZAIDI

1. Samweli wa kwanza anarekodi mpito katika Israeli kutoka kwa theokrasi (ambapo Mungu alitawala moja kwa moja kupitia makuhani na viongozi wa kijeshi) hadi utawala wa kifalme (utawala wa wafalme mbalimbali).
2. I Samweli 15:22-23 ni mojawapo ya vifungu kuu juu ya utii.
3. I Samweli 16:7 ni mojawapo ya vifungu kuu juu ya thamani ya kweli ya mwanadamu.
4. I Samweli 17:4 inaelezea mtu mrefu zaidi duniani.
5. I Samweli 18:1 inarekodi mojawapo ya urafiki mzuri sana uliorekodiwa katika Biblia.
6. I Samweli inaandika mazungumzo ya kwanza kati ya kadhaa ya watu ambao hapo awali walikuwa wameondoka duniani katika kifo. Tazama I Samweli 28; Luka 16:23-31; Ufunuo 6:9-10 na 7:9-10.
7. Samweli alianzisha shule za kwanza za Biblia zilizorekodiwa katika Maandiko. Hizo zilikuwa Gilgali, Yeriko, na Betheli. Tazama I Samweli 10:10; I Wafalme 18:13; 2 Wafalme 2:3,5; 6:1-2.
8. II Samweli anaandika sheria muhimu ya kupanda na kuvuna katika ulimwengu wa kiroho. Baada ya maombi ya Daudi ya toba (Zaburi 51) Mungu alimsamehe kwa uzinzi na kuu (2 Samweli 11). Lakini Daudi bado alivuna huzuni kutokana na matendo yake. Mavuno hayo yalitia ndani kifo cha mtoto mchanga, kubakwa kwa binti na kaka yake mwenyewe, kuuawa kwa ndugu huyo na ndugu mwingine, na uasi wa mwana wake mpendwa ambaye baadaye aliuawa na kamanda wa kijeshi.
9. Kanuni nyingine muhimu inafunzwa katika II Samweli. Ni kanuni ya kufanya mapenzi ya Mungu kwa njia ya Mungu. Yalikuwa mapenzi ya Mungu kwa Daudi kuleta sanduku kwenye Mji Mtakatifu. Njia ya Mungu ilikuwa kwa makuhani kuibeba. Mara ya kwanza Daudi hakutii na matokeo yake yalikuwa huzuni na kifo (6:1-7). Ni muhimu kupatanisha mapenzi ya Mungu na njia ya Mungu.

SURA YA KUMI NA NNE

WAFALME WA KWANZA NA WA PILI

MALENGO:

Baada ya kukamilika kwa sura hii utaweza:

- Taja mwandishi wa vitabu vya Wafalme wa I na II.
- Tambua vitabu hivi viliandikiwa nani.
- Taja madhumuni ya kila kitabu.
- Andika Aya Muhimu za vitabu vya Wafalme wa I na II kwa kumbukumbu.
- Taja Kanuni za Maisha na Huduma kwa Wafalme wa I na II.

I WAFALME

UTANGULIZI

MWANDISHI: Haijulikani. Labda Yeremia.

KWA NANI: Israeli

KUSUDI: Kuendeleza rekodi ya jinsi Mungu alivyoshughulika na watu wake, Israeli.

AYA MUHIMU: I Wafalme 19:18

KANUNI YA MAISHA NA HUDUMA: Kuafikiana kunaweza kuonekana kuwa rahisi lakini sikuzote kunagharimu baadaye.

WAHUSIKA KUU: Daudi, Sulemani, wafalme wa Yuda na Israeli (ona chati kwenye wafalme), Nabathi, Ahabu, Eliya, Elisha.

MUHTASARI

I. Utawala wa Mfalme Sulemani: 1:1-11:43

A. Upako wake kama mfalme: 1:1-53

B. Changamoto ya Daudi kwa Sulemani na kifo cha Daudi: 2:1-46

C. Ndoa ya Sulemani na uchaguzi wa hekima: 3:1-28

D. Utawala wa Sulemani: 4:1-34

E. Shughuli za ujenzi wa Sulemani: 5:1-8:66

F. Utajiri na fahari ya Sulemani: 9:110:29

G. Dhambi ya Sulemani: 11:1-43

II. Utawala wa wafalme wa Yuda na Israeli: 12:1-22:53; pia inaendelea katika

II Wafalme. (Ona chati ya wafalme.)

A. Kuingia kwa Rehoboamu: 12:1-33

B. Wafalme wa Yuda: Rehoboamu kwa Yehoshafati: 13:1-22:53 .

C. Wafalme wa Israeli: Yeroboamu kwa Ahazia: 13:1-22:53 .

D. Huduma ya Nabii Eliya kwa Israeli: 17:1-22:53

II WAFALME

UTANGULIZI

MWANDISHI: Haijulikani. Huenda Yeremia.

KWA NANI: Israeli

KUSUDI: Kuendeleza rekodi ya jinsi Mungu alivyoshughulika na watu wake, Israeli.

AYA MUHIMU: 2 Wafalme 2:9-10

KANUNI YA MAISHA NA HUDUMA: Falme za ulimwengu huu ni za muda: Zinainuka na kuanguka chini ya uhibiti wa Mungu.

WAHUSIKA WAKUU: Wafalme wa Israeli na Yuda (ona chati ya wafalme), Elisha, Eliya

MUHTASARI

I. Huduma ya Elisha na kumbukumbu zinazoendelea za wafalme wa Israeli: 1:1-10:36

II. Rekodi ya wafalme wa Israeli na Yuda: 11:1-17:41

Inaendelea kutoka kwa rekodi ya I Wafalme. (Ona chati ya wafalme.)

III. Utawala wa wafalme wa Yuda: Hezekia hadi Sedekia: 18:1-25:30

(Ona chati ya wafalme.)

KUJITAHINI

1. Ni nani alikuwa mwandishi wa vitabu vya I na II Wafalme?

2. Taja kusudi la kitabu cha 1 Wafalme.

3. Kitabu cha Wafalme wa Kwanza kiliandikwa kwa nani?

4. Taja Kanuni ya Maisha na Huduma ya kitabu cha 1 Wafalme.

5. Andika Mstari Muhimu wa Wafalme wa Kwanza.

6. Taja kusudi la kitabu cha II Wafalme.

7. Kitabu cha Wafalme wa Pili kiliandikwa kwa nani?

8. Taja Kanuni ya Maisha na Huduma ya kitabu cha II Wafalme.

9. Andika Mistari Muhimu ya II Wafalme.

(Majibu ya majaribio yametolewa mwishoni mwa sura ya mwisho katika mwongozo huu.)

KWA MAFUNZO ZAIDI

1. 1 Wafalme 12 inarekodi mgawanyiko wa makabila 12 ya Israeli. Ufunuo 7 inaeleza kuunganishwa kwa siku zijazo kwa makabila haya. Chati katika sehemu hii inatoa muhtasari wa habari kuhusu falme zilizogawanyika za Israeli na Yuda. Ramani inaonyesha mgawanyiko wa eneo.
2. Mfalme Sulemani, mhusika mkuu katika kitabu cha 1 Wafalme, aliandika Mithali, Mhubiri, na Wimbo Ulio Bora. Utajifunza vitabu hivi baadaye katika kozi hii.
3. Chati zifuatazo za wafalme wa Israeli na Yuda zitakusaidia unaposoma vitabu vya Wafalme na Mambo ya Nyakati.

Wafalme wa Israeli

Jina la Mfalme	Miaka ya Kutawala	Tarehe K.K.	Rejeleo
Yeroboamu I	22	976-954	I Wafalme 11:26-14:20
Nadabu	2	954-953	I Wafalme 15:25-28
Baasha	24	953-930	I Wafalme 15:27-16:7
Ela	2	930-929	I Wafalme 16:6-14
Zimri	(siku 7)	929	I Wafalme 16:9-20
Omri	12	929-918	I Wafalme 16:15-28
Ahabu	21	918-898	I Wafalme 16:28-22:40
Ahazia	1	898-897	I Wafalme 22:40-II Wafalme 1:18
Yehoram	11	897-885	II Wafalme 3:1-9:25
Yehu	28	885-857	II Wafalme 9:1-10:36
Yehoahazi	16	857-841	II Wafalme 13:1-9
Yoashi (Yoa)	16	841-825	II Wafalme 13:10-14:16 .
Yeroboamu II	40	825-773	II Wafalme 14:23-29
Zekaria	½	773-772	2 Wafalme 14:29-15:12
Shalumu	(mwezi 1)	772	II Wafalme 15:10-15
Menahemu	10	772-762	II Wafalme 15:14-22

Pekahia	2	762-760	II Wafalme 15:22-26
Peka	20	760-730	II Wafalme 15:27-31
Hoshea	9	730-721	II Wafalme 15:30-17:6

Wafalme wa Yuda

Jina la Mfalme	Miaka ya Kutawala	Tarehe K.K.	Rejeleo
Rehoboamu	17	976-959	I Wafalme 11:42-14:31
Abiya	3	959-996	I Wafalme 14:31-15:8
Asa	41	956-915	I Wafalme 15:8-24
Yehosafati	25	915-893	I Wafalme 22:41-50
Yohoramu	8	893-886	II Wafalme 8:16-24
Ahazia	1	886-885	II Wafalme 8:24-9:29
Athilia	6	885-879	II Wafalme 11:1-20
Yoashi	40	879-840	II Wafalme 11:1-12:21
Amazia	29	840-811	II Wafalme 14:1-20
Azaria (Uzia)	52	811-759	II Wafalme 15:1-7
Yothamu	18	759-743	II Wafalme 15:32-38
Ahazi	19	743-727	II Wafalme 16:1-20
Hezekia	29	727-698	II Wafalme 18:1-20:21
Manase	55	698-643	II Wafalme 21:1-18
Amoni	2	643-640	II Wafalme 21:19-26
Yosia	31	640-609	II Wafalme 22:1-23:30
Yehohazi	(miezi 3)	609	II Wafalme 23:31-33
Yehoyakimu	II	609-597	II Wafalme 23:34-24:5
Yehoyakini	(miezi 3)	597	II Wafalme 24:6-16
Sedekia	II	597-586	II Wafalme 24:17-25:30

Chati ya Muhtasari wa Ufalme Uliogawanywa

ISRAELI 933-722 K.K.

Majina mengine:

Makabila Kumi

Ufalme wa Kaskazini

Samaria/Efraimu

Familia zinazotawala:

Nasaba tisa au familia zinazotawala

Wafalme kumi na tisa (wote waovu)

Kujiua Mmoja/Mauaji Saba

Muda:

Miaka 211

Ufungwa:

Kuadhibiwa kwa utumwa kwa Ashuru

Waliotawanywa kati ya mataifa

Hakupata uhuru tena

Eneo:

Zaidi ya 2/3 ya Kanaani

Sehemu bora

Dini:

Kuacha njia ya ibada iliyowekwa na Mungu

Ndama wa dhahabu anayeabudiwa kwa historia

Aliongeza ibada ya Baali na Ashera

wakati wa utawala wa Ahabu

YUDA 933-586 B.K.

Majina mengine:

Makabila Mawili

Ufalme wa Kusini

Nyumba ya Daudi

Familia zinazotawala:

Nasaba moja (Daudi)

Wafalme Ishirini

(Wengi wazuri)

Mauaji matano

Muda:

miaka 347

Ufungwa:

Kupelekwa Babeli

Walirudi baada ya miaka 70

Kujengwa upya Yerusalemu na hekalu

Eneo:

Chini ya 1/3 ya Kanaani

Hekalu na Yerusalemu

Dini:

Ibada ya sanamu iliyoongezwa kwa ibada

Marekebisho ya mara kwa mara

Wafalme waliomcha Mungu

SURA YA KUMI NA TANO

NYAKATI ZA I NA II

MALENGO:

Baada ya kukamilika kwa sura hii utaweza:

- Taja mtunzi wa kitabu cha Mambo ya Nyakati I na II.
- Tambua vitabu hivi viliandikiwa nani.
- Taja madhumuni ya kila kitabu.
- Andika Aya Muhimu za vitabu vya Mambo ya Nyakati I na II kwa kumbukumbu.
- Taja Kanuni za Maisha na Huduma za Mambo ya Nyakati ya I na II.

I NYAKATI

UTANGULIZI

MWANDISHI: Haijulikani. Labda Ezra.

KWA NANI: Israeli

KUSUDI: Rekodi ya historia ya kidini ya Yuda.

AYA MUHIMU: I Mambo ya Nyakati 29:11

KANUNI YA MAISHA NA HUDUMA: Mungu anapoinuliwa watu wake hubarikiwa.

WAHUSIKA KUU: Mfalme Daudi, Sulemani

MUHTASARI

I. Nasaba kutoka kwa Adamu hadi Daudi: 1:1-9:44

A. Kutoka kwa Adamu hadi Yakobo: 1:1-2:2

B. Kutoka kwa Yakobo hadi Daudi: 2:2-9:44

II. Historia ya Mfalme Daudi: 10:1-29:30

A. Kifo cha mfalme Sauli: 10:1-14

- B. Kutekwa kwa Sayuni na mashujaa wa Daudi: 11:112:40
- C. Utawala wa Daudi wenye mafanikio: 13:1-22:1
- D. Mafanikio ya kidini ya Daudi: 22:2-29:30

II NYAKATI

UTANGULIZI

MWANDISHI: Haijulikani. Labda Ezra.

KWA NANI: Israeli

KUSUDI: Rekodi ya historia ya kidini ya Yuda.

AYA MUHIMU: 2 Mambo ya Nyakati 7:14

KANUNI YA MAISHA NA HUDUMA: Baraka za Mungu huja kwa kujinyenyekeza na kumtafuta.

WAHUSIKA WAKUU: Mfalme Sulemani na warithi wake kutoka kwa Rehoboamu hadi Sedekia. (Ona chati ya wafalme wa Yuda.)

MUHTASARI

I. Historia ya Mfalme Sulemani: 1:1-9:31

- A. Utajiri na hekima ya Sulemani: 1:1-17
- B. Ujenzi wa Sulemani na kuwekwa wakfu kwa hekalu: 2:1-7:22
- C. Shughuli mbalimbali za Sulemani: 8:1-9:28
- D. Kifo cha Sulemani: 9:29-31

II. Historia ya wafalme wa Yuda: 10:1-36:23

- A. Wafalme kutoka kwa Rehoboamu hadi Sedekia: 10:1-36:21

(Kwa uchunguzi wa kina wa wafalme hao, ona chati ya wafalme wa Yuda katika sura iliyotangulia.)

- B. Amri ya Koreshi: 36:22-23

KUJITAHINI

1. Ni nani alikuwa mwandishi wa vitabu vya I na II Mambo ya Nyakati?

2. Taja kusudi la kitabu cha 1 Mambo ya Nyakati.

3. Kitabu cha I Mambo ya Nyakati kiliandikwa kwa nani?

4. Taja Kanuni ya Maisha na Huduma ya kitabu cha I Mambo ya Nyakati.

5. Andika Mstari Muhimu wa I Mambo ya Nyakati.

6. Taja kusudi la kitabu cha 2 Mambo ya Nyakati.

7. Kitabu cha 2 Mambo ya Nyakati kiliandikiwa nani?

8. Taja Kanuni ya Maisha na Huduma ya kitabu cha 2 Mambo ya Nyakati.

9. Andika Mstari Muhimu wa II Mambo ya Nyakati.

(Majibu ya majaribio yametolewa mwishoni mwa sura ya mwisho katika mwongozo huu.)

KWA MAFUNZO ZAIDI

1. Ingawa kuna nyenzo nyingi zinazofanana katika vitabu vya 2 Samweli, Wafalme, na Mambo ya Nyakati, kila kitabu kimeandikwa ili kutimiza kusudi fulani.

Kwa mfano, II Samweli na I na II Wafalme wanawasilisha historia ya kisiasa ya Israeli na Yuda. Katika Mambo ya Nyakati ya Kwanza na ya 2, historia ya kina ya kidini ya Yuda pekee imewasilishwa.

II Samweli na I na II Wafalme wanazingatia watawala na manabii wa kipindi hicho. Mambo ya Nyakati ya I na II yanalenga makuhani na hekalu.

Unaposoma vitabu hivi kwa undani, tafuta msisitizo tofauti wa nyenzo ambayo inarudiwa.

2. II Mambo ya Nyakati ni kitabu cha uamsho. Ufufuo mkubwa ulitokea chini ya:

-Asa: II Mambo ya Nyakati 15

-Yehosafati: II Mambo ya Nyakati 20

-Yoashi: II Mambo ya Nyakati 23-24

-Hezekia: 2 Mambo ya Nyakati 29-31

-Yosia: II Mambo ya Nyakati 35

3. Maneno muhimu katika Mambo ya Nyakati ya kutia alama katika Biblia yako:

-nyumba

-safina

-agano

-kulia (kulia)

-tafuta (tafuta)

-moyo

-omba (sala, sala)

-nabii

4. Masomo mengi kuhusu maombi na kumtafuta Mungu yanaweza kujifunza kutoka katika vitabu hivi. Kagua kile unachojifunza kwa kuweka alama kwenye maneno muhimu. Soma hasa 2 Mambo ya Nyakati 6.

5. Umejifunza nini kutokana na mafanikio na kushindwa kwa wanaume kama vile Yehosafati, Hezekia, na Uzia?

SURA YA KUMI NA SITA

EZRA

MALENGO:

Baada ya kukamilika kwa sura hii utaweza:

- Taja mwandishi wa kitabu cha Ezra.
- Tambua kitabu cha Ezra kiliandikiwa nani.
- Taja kusudi la kitabu cha Ezra.
- Andika Mstari Muhimu wa kitabu cha Ezra kutoka kwa kumbukumbu.
- Taja Kanuni ya Maisha na Huduma ya kitabu cha Ezra.

UTANGULIZI

MWANDISHI: Ezra

KWA NANI: Israeli

KUSUDI: Inarekodi kurudi kwa Israeli kutoka uhamishoni na kujengwa upya kwa hekalu la Yerusalemu.

AYA MUHIMU: Ezra 6:16

KANUNI YA MAISHA NA HUDUMA: Kurudi na urejesho ni kanuni za msingi za toba.

WAHUSIKA WAKUU: Ezra, Yeshua, Zerubabeli, Koreshi, Hagai, Zekaria, Artashasta

MUHTASARI

I. Marejesho chini ya Zerubabeli: 1:1-6:22

A. Kurudi kwa mara ya kwanza kwa wahamishwa: 1:1-2:70

1. Amri ya Koreshi: 1:1-11

(a) Kuandikwa kwa amri: 1:2-4

(b) Tamaa ya watu: 1:5-11

2. Orodha ya waliohamishwa: 2:1-70

B. Marejesho ya ibada ya hadhara : 3:1-6:22

1. Kujengwa upya kwa hekalu: 3:1-6:15

- (a) Ibada ilirudishwa Yerusalemu: 3:1-7
- (b) Kufanya kazi katika hekalu: 3:8-13
- (c) Shetani anajaribu kuzuia kazi: 4:1-24
- (d) Manabii wanakuja kusaidia: 5:1-2
- (e) Maswali ya gavana: 5:3-5
- (f) Barua kwa Dario: 5:6-17
- (g) Utafutaji: 6:1-12
- (h) Jibu la Tatnai: 6:13-15

2. Kuweka wakfu kwa hekalu: 6:16-22

II. Marekebisho chini ya Ezra: 7:1-10:44

A. Kurudi kwa Pili kwa Wahamishwa 7:1-8:36

- 1. Asili na maandalizi ya Ezra: 7:1-10
- 2. Barua ya Artashasta: 7:11-26
- 3. Jibu la Ezra: 7:27-28

B. Marekebisho ya maovu ya kijamii: 9:1-10:44

- 1. Watu wa Mungu kuafikiana: 9:1-2
- 2. Maombi ya Ezra: 9:3-15
- 3. Usadikisho unawahusu watu: 10:1-8
- 4. Kuungama na kutubu: 10:9-16
- 5. Orodha ya wahalifu: 10:18-44

KUJITAHINI

1. Ni nani alikuwa mwandishi wa kitabu cha Ezra?

2. Taja kusudi la kitabu cha Ezra.

3. Kitabu cha Ezra kiliandikwa kwa nani?

4. Taja Kanuni ya Maisha na Huduma ya kitabu cha Ezra.

5. Andika Mstari Muhimu wa Ezra.

(Majibu ya majaribio yametolewa mwishoni mwa sura ya mwisho katika mwongozo huu.)

KWA MAFUNZO ZAIDI

1. Soma Zaburi 137. Sura hii inarekodi huzuni ya watu wa Mungu walipofunga safari kutoka Yerusalemu hadi utekwani Babiloni. Soma Zaburi 126 inayoeleza furaha ya kurudi Yerusalemu kutoka utumwani.

2. Falme zilizogawanyika za Israeli na Yuda zote zilichukuliwa mateka na maadui. Israeli ilichukuliwa mateka na Ashuru mwaka wa 721 K.K. Yuda ilichukuliwa mateka na Babeli mwaka wa 606 K.K. Kurudi kwa watu wa Mungu Yerusalemu kutoka utumwani kulikuwa kama ifuatavyo:

536 K.K. Zerubabeli akiwa na Wayahudi 42,360, watumishi 7,337, waimbaji 200, farasi 736, nyumbu 245, ngamia 435, punda 6,720, na vyombo 5,400 vya dhahabu na fedha.

457 K.K. Ezra akiwa na wanaume 1,754, talanta 100 za dhahabu, talanta 750 za fedha. Haijalezwa iwapo wanawake na watoto walikuwa katika kundi hili la wahamishwa wanaorejea.

444 K.K. Nehemia, akiwa na jeshi la kusindikiza, kujenga upya na kuimarisha Yerusalemu.

3. Kulikuwa na safari tatu katika utumwa wa Babeli. Katika Ezra, kuna safari tatu za kurudi kwenye Nchi ya Ahadi.

Safari tatu kwenda Babeli:

-Katika siku za Danieli: 606 K.K.

-Katika siku za Ezeieli: 597 K.K.

-Katika siku za Mfalme Sedekia: 586 K.K.

Safari tatu za uhuru:

-Wakiongozwa na Zerubabeli na Yoshua: 538 K.K.

-Ikiongozwa na Ezra: 456 K.K.

-Ikiongozwa na Nehemia: 446 K.K.

SURA YA KUMI NA SABA

NEHEMIA

MALENGO:

Baada ya kukamilika kwa sura hii utaweza:

- Taja mwandishi wa kitabu cha Nehemia.
- Tambua kitabu cha Nehemia kiliandikiwa nani.
- Taja kusudi la kitabu cha Nehemia.
- Andika Mstari Muhimu wa kitabu cha Nehemia kutoka kwa kumbukumbu.
- Taja Kanuni ya Maisha na Huduma ya kitabu cha Nehemia.

UTANGULIZI

MWANDISHI: Nehemia

KWA NANI: Israeli

KUSUDI: Kuendelea kwa historia ya Israeli. Rekodi ya kujengwa upya kwa kuta za Yerusalemu.

AYA MUHIMU: Nehemia 6:3

KANUNI YA MAISHA NA HUDUMA: Hakuna fursa bila upinzani. Imani bila matendo imekufa.

WAHUSIKA WAKUU: Nehemia, Sanbalati, Geshemu, Gashmu, Shemia, Tobia, Hanania, Ezra, Artashasta

MUHTASARI

I. Utangulizi: 1:1-11

A. Habari mbaya kutoka Yerusalemu: 1:1-3

B. Jibu la Nehemia: 1:4-11

II. Maandalizi ya kazi: 2:1-20

A. Pamoja na Mfalme: 2:1-8

B. Pamoja na magavana: 2:9-10

C. Katika Yerusalemu: 2:11-15

D. Pamoja na viongozi wa watu: 2:15-20

III. Marejesho ya kuta: 3:1-6:19

A. Orodha ya wajenzi na shirika: 3:1-32

B. Upinzani wa nje na wa ndani: 4-6:14

1. Upinzani wa nje:

(a) Ukosoaji wa moja kwa moja: 2:19

(b) Mzaha na dharau: 4:1-3

(c) Mashtaka ya uwongo: 6:5-7

(d) Migomo wakati wa mazingira magumu: 4:6

(e) Upotoshaji: 6:2

(f) Ushawishi maarufu: 6:2

(g) Vitisho, woga: 6:5-9

(h) Maelewano: 5:14-19

(i) Kupigana, kuzuia: 4:8

(j) Njama: 4:8; 6:2

(k) Vitisho na hofu: 6:5-9

2. Upinzani wa ndani:

(a) Kukatishwa tamaa: 4:10-11

(b) Mfarakano: 5:1-19

(c) Waumini dhaifu: 4:12

(d) Upinzani wa viongozi wa kidini: 3:5

(e) Manabii wa uongo wa Mungu: 6:10-13

C. Ukuta umekamilika: 6:15-19

IV. Udhibiti na sensa: 7:1-73

A. Udhibiti wa jiji umeanzishwa: 7:1-4

B. Sensa ya wahamishwa wanaorudi: 7:5-73

V. Marekebicho ya kidini ya Ezra na Nehemia: 8:1-13:31

- A. Kusoma sheria: 8:1-8:18
- B. Kuungama na maombi: 9:1-37
- C. Kufanywa upya kwa agano: 9:38-10:39
- D. Orodha ya wakazi: 11:1-12:26
- E. Kuwekwa wakfu kwa ukuta: 12:27-47
- F. Marekebisho ya Nehemia: 13:1-31

Kauli mbiu za kutia moyo

Maneno kumi ya Nehemia ya kutia moyo:

- Mkono mwema wa Mungu wangu juu yangu: 2:8
- Na tuinuke na kujenga: 2:18
- Mungu wa Mbinguni atatufanikisha: 2:20
- Watu walikuwa na nia ya kufanya kazi: 4:6
- Kumbukeni Bwana na kupigana: 4:14
- Mungu atatupigania: 4:20
- Ee Mungu, itie nguvu mikono yangu: 6:9
- Kazi hii ilifanywa na Mungu wetu: 6:16
- Furaha ya Bwana ni nguvu zetu: 8:10
- Kumbuka, Ee Mungu Wangu: 13:29,31

KUJITAHINI

1. Ni nani alikuwa mwandishi wa kitabu cha Nehemia?

2. Taja kusudi la kitabu cha Nehemia.

3. Kitabu cha Nehemia kiliandikwa kwa nani?

4. Taja Kanuni ya Maisha na Huduma ya kitabu cha Nehemia.

5. Andika Mstari Muhimu wa Nehemia.

(Majibu ya majaribio yametolewa mwishoni mwa sura ya mwisho katika mwongozo huu.)

KWA MAFUNZO ZAIDI

1. Kazi ya Mungu daima itakabiliwa na upinzani wa kibinadamu na wa Shetani wa ndani na nje. Unaposoma kitabu cha Nehemia, tengeneza orodha ya mashambulizi mbalimbali ya adui yaliyopangwa kusimamisha kazi ya Mungu.

2. Malango katika ukuta wa Yerusalemu ni mfano wa maisha ya Kikristo. Hiyo ina maana ingawa yalikuwa malango halisi, yalikuwa pia alama za ukweli wa kiroho:

Jina la Lango	Linaashiria	Marejeleo	
		Nehemia	Nyingine
Lango la Kondoo	Msalaba	3:1	Yohana 10:11
Lango la samaki	Kushinda nafsi	3:3	Mathayo 4:19
Lango la kale	Asili ya kale	3:6	Warumi6:1-23
Lango la Bonde	Mateso na Majaribu	3:13	II Wakorintho 1:3-5
Lango la samadi	Matendo ya mwili	3:14	Wagalatia 5:16-21
Lango la chemchemi	Roho Mtakatifu	3:15	Yohana 7:37-39
Lango la maji	Neno la Mungu	3:26	Yohana 4:10-14
Lango la farasi	Vita vya waumini	3:28	Waefeso 6:10-17
Lango la Mashariki	Kurudi kwa Yesu	3:29	Ezekieli 43:1,2
Lango la Miphkad	Kiti cha hukumu cha Yesu	3:31 I	Wakorintho 3:9-15; 2 Wakorintho 5:10

SURA YA KUMI NA NANE

ESTHER

MALENGO:

Baada ya kukamilika kwa sura hii utaweza:

- Taja mtunzi wa kitabu cha Esta.
- Tambua kitabu cha Esta kiliandikiwa nani.
- Taja kusudi la kitabu cha Esta.
- Andika Mstari Muhimu wa kitabu cha Esta kutoka kwa kumbukumbu.
- Taja Kanuni ya Maisha na Huduma ya kitabu cha Esta.

UTANGULIZI

MWANDISHI: Haijulikani

KWA NANI: Wayahudi walitawanyika kote Uajemi.

KUSUDI: Kuendeleza historia ya Israeli. Pia kusimulia utunzaji wa Mungu kwa watu wake.

AYA MUHIMU: Esta 4:14

KANUNI YA MAISHA NA HUDUMA: Mungu hukutana na matatizo ya maisha kwa vyombo vya binadamu ambavyo amevitayarisha.

WAHUSIKA KUU: Esta, Vashti, Hamani, Mordekai, Ahasuero

MUHTASARI

I. Utangulizi: 1:1-22

A. Sikukuu kuu: 1:1-9

B. Tatizo la nyumbani: 1:10-12

C. Amri ya kifalme: 1:13-22

II. Malkia mpya: 2:1-21

A. Kutafuta malkia: 2:1-4

B. Esta anaingia katika mashindano: 2:5-11

1. Asili ya Mordekai: 2:5-6

2. Asili ya Esta: 2:7

C. Esta chini ya ulinzi wa Hegai: 2:8-11

D. Wanawake waliwasilishwa mbele ya mfalme: 2:12-14

E. Esta alichaguliwa kama malkia: 2:15-17

F. Sikukuu ya Esta: 2:18

G. Siri ya Esta: 2:19

III. Wanaume wawili, njama mbili: 2:21-3:15

A. Njama iliyopinduliwa na Mordekai: 2:22-23

1. Mordekai katika lango la mfalme: 2:22-23

2. Mordekai aondoa njama: 2:21-22

3. Wahalifu wawili walinyongwa: 2:23

B. Kukuzwa na njama ya Hamani: 3:1-15

1. Hamani alipandishwa cheo juu ya wakuu wengine wote: 3:1

2. Tatizo kati ya Hamani na Mordekai: 3:2-6

3. Njama ya Hamani ya kulipiza kisasi: 3:7-15

IV. Kukata tamaa na ukombozi: 4:1-7:10

A. Kukata tamaa kwa Wayahudi: 4:1-3

B. Kukata tamaa kwa Malkia: 4:4-9

C. Mpango wa ukombozi: 4:10-5:14

1. Mpango: 4:10-17

2. Mbele ya Mfalme: 5:1-3

3. Kualikwa kwenye karamu: 5:4-8

4. Kiburi cha Hamani: 5:9-14

D. Mordekai aliheshimiwa: 6:1-14

1. Somo la mfalme: 6:1-3

2. Hamani aliomba ushauri: 6:4-5

3. Jibu la kiburi la Hamani: 6:6-9
 4. Kujiudhi kwa Hamani kama Mordekai kunaheshimiwa: 6:10-12
 5. Mwitikio wa familia na marafiki wa Hamani: 6:13-14
- E. Sikukuu ya Esta: 7:1-6
- F. Hamani aliadhibiwa: 7:7-10
- V. Utaratibu mpya wa ufalme: 8:1-10:3
- A. Amri mpya kutoka kwa mfalme: 8:1-14
 - B. Mordekai aliheshimiwa: 8:15-17
 - C. Ukombozi wa Wayahudi: 9:1-11
 - D. Nyumba ya Hamani kuharibiwa: 9:12-14
 - E. Sikukuu ya Purimu: 9:15-32
 - F. Uwakilishi wa Mordekai: 10:1-3

KUJITAHINI

1. Ni nani alikuwa mwandishi wa kitabu cha Esta?

2. Taja kusudi la kitabu cha Esta.

3. Kitabu cha Esta kiliandikiwa nani?

4. Taja Kanuni ya Maisha na Huduma ya kitabu cha Esta.

5. Andika Mstari Muhimu wa Esta.

(Majibu ya majaribio yametolewa mwishoni mwa sura ya mwisho katika mwongozo huu.)

KWA MAFUNZO ZAIDI

1. Mstari mrefu zaidi katika Biblia ni Esta 8:9. Ina maneno 90 katika toleo la Kiingereza la King James.
2. Angalia tofauti kati ya vitabu vya Ruthu na Esta:
 - Ruthu alikuwa mtu wa mataifa aliyeishi kati ya Wayahudi.
 - Esta alikuwa Myahudi aliyeishi kati ya Mataifa.
 - Ruthu aliolewa na Myahudi.
 - Esta aliolewa na mtu wa mataifa.Matokeo ya hadithi zote mbili yaliamuliwa kupitia mkutano wa usiku wa manane:
 - Ruthu alizungumza na Boazi: Ruthu 3:8-13
 - Hamani alizungumza na mfalme: Esta 6:1-10
3. Msome Hamani kama mfano wa Shetani:
 - Zaidi ya wakuu wote: 3:1
 - Amejaa ghadhabu: 3:5
 - Amejaa dharau: 3:6
 - Mwangamizi: 3:6
 - Adui: 3:10
 - Kupenda mali: 3:8,9,11; 4:7
 - Matata: 3:15
 - Mawindo ya kodi: 3:13
 - Hakuna kutoroka: 4:13
 - Mtu wa hasira: 5:9
 - Kujivunia: 5:11-12; 6:6-9
 - Petty: 5:13; 6:12
 - Mpanga njama: 3:1-15; 5:14; 6:4
 - Adui na adui: 7:6
 - Wazinzi: 7:8
 - Mipango mibaya: 9:25

-Hofu mbele ya Mfalme: 7:6

-Huanguka mbele ya watu wa Mungu: 6:13

UTANGULIZI

KWENYE VITABU VYA USHAIRI

Vitabu vitano vya ushairi vinaonyesha maendeleo ya maisha ya kiroho.

Ayubu: Inaelezea kifo kwa maisha ya zamani ya ubinafsi.

Zaburi: Huonyesha maisha mapya katika Mungu, ikijieleza yenyewe katika sifa, sala, ibada, dua, maungamo, na maombezi. Zaburi ni kitabu cha nyimbo na mwongozo wa kuabudu wa Biblia.

Methali: Hutoa hekima ya mbinguni, lakini yenye kutumika, kwa maisha duniani.

Mhubiri: Anaeleza juu ya ubatili wa kutafuta maisha “chini ya jua” mbali na Mungu.

Wimbo Ulio Bora: Hutoa mfano wa maisha yenye maana kwa uhusiano wa kibinafsi na Yesu Kristo. Ushairi wa Biblia ni tofauti na aina nyingi za ushairi kwa sababu umeandikwa katika muundo wa kishairi wa Kiebrania. Funguo za kuelewa muundo huu zimetolewa katika Kozi ya Taasisi ya Kimataifa ya Harvestime yenye kichwa "*Mbinu za Ubunifu wa Kusoma Biblia.*"

SURA YA KUMI NA TISA

AYUBU

MALENGO:

Baada ya kukamilika kwa sura hii utaweza:

- Taja mtunzi wa kitabu cha Ayubu.
- Tambua kitabu cha Ayubu kiliandikiwa nani.
- Taja kusudi la kitabu cha Ayubu.
- Andika Aya Muhimu za kitabu cha Ayubu kwa kumbukumbu.
- Taja Kanuni ya Maisha na Huduma ya kitabu cha Ayubu.

UTANGULIZI

MWANDISHI: Haijulikani

KWA NANI: Kitabu hiki hakijaandikwa kwa mtu yeyote bali kinatumika kwa waamini wote wanaopitia mateso.

KUSUDI: Kitabu hiki kinashindana na swali, "Kwa nini wenye haki wanateseka?"

AYA MUHIMU: Ayubu 19:25-27; 23:10

KANUNI YA MAISHA NA HUDUMA: Kuna sababu ya kiroho inayosababisha kuteseka kwa wenye haki. Kuteseka si lazima iwe uthibitisho wa kutopendezwa na Mungu.

WAHUSIKA WAKUU: Mungu, Shetani, Ayubu, mke wa Ayubu, na marafiki zake, Elifazi, Bildadi, Sofari, na Elihu.

MUHTASARI

I. Dibaji: 1:1-2:13

A. Utangulizi: 1:1-5

B. Mwonekano wa kwanza wa Shetani na mashtaka: 1:6-12

C. Majaribu ya Ayubu: 1:13-22

D. Mwonekano wa pili wa Shetani na mashtaka: 2:1-6

E. Majaribu ya Ayubu: 2:7-13

II. Mzunguko wa kwanza wa hotuba: 3:1-14:22

- A. Hotuba ya Ayubu: 3:1-26
- B. Hotuba ya Elifazi: 4:1-5:27
- C. Jibu la Ayubu: 6:1-7:21
- D. Hotuba ya Bildadi: 8:1-22
- E. Jibu la Ayubu: 9:1-10:22
- F. Hotuba ya Sofari: 11:1-20
- G. Jibu la Ayubu: 12:1-14:22

III. Mzunguko wa pili wa hotuba: 15:1-21:34

- A. Hotuba ya Elifazi: 15:1-35
- B. Jibu la Ayubu: 16:1-17:16
- C. Hotuba ya Bildadi: 18:1-21
- D. Jibu la Ayubu: 19:1-29
- F. Hotuba ya Sofari: 20:1-29
- G. Jibu la Ayubu: 21:1-34

IV. Mzunguko wa tatu wa hotuba: 32:1-37

- A. Hotuba ya mwisho ya Elifazi: 22:1-30
- B. Jibu la Ayubu: 23:1-24:25
- C. Hotuba ya mwisho ya Bildadi: 25:1-6
- D. Jibu la Ayubu: 26:1-31:40

V. Hotuba za Elihu: 32:1-37:24

- A. Hotuba ya kwanza: 32:1-33:33
- B. Hotuba ya pili: 34:1-37
- C. Hotuba ya tatu: 35:1-16
- D. Hotuba ya nne 36:1-37:24

VI. Jibu la Mungu: 38:1-42:6

- A. Hotuba ya kwanza: 38:1-40:5
- 1. Mungu anahoji Ayubu kutoka katika ulimwengu wa uumbaji: 38:1-38
- 2. Mungu anahoji Ayubu kutoka katika ulimwengu wa wanyama: 38:39-39:30

3. Mungu anadai jibu kwa maswali yake: 40:1-2

4. Jibu la kwanza la Ayubu kwa Mungu: 40:3-5

B. Hotuba ya pili: 40:6-42:6

1. Mungu anamwambia Ayubu ajiokoe mwenyewe: 40:6-14

2. Mungu analinganisha nguvu za Ayubu na Behemothi: 40:15-24

3. Mungu analinganisha nguvu za Ayubu na Leviathan: 41:1-34

4. Jibu la pili la Ayubu kwa Mungu: 42:1-6

a. Anakiri kukosa ufahamu: 42:1-3

b. Anatubia uasi wake: 42:4-6

VII. Mwisho: 42:1-17

A. Karipio la Mungu la marafiki watatu wa Ayubu: 42:1-9

B. Marejesho ya Ayubu: 42:10-17

KUJITAHINI

1. Ni nani alikuwa mwandishi wa kitabu cha Ayubu?

2. Taja kusudi la kitabu cha Ayubu.

3. Kitabu cha Ayubu kiliandikiwa nani?

4. Taja Kanuni ya Maisha na Huduma ya kitabu cha Ayubu.

5. Andika Mistari Muhimu ya Ayubu.

(Majibu ya majaribio yametolewa mwishoni mwa sura ya mwisho ya mwongozo huu.)

KWA MAFUNZO ZAIDI

1. Orodhesha jina la kila mhusika anayezungumza katika kitabu cha Ayubu. Fanya muhtasari wa mawazo yanayowasilishwa na kila mmoja. Majibu ya tatizo la mateso yanashughulikiwa kwa mitazamo tofauti na marafiki wa Ayubu. Wote wanakubali kwamba Ayubu lazima awe ametenda dhambi.

Elifazi analiona tatizo kwa mtazamo wa falsafa.

Bildadi anatoa ushauri wake juu ya mapokeo yaliyokita mizizi katika historia.

Sofari anaegemeza mawazo yake juu ya dhana na ni sauti ya maadili halisi.

Elihu alikuwa msomi na aliegemeza ushauri wake juu ya elimu na mantiki.

2. Linganisha Ayubu 1:21 na Wafilipi 4:11-12

3. Kitabu cha Ayubu kinatoa maelezo marefu zaidi ya historia ya ulimwengu kabla ya mwanadamu. Tazama sura ya 38-39. Maneno mengine kuhusu dunia yanadhihirisha kuwa imetundikwa angani (26:7) na kwamba ni umbo la tufe (22:14).

4. Kitabu cha Ayubu kinafunua kweli mbili muhimu:

Kwanza, kuna sababu ya kiroho nyuma ya mateso ya wenye haki: Ayubu 1:6-12; 2:1-6.

Pili, Shetani hawezi kumtesa mwamini bila ruhusa ya Mungu: Ayubu 1:6-12; 2:1-6. Mungu anajua ni kiasi gani tunaweza kustahimili na hatamwacha Shetani apite zaidi ya hatua hii (1 Wakorintho 10:13).

5. Kitabu kinafichua sababu kadhaa za kuteseka kwa Ayubu:

-Ili Shetani anyamazishwe: 1:9-11; 2:4,5

Ili Ayubu ajione jinsi alivyokuwa: 40:4; 42:6

-Ili Ayubu amwone Mungu: 42:5

- Ili marafiki wa Ayubu wajifunze kutohukumu: 42:7

-Ili Ayubu ajifunze kuwaombea wakosoaji badala ya kuwafokea kwa maneno:

42:10

-Kuonyesha kwamba mipango ya Mungu kwa watoto wake hatimaye inaleta furaha: 42:10

SURA YA ISHIRINI

ZABURI

MALENGO:

Baada ya kukamilika kwa sura hii utaweza:

- Taja mwandishi wa kitabu cha Zaburi.
- Tambua kitabu cha Zaburi kiliandikiwa nani.
- Taja kusudi la kitabu cha Zaburi.
- Andika, kutoka katika kumbukumbu, Mstari Muhimu wa kitabu cha Zaburi.
- Taja Kanuni ya Maisha na Huduma ya kitabu cha Zaburi.

UTANGULIZI

MWANDISHI: Zaburi zote ziliandikwa na Mfalme Daudi isipokuwa zifuatazo:

-Asafu: 50; 73-83

- Hemani: 88

-Ethan: 89

- Sulemani: 127

- Musa: 90

-Hezekia: 120, 121,123,125, 126, 128-130, 132, 134

-Mwandishi Hajulikani: 1, 10, 33, 43, 66, 67, 71, 911-94, 96-100, 102, 104, 106, 107, 111-119, 135, 136, 16-15, 1

KWA NANI: Israeli, lakini kitabu hiki kimetumika kwa ibada, maombi, na sifa na waumini katika karne zote.

KUSUDI: Kitabu cha Zaburi kilijulikana kama kitabu cha nyimbo za Israeli. Neno “Zaburi” humaanisha “nyimbo zinazoambatana na ala ya nyuzi.” Ni kitabu cha maombi na sifa cha Biblia.

AYA MUHIMU: Zaburi 95:1

KANUNI YA MAISHA NA HUDUMA: Sala, sifa, maombezi, na kuungama zote ni sehemu ya ibada ya kweli.

WAHUSIKA WAKUU: Kuna watu kadhaa wanaotajwa katika Zaburi, ama katika Zaburi yenyewe au katika kichwa cha Zaburi:

-Abimeleki (Akishi): 1 Samweli 21:10-15

-Absalomu: 1 Samweli 13

-Ahimeleki: 1 Samweli 22:9-19

-Aram-naharaim: Wanajeshi wa Mesopotamia kaskazini-magharibi

-Aram-Zothi: Wanajeshi wa Syria ya kati

-Asafu: Mlawi, familia ya waimbaji: 2 Mambo ya Nyakati 5:12

-Bath-sheba: II Samweli 11

-Kushi Mbenyamini (Shimeli): II Samweli 16:5-14

-Doegi Mwedomi: 1 Samweli 22:9-23

-Ethani Mwezra (Mtu mwenye hekima katika siku za Sulemani): 1 Wafalme 4:31

-Hemani Mwezra (familia ya Walawi ya waimbaji): 2 Mambo ya Nyakati 5:12

-Yeduthuni (Mwanamuziki mkuu hekaluni): 1 Mambo ya Nyakati 16:41-42

-Kora (Mlawi, mkuu wa wanamuziki wa hekalu): I Mambo ya Nyakati 6:22

-Nathani (Nabii wa Mungu): II Samweli 12:1-14

-Wana wa Kora (Familia ya Muziki ya Walawi): I Mambo ya Nyakati 6:22

-Wazifi: 1 Samweli 23:19

MUHTASARI

Ni vigumu kueleza kitabu cha Zaburi kwa kuwa kila sura inazingatia mada tofauti-tofauti. Nyingi za Zaburi zina vichwa ambavyo ama vinaeleza tukio wakati Zaburi iliandikwa au kusudi la Zaburi. Baadhi ya Zaburi hazikupewa vyeo hivyo tunaweza tu kukisia ni lini na kwa nini ziliandikwa. Kozi ya Taasisi ya Kimataifa ya Harvestime yenye kichwa "Mbinu Ubunifu wa Kujifunza Biblia" hutoa fomu maalum ya kujifunza kwa ajili ya kuelezea kila sura katika Zaburi. Muhtasari wa jumla wa kitabu hiki una sehemu kuu tano:

Sehemu ya Kwanza: Zaburi 1-41

Idadi ya Zaburi: 41

Muhtasari wa maudhui: Humhusu mwanadamu, hali yake ya kubarikiwa, kuanguka, na kupona.

Neno kuu: Mtu

Doksolojia ya mwisho: 41:13

Sehemu ya Pili: Zaburi 42-72

Idadi ya Zaburi: 31

Muhtasari wa yaliyomo: Israeli, uharibifu wake, Mkombozi wake

Neno kuu: Ukombozi

Doksolojia ya mwisho: 72:18-19

Sehemu ya Tatu: Zaburi 73-89

Idadi ya Zaburi: 17

Muhtasari wa yaliyomo: Patakatifu, tunatazamia kuanzishwa kwake.

Neno kuu: Patakatifu

Doksolojia ya mwisho: 89:52

Sehemu ya Nne: Zaburi 90-106

Idadi ya Zaburi: 17

Muhtasari wa yaliyomo: Dunia: Baraka inayohitajika, inayotarajiwa na kufurahiwa.

Maneno muhimu: Machafuko, kutangatanga (ambayo inaelezea nafasi ya muumini katika ulimwengu wa sasa)

Doksolojia ya mwisho: 106:48

Sehemu ya Tano: Zaburi 107-150

Idadi ya Zaburi: 44

Muhtasari wa yaliyomo: Neno la Mungu

Maneno muhimu: Neno la Mungu

Doksolojia ya mwisho: 150:6

KUJITAHINI

1. Ni nani alikuwa mwandishi wa kitabu cha Zaburi?

2. Taja kusudi la kitabu cha Zaburi.

3. Kitabu cha Zaburi kiliandikiwa nani?

4. Taja Kanuni ya Maisha na Huduma ya kitabu cha Zaburi.

5. Andika Mstari Muhimu wa Zaburi.

(Majibu ya majaribio yametolewa mwishoni mwa sura ya mwisho ya mwongozo huu.)

KWA MAFUNZO ZAIDI

VYOMBO VILIVYOTAJWA KATIKA ZABURI:

-Alamothe: Vinubi vya sauti ya juu

-Gittithi: Sawa na gitaa la kisasa

-Mahalathi: Filimbi

-Mahalath Leannothe: Filimbi maalum zinazopigwa wakati wa maombolezo

-Sheminithi: Kinubi au kinubi cha nyuzi tano

AINA ZA ZABURI:

Zaburi za Maagizo: Neno "Maschil" katika kichwa linamaanisha Zaburi hizi na zingine zinapaswa kutumika kwa mafundisho au kufundisha. (Zaburi 32, 44, 52, na 78 ni mifano.)

Zaburi za Kuabudu: Katika Zaburi hizi ukuu wa Mungu, rehema, upendo, na uweza ndio mada. (Ona Zaburi 8, 29.)

Zaburi za Historia: Hizi zinakumbuka matukio ya kihistoria ya taifa la Israeli. (Ona Zaburi 78, 105 na 106.)

Zaburi za Dua: Kuomba maombi kwa Mungu. (Mfano ni Zaburi 86.)

Zaburi za Kushukuru: Mfano ni Zaburi 18.

Zaburi Zisizoweza Kuthibitishwa: Neno "isiyowezekana" maana yake ni laana. Zaburi hizi si za kulipiza kisasi binafsi wala lugha mbaya haitumiki. Kama nabii wa Mungu, mwandishi anazungumza dhidi ya dhambi na maadui wa Mungu. (Mifano yake ni Zaburi 35, 55, 58, 59, 69, 83, 109, 137 na 140.)

Zaburi ya Kukiri: Mifano ni Zaburi 6, 32, 38, 51, 102, 130 na 143.

Zaburi za Kimasihi: Zaburi hizi, au sehemu zake, hutoa unabii unaohusiana na kuja kwa Masihi, Yesu Kristo. Zimerekodiwa kwenye ukurasa unaofuata ili kuwezesha utafiti wako zaidi.

Unabii unaomhusu Yesu katika Kitabu cha Zaburi

Zaburi

Utimizeo wa Agano Jipya

8:3-8

Waebrania 2:5-10; I Wakorintho 15:27

72:6-17

Hili litatimizwa wakati ujao

89:3-4,26, 28-29,34-37

Matendo 2:30 .

109:6-19

Matendo 1:16-20

132:12b

Matendo 2:30

45:6-7

Waebrania 1:8-9

102:25-27

Waebrania 1:10-12

110:1-7

Mathayo 22:43-45; Matendo 2:33-35;

Waebrania 1:13; 5:6-10; 6:20,7-24

2:1-12

Matendo 4:25-28; 13:33; Waebrania 1:5; 5:5

16:10

Matendo 2:24-31; 13:35-37

22:1-31

Mathayo 27:35-46; Yohana 19:23-25;

Waebrania 2:12

40:6-8

Waebrania 10:5-10

69:25

Matendo 1:16-20

SURA YA ISHIRINI NA MOJA

METHALI

MALENGO:

Baada ya kukamilika kwa sura hii utaweza:

- Taja mtunzi wa kitabu cha Mithali.
- Tambua kitabu cha Mithali kiliandikiwa nani.
- Taja madhumuni ya kitabu cha Mithali.
- Andika Mstari Muhimu wa kitabu cha Mithali kutoka kwa kumbukumbu.
- Taja Kanuni ya Maisha na Huduma ya kitabu cha Mithali.

UTANGULIZI

MWANDISHI: Sulemani, mwana wa Mfalme Daudi, ndiye aliyeandika Methali nyingi. Imeandikwa katika 1 Wafalme 4:32 kwamba Sulemani alinena mithali elfu tatu chini ya uvuvio wa Mungu. Baadhi ya hizi zimehifadhiwa kwa ajili yetu na Roho Mtakatifu katika kitabu cha Mithali. Sura mbili za Mithali zimeandikwa na waandishi wenye jina lingine: Aguri aliandika sura ya 30 na Lemueli aliandika sura ya 31. Baadhi ya Mithali Sulemani alijipanga mwenyewe. Hii ina maana kwamba hakuziandika tu bali pia alizipanga kwa utaratibu ambazo zimeonyeshwa katika Biblia. Mithali mingine ya Sulemani iliwekwa kwa mpangilio wao na watu wa Mfalme Hezekia.

KWA NANI: Israeli, lakini ukweli wa maisha ya vitendo unatumika kwa waumini wote.

KUSUDI: Makusudi ya kitabu hiki yametolewa katika Mithali 1:1-6. Zisome katika Biblia yako. Utangulizi wa Mithali umetolewa katika Mhubiri 12:8-14. Soma kifungu hiki katika Biblia yako.

AYA MUHIMU: Mithali 3:13

KANUNI YA MAISHA NA HUDUMA: Hekima wima ni muhimu kwa maisha ya mlalo. Mithali ni mkusanyo wa kanuni za busara zilizotolewa na Mungu kwa mwanadamu (wima) ili kutawala kuishi na wengine (mlalo).

WAHUSIKA WAKUU: Waandishi, Sulemani, Mfalme Lemueli, na Aguri. Mwanamke mbali na Mungu anaitwa "mwanamke mgeni." Sura ya mwisho ya Mithali inatoa tofauti yake kwa kueleza "mwanamke mwema" anayemjua Mungu.

MUHTASARI

Neno "methali" linamaanisha "msemu mfupi badala ya maneno mengi." Kila mstari katika Mithali ni muhtasari mfupi wa ukweli muhimu. Ni vigumu kufanya muhtasari wa jumla wa kitabu kwa sababu kila sura na wakati mwingine kila mstari ndani ya sura hushughulikia somo tofauti. Sababu ya kuandika maneno haya mafupi au "methali" ni kufupisha hekima ili kutusaidia kukumbuka kweli za kiroho vizuri zaidi. Mithali ni muhtasari mfupi wa kweli kuu za kiroho. Hapa kuna muhtasari wa jumla wa kitabu:

I. Utangulizi: 1:1-6

II. Masomo juu ya hekima: 1:7-9:18

A. Wito wa hekima: 1:7-33

B. Thawabu za hekima: 2:1-7:27

C. Sifa za hekima ya kimungu: 8:1-9:18

III. Methali mbalimbali za Sulemani alijipanga mwenyewe: 10:1-22:16

(Kutoka sura hii hadi sura ya 25 kuna uchunguzi mbalimbali kuhusu wema wa Kikristo na mitazamo na majibu yao ya dhambi.)

IV. Mkusanyiko wa methali za watu wenye hekima: 22:17-24:34

V. Mithali ya Sulemani iliyowekwa na waandishi wa Hezekia: 25:1-29:27

A. Uchunguzi kuhusu wafalme; ugomvi; mahusiano na wengine: 25:1-28

B. Maoni juu ya wapumbavu, wavivu, na washughulishaji: 26:1-28

C. Kujipenda, upendo wa kweli; makosa; mawazo juu ya utunzaji wa nyumbani: 27:1-27

D. Tofauti za waovu na wenye haki: 28:1-28

E. Mithali kuhusu serikali ya umma na mambo ya kibinafsi: 29:1-27

VI. Methali ya Aguri: Maungamo na maagizo: 30:1-33

VII. Methali ya Lemueli: Somo la usafi na kiasi; sifa ya mke mwema: 31:1-31

KUJITAHINI

1. Ni nani alikuwa mwandishi wa kitabu cha Mithali?

2. Taja kusudi la kitabu cha Mithali.

3. Kitabu cha Mithali kiliandikwa kwa nani?

4. Taja Kanuni ya Maisha na Huduma ya kitabu cha Mithali.

5. Andika Mstari Muhimu wa Mithali.

(Majibu ya majaribio yametolewa mwishoni mwa sura ya mwisho katika mwongozo huu.)

KWA MAFUNZO ZAIDI

1. Maneno muhimu ya kujifunza katika Mithali ni pamoja na:
 - hekima
 - maarifa
 - maelekezo
 - ujinga
 - hofu, hofu ya Bwana
 - maisha
 - sheria (amri) haki/uovu/haki
 - mwanangu
2. Jifunze makundi yafuatayo yaliyotajwa katika Mithali:
 - Mambo saba Mungu anachukia: 6:16-19
 - Mambo mawili mwandishi anaomba kwa Mungu: 30:7-9
 - Mambo manne ambayo hayashibi kamwe: 30:15-16
 - Mambo manne ambayo dunia huyaona hayawezi kuvumilika: 30:21-23
 - Mambo manne ya ajabu: 30:18-19
 - Mambo manne madogo lakini yenye hekima: 30:24-28
 - Watawala wanne wakuu: 30:29-31
3. Jifunze wapumbavu tofauti waliotajwa katika Mithali:
 - Mjinga wa kawaida: 1:4,22; 7:7; 21:11
 - Mpumbavu mgumu: 1:7; 10:23; 12:23; 17:10; 20:3; 27:22
 - Mjinga mwenye kiburi: 3:34; 21:24; 22:10; 29:8
 - Mjinga mpumbavu: 17:21; 26:3; 30:22
4. Andika kile kitabu cha Mithali kinafundisha juu ya mada zifuatazo:

-Jina zuri	-Kujidhibiti	-Mabwana/watumishi
-Ujana na nidhamu	-Kinywaji kikali	-Hasira/magomvi
-Mambo ya biashara	-Urafiki	-Tajiri/maskini, umaskini/utajiri
-Ndoa	-Maneno/ulimi	-Wanawake

-Uasherati -Hekima na upumbavu -Uonevu
-Wenzi wabaya -Uvivu/kazi -Wakejeli
-Hekima -Fahari/mnyenyekevu

SURA YA ISHIRINI NA MBILI

MHUBIRI

MALENGO:

Baada ya kukamilika kwa sura hii utaweza:

- Taja mwandishi wa kitabu cha Mhubiri.
- Tambua kitabu cha Mhubiri kiliandikiwa nani.
- Taja kusudi la kitabu cha Mhubiri.
- Andika Mstari Muhimu wa kitabu cha Mhubiri kutoka kwa kumbukumbu.
- Taja Kanuni ya Maisha na Huduma ya kitabu cha Mhubiri.

UTANGULIZI

MWANDISHI: Sulemani

KWA NANI: Israeli na waumini kwa ujumla kwa msisitizo maalum kwa vijana.

KUSUDI: Maelezo ya utafutaji wa maisha mbali na Mungu.

AYA MUHIMU: Mhubiri 12:13

KANUNI YA MAISHA NA HUDUMA: Maisha bila Mungu ni ubatili.

WAHUSIKA KUU: Solomon. Hakuna wahusika wengine waliotajwa kwa majina.

MUHTASARI

I. Kutafuta kwa majaribio binafsi: 1:1-2:26

A. Kwa hekima: 1:12-18

B. Kwa raha: 2:1-11

C. Ulinganisho wa haya mawili: 2:12-23

D. Hitimisho la kwanza la majaribio: 2:24-26

II. Kutafuta kwa uchunguzi wa jumla: 3:1-5:20

A. Ya utaratibu wa asili: 3:1-22

B. Ya jamii ya wanadamu: 4:1-16

C. Ushauri wake kwa kuzingatia haya mawili: 5:1-17

1. Kuhusu dini: 5:1-7

2. Kuhusiana na jamii: 5:8

3. Kuhusu utajiri: 5:9-17

D. Hitimisho la kjaribio la tatu: 5:18-20

III. Kutafuta kwa maadili ya vitendo: 6:1-8:17

A. Kiwango cha uchumi: 6:1-12

B. Sifa: 7:1-22

C. Elimu: 7:23-8:1

D. Nafasi ya kijamii: 8:2-14

E. Hitimisho la majaribio la tatu 8:15-17

IV. Utafutaji ulihakikiwa: 9:1-12:12

Sulemani anahitimisha yafuatayo kuhusu maisha mbali na Mungu (marejeleo yanahusiana na mjadala wake wa mambo haya):

A. Ni bure kabisa: 2:11

B. Imejaa marudio: 3:1-8

C. Imejawa na huzuni: 4:1

D. Inasikitisha na kukatisha tamaa: 2:17

E. Haina uhakika: 9:11-12

F. Ni bila kusudi: 4:2,3; 8:15

G. Hautibiki: 1:15

H. Sio haki: 7:15; 8:14; 9:11; 10:6-7

I. Iko katika kiwango cha kuwepo kwa wanyama: 3:19

V. Msako ulihitimishwa; Hitimisho la mwisho: 12:13-14

A. Tunachopaswa kufanya: 12:13

1. Mche Mungu: 12:13

2. Shika amri zake: 12:13

B. Kwa nini tunapaswa kufanya hivyo: 12:13b-14

1. Ni wajibu mzima wa mwanadamu: 12:13b

2. Siku moja tutahukumiwa: 12:14

KUJITAHINI

1. Ni nani alikuwa mwandishi wa kitabu cha Mhubiri?

2. Taja kusudi la kitabu cha Mhubiri.

3. Kitabu cha Mhubiri kiliandikiwa nani?

4. Taja Kanuni ya Maisha na Huduma ya kitabu cha Mhubiri.

5. Andika Mstari Muhimu wa Mhubiri.

(Majibu ya majaribio yametolewa mwishoni mwa sura ya mwisho ya mwongozo huu.)

KWA MAFUNZO ZAIDI

1. Jifunze juu ya mambo kumi ya ubatili:
 - Hekima ya kibinadamu: 2:15-16
 - Kazi ya binadamu: 2:19-21
 - Kusudi la mwanadamu: 2:26
 - Mashindano ya kibinadamu: 4:4
 - Ufahamu wa binadamu: 4:7
 - Umaarufu wa kibinadamu: 4:16
 - Kutoridhika kwa binadamu: 5:10
 - Kutamani kwa binadamu: 6:9
 - Upuuzi wa kibinadamu: 7:6
 - Mfumo wa tuzo za kibinadamu: 8:10,14
2. Neno “moyo” limetumika mara 40 katika Mhubiri. Soma kitabu ili kugundua kile kitabu kinasema kuhusu moyo.
3. Tengeneza orodha ya mali na uzoefu wa Sulemani katika sura ya 2. Kumbuka katika mstari wa 10 kwamba alikuwa na "chochote alichotaka." Tazama matokeo katika mstari wa 11: Yote yalikuwa ubatili. Zingatia hatua zilizomfanya atambue hili: Alitazama, akageuka, akaona, akasema moyoni.
4. Jifunze neno kuu la Mhubiri "ubatili" ambalo limetumika mara 37.
5. Kumbuka maneno "chini ya jua." Haya ni maisha wakati maadili ya kiroho yamekataliwa na mtu anakaa tu juu ya ulimwengu. Neno hili hutokea mara 25. Unapojifunza Mhubiri, orodhesha mahitimisho ya Sulemani kuhusu maisha mbali na Mungu (kwa mfano, 2:11). Linganisha aina hii ya maisha na maisha yanayopatikana katika Yesu Kristo.
6. Biblia inaandika kwamba Mfalme Sulemani alijaribu mambo yote yafuatayo ili kufanya maisha yake yawe na maana:
 - Hekima ya kibinadamu: Mhubiri 1:16-18
 - Pombe: Mhubiri 2:3
 - Raha: Mhubiri 2:1-3
 - Miradi ya ujenzi: Mhubiri 2:4
 - Bustani na bustani nzuri: Mhubiri 2:4-6
 - Utajiri: Mhubiri 2:7-8
 - Sifa ya Kimataifa: I Wafalme 10:6-7
 - Muziki: Mhubiri 2:8
 - Fasihi: I Wafalme 4:32
 - Nguvu za kijeshi: I Wafalme 4:26 na 9:26

-Maadhimisho ya kibinafsi: Mhubiri 2:7

-Sayansi ya Asili: 1 Wafalme 4:33

-Ngono: I Wafalme 11:3

SURA YA ISHIRINI NA TATU

WIMBO WA SULEMANI

MALENGO:

Baada ya kukamilika kwa sura hii utaweza:

- Taja mtunzi wa Wimbo Ulio Bora.
- Tambua kitabu kiliandikiwa nani.
- Taja kusudi la Wimbo Ulio Bora.
- Andika Mstari Muhimu wa Wimbo Ulio Bora kutoka kwa kumbukumbu.
- Taja Kanuni ya Maisha na Huduma ya Wimbo Ulio Bora.

UTANGULIZI

MWANDISHI: Sulemani

AMBAO KWAO: Israeli na waumini wote

KUSUDI: Kuonyesha uhusiano kati ya Yesu na Kanisa kama inavyoonyeshwa na uhusiano wa ndoa.

AYA MUHIMU: Wimbo Ulio Bora 8:7

KANUNI YA MAISHA NA HUDUMA: Kielelezo cha kiungu cha upendo kati ya mwanamume na mke wake ni kielelezo cha uhusiano kati ya Kristo na Kanisa.

WAHUSIKA WAKUU: Sulemani anayemwakilisha bwana-arusi (Yesu Kristo); msichana Mshulami ambaye ni bibi arusi (Kanisa); na binti za Yerusalemu.

MUHTASARI

Ili kuelewa kitabu hiki ni lazima utambue kwamba kina viwango vinne vya tafsiri:

1. Ni mfano wa uhusiano unaopaswa kuwepo kati ya mwanamume na mke.
2. Ni mfano wa uhusiano wa Mungu na watu wake, Israeli.
3. Ni mfano wa uhusiano kati ya Kristo na Kanisa.
4. Ni mfano wa uhusiano wa mtu binafsi kati ya Kristo na mwamini.

Kitabu hiki kimeandikwa katika mfumo wa mazungumzo (mazungumzo). Muhtasari bora wa utafiti ni katika suala la mazungumzo haya. Wahusika na mpangilio wanaozungumza ni kama ifuatavyo.

TABIA	REJEA
Bibi arusi	1:2-7
Bwana Arusi	1:8-11
Bibi arusi	1:12-14
Bwana Arusi	1:15
Bibi-arusi	1:16-17; 2:1
Bwana Arusi	2:2
Bibi arusi	2:3-6
Bwana Arusi	2:7
Bibi arusi	2:8 kwa neno "mimi" katika mstari wa 10
Bwana Arusi	2:10 kutoka kwa neno "kupanda" hadi mstari wa 15
Bibi-arusi	2:16-17; 3:1-4
Bwana Arusi	3:5
Bibi-arusi	3:6-11
Bwana Arusi	4:1-5
Bibi arusi	4:6
Bwana arusi	4:7 kwa neno "nje" katika mstari wa 16
Bibi-arusi	4:16 kutoka kwa neno "acha"
Bwana Arusi	5:1
Bibi arusi	5:2-8
Binti za Yerusalemu	5:9
Bibi arusi	5:10-16
Binti za Yerusalemu	6:1

Bibi arusi	6:2-3
Bwana Arusi	6:4-9
Binti za Yerusalemu	6:10
Bwana Arusi	6:11-12
Binti za Yerusalemu	6:13
Bwana Arusi	7:1-9
Bibi-arusi	7:10-13; 8:1-3
Bwana Arusi	8:4
Binti za Yerusalemu	8:5 kwa neno "mpendwa"
Bwana arusi	8:5 kutoka kwa neno "mimi"
Bibi arusi	8:6-8
Bwana Arusi	8:9
Bibi arusi	8:10-12
Bwana Arusi	8:13
Bibi-arusi	8:14

KUJITAHINI

1. Ni nani alikuwa mwandishi wa Wimbo Ulio Bora?

2. Taja kusudi la Wimbo Ulio Bora.

3. Wimbo wa Sulemani uliandikiwa nani?

4. Taja Kanuni ya Maisha na Huduma ya Wimbo wa Sulemani.

5. Andika Mstari Muhimu wa Wimbo Ulio Bora.

(Majibu ya majaribio yametolewa mwishoni mwa sura ya mwisho katika mwongozo huu.)

KWA MAFUNZO ZAIDI

1. Jifunze sifa za bwana harusi jinsi zilivyoielezwa na bibi arusi. Haya ni ulinganifu wa asili au maelezo ya sifa za kiroho za bwana arusi wetu, Bwana Yesu Kristo:
 - Mwepesi kama paa (mnyama kama kulungu) anaruka juu ya vilima: 2:9
 - Mwekundu na mrembo, mzuri zaidi kati ya elfu kumi: 5:10
 - Kichwa chake kilikuwa kimefunikwa na nywele za mawimbi, nyeusi, safi kama dhahabu: 5:11
 - Macho yake yalikuwa ya kina na yenye utulivu, kama hua kando ya vijito vya maji: 5:12
 - Midomo yake ilikuwa kama yungiyungi na pumzi yake kama manemane: 5:13
 - Mashavu yake yalikuwa kama vitanda vya manukato: 5:13
 - Mwili wake ulikuwa na pembe za ndovu nyangavu na vito: 5:14
 - Mikono yake ilikuwa kama pau za dhahabu, zilizowekwa kwa vito vya topazi: 5:14
 - Miguu yake ilikuwa kama nguzo za marumaru zilizowekwa katika vikatio vya dhahabu safi, kama mierezi ya Lebanon: 5:15

2. Jifunze tabia za asili za bibi arusi kama zilivyoielezwa na bwana arusi. Kumbuka. . . haya ni milinganisho ya kiishara ya ukweli wa kiroho. Je, haya yanahusiana vipi nawe kiroho kama sehemu ya “bibi-arusi wa Kristo”?
 - Alikuwa msichana mrembo zaidi duniani: 1:8
 - Alikuwa kama shada la maua katika bustani: 1:14
 - Macho yake yalikuwa kama ya hua: 1:15
 - Alikuwa kama yungiyungi katikati ya miiba: 2:2
 - Nywele zake zilikuwa kama kundi la mbuzi waliocheza katika miteremko ya Gileadi: 4:1
 - Meno yake yalikuwa meupe kama sufu ya kondoo: 4:2
 - Midomo yake ilikuwa kama uzi wa rangi nyekundu: 4:3
 - Midomo yake ilikuwa kama asali: 4:11
 - Shingo yake ilikuwa ya kifahari kama mnara wa Daudi: 4:4
 - Kifua chake kilikuwa kama mapacha wanaolisha kati ya maua: 4:5
 - Alikuwa kama bustani nzuri, yenye kuzaa matunda ya thamani: 4:13

-Alikuwa kama chemchemi ya bustani, chemchemi ya maji ya uzima, yenye kuburudisha kama vijito vya maji

Milima ya Lebanoni: 4:15

-Mapaja yake yalikuwa kama vito vya thamani, kazi ya mafundi stadi; 7:1

-Kiuno chake kilikuwa kama lundo la ngano lililozungushiwa maua: 7:2

-Kitovu chake kilikuwa kizuri kama glasi iliyojaa divai: 7:2

-Pua yake ilikuwa kama Mnara wa Lebanoni unaoelekea Dameski: 7:4

-Alishindwa na mtazamo tu wa macho yake mazuri: 4:9

UTANGULIZI WA VITABU VYA UNABII

Kundi la mwisho la vitabu katika Agano la Kale lina maandishi ya manabii.

Watu wa Israeli wakawa taifa, walikombolewa kutoka utumwani Misri, na Mungu akawaleta katika nchi yao wenyewe. Walipewa sheria ya kuishi kwayo, lakini walikuwa wakishindwa daima katika kujitoa kwao kwa Mungu.

Kwa ibada ya sanamu, vita vya wenyewe kwa wenyewe, ukosefu wa adili, na kutojali, Israeli ilihitaji kukumbushwa tena na tena kwa kusudi la kuwako kwao. Manabii walikuwa watu walioinuliwa na Mungu kuwaita watu warudi kwa Mungu. Vitabu vingi kati ya hivyo viliandikwa wakati ambapo taifa la Israeli liligawanywa katika falme mbili tofauti: Israeli na Yuda.

Vitabu vya manabii vinajumuisha vifuatavyo:

Isaya: Anaonya juu ya hukumu inayokuja dhidi ya Yuda kwa sababu ya dhambi zao dhidi ya Mungu.

Yeremia: Iliandikwa wakati wa kuanguka na kuanguka kwa Yuda baadaye. Inasimulia juu ya hukumu inayokuja na inahimiza kujisalimisha kwa Nebukadreza.

Maombolezo: Maombolezo ya Yeremia juu ya uharibifu wa Babiloni wa Yerusalemu.

Ezekieli: Anaonya kwanza juu ya kuanguka kwa Yerusalemu kunakokaribia na kisha anatabiri kurudishwa kwake wakati ujao.

Danieli: Nabii Danieli alitekwa wakati wa kuzingirwa kwa mapema kwa Yuda na kupelekwa Babiloni. Kitabu hiki kinatoa mafundisho ya kihistoria na ya kinabii muhimu katika kuelewa unabii wa Biblia.

Hosea: Kiini cha kitabu hiki ni ukosefu wa uaminifu wa Israeli, adhabu, na urejesho.

Yoeli: Inasimulia mapigo ambayo yalifananisha hukumu ya wakati ujao.

Amosi: Katika kipindi cha ufanisi wa kimwili lakini kuharibika kwa maadili, Amosi anawaonya Waisraeli na mataifa yanayowazunguka kuhusu hukumu ya Mungu ya wakati ujao juu ya dhambi yao.

Obadia: Hukumu ya Mungu dhidi ya Edomu, taifa ovu lililo kusini mwa Bahari ya Chumvi.

Yona: Hadithi ya nabii Yona ambaye alihubiri toba katika Ninava, jiji kuu la milki ya Ashuru. Kitabu kinafunua upendo wa Mungu na mpango wa toba kwa Mataifa.

Mika: Unabii mwingine dhidi ya dhambi ya Israeli. Inatabiri mahali alipozaliwa Yesu miaka 700 kabla ya tukio hilo kutokea.

Nahumu: Inasimulia juu ya uharibifu uliokuwa ukija wa Ninava ambao uliokolewa miaka 150 hivi mapema kupitia mahubiri ya Yona.

Habakuki: Anafunua mpango wa Mungu wa kuadhibu taifa lenye dhambi kwa kutumia lenye dhambi zaidi. Inafundisha kwamba "mwenye haki ataishi kwa imani."

Sefania: Hukumu na urejesho wa Yuda.

Hagai: Anawahimiza Wayahudi kujenga upya hekalu baada ya kuchelewa kwa miaka 15 kutokana na upinzani wa adui.

Zekaria: Kuhimiza zaidi kukamilisha hekalu na kuendeleza maendeleo ya kiroho. Inatabiri ujio wa kwanza na wa pili wa Kristo.

Malaki: Anaonya dhidi ya unyonge wa kiroho na anatabiri ujio wa Yohana Mbatizaji na Yesu.

Chati kwenye ukurasa unaofuata inaeleza ni lini na kwa nani manabii walihudumu.

Manabii wa Agano la Kale

Nabii	Alitabiria Nani	Tarehe
Yona	Ashuru	Kabla ya Utekwa (800-650)
Nahumu	Ashuru	Kabla ya Utekwa (800-650)
Obadia	Edomu	Kabla ya Utekwa (800)
Hosea	Israeli	Kabla ya Utekwa (750)
Amosi	Israeli	Kabla ya Utekwa (750)
Isaya	Yuda	Kabla ya Utekwa (800-606)
Yeremia/Maombolezo	Yuda	Kabla ya Utekwa (800-606)
Yoeli	Yuda	Kabla ya Utekwa (800-606)
Mika	Yuda	Kabla ya Utekwa (800-606)
Habakuki	Yuda	Kabla ya Utekwa (800-606)
Sefania	Yuda	Kabla ya Utekwa (800-606)
Ezekieli	Yuda	Wakati wa Utekwa (606-536)
Danieli	Yuda	Wakati wa Utekwa (606-536)
Hagai	Yuda	Baada ya Utekwa (536-400)
Zekaria	Yuda	Baada ya Utekwa (536-400)
Malaki	Yuda	Baada ya Utekwa (536-400)

SURA YA ISHIRINI NA NNE

ISAYA

MALENGO:

Baada ya kukamilika kwa sura hii utaweza:

- Taja mwandishi wa kitabu cha Isaya.
- Tambua kitabu cha Isaya kiliandikiwa nani.
- Taja kusudi la kitabu cha Isaya.
- Andika mstari muhimu wa kitabu cha Isaya kutoka kwa kumbukumbu.
- Taja Kanuni ya Maisha na Huduma ya kitabu cha Isaya.

UTANGULIZI

MWANDISHI: Isaya

KWA NANI: Yuda

KUSUDI: Kusahihisha na kukaripia.

AYA MUHIMU: Isaya 53:6

KANUNI YA MAISHA NA HUDUMA: Uasi huleta malipizi. Toba inaongoza kwenye urejesho.

WAHUSIKA KUU: Isaya, Hezekia

MUHTASARI

Sehemu ya Kwanza

I. Unabii kuhusu Yuda na Yerusalemu: 1:1-12:6

- A. Utangulizi wa jumla: 1:1-31
- B. Baraka ya Milenia kwa kutakaswa: 2:1-4:6
- C. Adhabu kwa ajili ya dhambi za Israeli: 5:1-30
- D. Wito na agizo la nabii: 6:1-13
- E. Unabii wa Imanueli: 7:1-25
- F. Unabii wa uvamizi wa Waashuri: 8:1-22
- G. Utabiri na maonyo ya Kimasihi: 9:1-21

- H. Adhabu ya Ashuru: 10:1-34
 - I. Urejesho na Baraka: 11:1-16
 - J. Ibada: 12:1-6
- II. Unabii dhidi ya mataifa ya kigeni: 13:1-23:18
- A. Babeli: 13:1-14:23
 - B. Ashuru: 14:24-27
 - C. Ufilisti: 14:28-32
 - D. Moabu: 15:1-16:14
 - E. Damasko: 17:1-14
 - F. Nchi ng'ambo ya mito ya Ethiopia: 18:1-7
 - G. Misri: 19:1-25
 - H. Misri na Ethiopia: 20:1-6
 - I. Duma: 21:11-12
 - J. Arabia: 21:13-17
 - K. Bonde la maono: 22:1-25
 - L. Tiro: 23:1-18
- III. Unabii wa kusimamishwa kwa Ufalme: 24:1-27:13
- A. Dhiki: 24:1-23
 - B. Tabia ya ufalme: 25:1-12
 - C. Ushuhuda wa Israeli waliorejeshwa: 26:127:13
- IV. Unabii kuhusu Yuda kuhusiana na Ashuru:
- A. Kuanguka kwa Samaria: 28:1-13
 - B. Onyo kwa Yuda: 28:14-29
 - C. Shambulio la Sayuni: 29:1-4
 - D. Mshambulizi alichanganyikiwa: 29:5-8
 - E. Sababu za kesi: 29:9-16
 - F. Baraka za ukombozi wa mwisho: 29:17-24
 - G. Onyo dhidi ya muungano wa Misri: 30:1-14
 - H. Ushauri wa kumtegemea Mungu kwa msaada: 30:15-31:9
 - I. Siku ya Bwana: 34:1-17

J. Baraka ya ufalme: 35:1-10

Kiungo cha Kuunganisha

Mlango wa 36 hadi 39 ni mpito wa kihistoria kutoka kwa Waashuri hadi kipindi cha Babeli:

I. Uvamizi wa Senakeribu: 36:1-37:38

II. Ugonjwa na kuona kwa Hezekia: 38:1-22

III. Kuwasili kwa mjumbe wa Babeli na utumwani: 39:1-8

Sehemu ya Pili

I. Faraja ya Wahamishwa katika ahadi ya urejesho: 40:1-66:24.

A. Ahadi ya urejesho: 40:1-11

B. Msingi wa faraja: Tabia ya Mungu: 40:12-31

C. Sababu ya kufarijiwa: 41:1-29

D. Mfariji: 42:1-25

E. Matokeo ya faraja: 43:1-47:15

1. Taifa lilirejeshwa: 43:1-45:25

2. Kuanguka kwa sanamu za Babeli: 46:1-13

3. Kuanguka kwa Babeli: 47:1-15

F. Mawaidha ya faraja kwa wale waliokombolewa kutoka utumwani: 48:1-22

II. Faraja ya wahamishwa kwa unabii wa Yesu Mkombozi: 49:1-57:21 .

A. Wito na kazi: 49:1-26

B. Utiifu na uaminifu: 50:1-11

C. Ukombozi wa Israeli: 51:1-52:12

D. Upatanisho na kuinuliwa: 52:13-53:12

E. Marejesho ya Israeli: 54:1-17

F. Wokovu wa dunia nzima: 55:1-13

G. Maonyo na ahadi zake: 56:1-57:21

III. Faraja ya wahamishwa kwa unabii wa utukufu ujao wa Israeli: 58:1-66:24

A. Vizuizi vya urejesho na kuondolewa kwao: 58:1-59:21

B. Utukufu wa Yerusalemu katika zama za Masihi: 60:1-22

- C. Baraka za Masihi kwa Israeli na ulimwengu: 61:1-11
- D. Upendo wa Mungu kwa Yerusalemu na matokeo yake: 62:1-12
- E. Ushindi wa Kristo juu ya maadui wa Israeli unaleta kukiri kwa ukombozi wa taifa uliopita: 63:1-14 .
- F. Maombi ya mabaki: 63:15-64:12
- G. Jibu la Mungu: 65:1-25
- H. Baraka za Ufalme wa Kimasihi: 66:1-24

KUJITAHINI

1. Ni nani alikuwa mwandishi wa kitabu cha Isaya?

2. Taja kusudi la kitabu cha Isaya.

3. Kitabu cha Isaya kiliandikwa kwa nani?

4. Taja Kanuni ya Maisha na Huduma ya kitabu cha Isaya.

5. Andika Mstari Muhimu wa Isaya.

(Majibu ya majaribio yametolewa mwishoni mwa sura ya mwisho katika mwongozo huu.)

KWA MAFUNZO ZAIDI

1. Kitabu cha Isaya kinaweza kulinganishwa na Biblia:

-Biblia ina vitabu 66. Isaya ana sura 66.

-Agano la Kale lina vitabu 39 vinavyohusu historia na dhambi ya Israeli. Sehemu ya kwanza ya Isaya ina sura 39 zinazozungumzia jambo hilohilo.

-Agano Jipya lina vitabu 27 vinavyoelezea huduma ya Yesu Kristo. Sehemu ya mwisho ya Isaya ina sura 27 zinazokazia somo hili.

-Agano Jipya linaanza na huduma ya Yohana Mbatizaji. Sehemu ya pili ya Isaya inaanza kwa kutabiri huduma yake.

-Agano Jipya linamalizia kwa kueleza mbingu na nchi mpya. Isaya anamalizia kwa kueleza mambo yale yale.

2. Isaya inajumuisha vifungu kadhaa muhimu:

-Unabii pekee wa Agano la Kale kuhusu kuzaliwa kwa Yesu na bikira: Isaya 7:14

-Moja ya kauli iliyo wazi zaidi juu ya Utatu: 48:16

- Sura muhimu zaidi ya Agano la Kale lote: 53

3. Jifunze matumizi ya neno "wokovu" katika Isaya. Imeonekana mara 33 katika kitabu hiki.

4. Masomo muhimu ya kujifunza katika Isaya:

-Kile kitabu kinafunua kuhusu tabia ya Mungu.

-Kile kitabu kinafunua kuhusu huduma ya Yesu.

- Dhiki.

-Utawala wa Milenia wa Yesu Kristo.

5. Funguo za kiroho za huduma ya Isaya:

-Kusadikishwa: 6:5 -Kuwekwa wakfu: 6:8

-Kukiri: 6:5 -Tumio: 6:9

-Kusafisha: 6:7

SURA YA ISHIRINI NA TANO

YEREMIA

MALENGO:

Baada ya kukamilika kwa sura hii utaweza:

- Taja mtunzi wa kitabu cha Yeremia.
- Tambua kitabu cha Yeremia kiliandikiwa nani.
- Taja kusudi la kitabu cha Yeremia.
- Andika kumbukumbu, Aya Muhimu za kitabu cha Yeremia kutoka katika kumbukumbu.
- Taja Kanuni ya Maisha na Huduma ya kitabu cha Yeremia.

UTANGULIZI

MWANDISHI: Yeremia

KWA NANI: Yuda

KUSUDI: Kuonya juu ya hukumu inayokuja ya utumwa na wito wa toba.

AYA MUHIMU: Yeremia 33:3 na 1:7-8

KANUNI YA MAISHA NA HUDUMA: Misiba ya kitaifa na kuzorota mara nyingi husababishwa na kutomtii Mungu.

TABIA KUU: Yeremia

MUHTASARI

I. Utangulizi: Wito wa Mtume: 1:1-19

II. Unabii dhidi ya Yuda na Yerusalemu: 2:1-45:5

A. Unabii wakati wa utawala wa Yosia na Yehoyakimu: 1:1-20:18.

1. Unabii wa kwanza: Dhambi na kutokuwa na shukrani kwa taifa: 2:1-3:5
2. Unabii wa pili: Uharibifu kutoka kaskazini: 3:6-6:30
3. Unabii wa tatu: Tishio la uhamisho: 7:1-10:25
4. Unabii wa nne: Agano lililovunjika na ishara ya mshipi: 11:1- 13:27 .
5. Unabii wa tano: 14:1-17:27

- a. Ukame: 14:1-15:21
 - b. Nabii ambaye hajaoa: 16:1-17:18
 - c. Onyo kuhusu Sabato: 17:19-27
6. Unabii wa sita: Ishara nyumba ya mfinyanzi: 18:1-20:18 .
- B. Unabii katika nyakati mbalimbali kabla ya anguko la Yerusalemu: 21:139:18
- 1. Adhabu juu ya Sedekia na watu: 21:1-29:32
 - 2. Ufalme wa Kimasihi Ujao: 30:1-33:26
 - 3. Dhambi ya Sedekia na uaminifu wa Warekabi: 34:1–35:19 .
 - 4. Upinzani wa Yehoyakimu: 36:1-32
 - 5. Mambo yaliyompata Yeremia wakati wa kuzingirwa: 37:1–39:18
- C. Unabii baada ya kuanguka kwa Yerusalemu: 40:1-45:5
- 1. Huduma ya Yeremia kati ya mabaki: 40:1-42:22
 - 2. Huduma ya Yeremia huko Misri: 43:1-44:30
 - 3. Ujumbe wa Yeremia kwa Baruku: 45:1-5
- III. Unabii dhidi ya mataifa: 46:1-51:64
- A. Dhidi ya Misri: 46:1-28
 - B. Dhidi ya Ufilisti: 47:1-7
 - C. Dhidi ya Moabu: 48:1-47
 - D. Dhidi ya Amoni: 49:1-6
 - E. Dhidi ya Edomu: 49:7-22
 - F. Dhidi ya Dameski: 49:23-27
 - G. Dhidi ya Uarabuni: 49:28-33
 - H. Dhidi ya Elamu: 49:34-39
 - I. Dhidi ya Babeli: 50:1-51:64
- IV. Nyongeza: Kuanguka na ukombozi: 52:1-52:34
- A. Kuanguka na kufungwa kwa Yuda: 52:1-30
 - B. Ukombozi: 52:31-34

KUJITAHINI

1 Ni nani alikuwa mwandishi wa kitabu cha Yeremia?

2. Taja kusudi la kitabu cha Yeremia.

3. Kitabu cha Yeremia kiliandikiwa nani?

4. Taja Kanuni ya Maisha na Huduma ya kitabu cha Yeremia.

5. Andika Mistari Muhimu ya Yeremia.

(Majibu ya majaribio yametolewa mwishoni mwa sura ya mwisho katika mwongozo huu.)

KWA MAFUNZO ZAIDI

1. Masomo kadhaa ya vitu yanatumiwa na Yeremia. Somo la kitu ni wakati kitu kinachoonekana kinatumiwa kuelezea ukweli wa kiroho. Jifunze masomo haya muhimu katika kitabu cha Yeremia katika sura zilizoonyeshwa:

- Fimbo ya mlozi: 1
- Caldron inayochemka: 1
- Mshipi ulioharibika: 13
- Chupa kamili: 13
- Ukame: 14
- Chombo cha mfinyanzi: 18
- Chupa iliyovunjika: 19
- Vikapu viwili vya tini: 24
- Dhamana na baa: 27
- Kununua shamba: 32
- Mawe yaliyofichwa: 43
- Kitabu kilichozama mtoni: 51

2. Yeremia alikuwa nabii pekee wa Biblia ambaye alikatazwa kuombea taifa lake: 7:16; 11:14; 14:11; 16:5

3. Mateso ya Yeremia yalikuwa sawa na mateso ya Yesu:

- Wote wawili waliteswa na familia zao: Yeremia 12:6, Yohana 7:5
- Wote wawili walipangwa dhidi ya raia wa miji yao ya nyumbani: Yeremia 11:21, Luka 4:28-30.
- Wote wawili walichukiwa na ulimwengu wa kidini: Yeremia 26:7-8, Yohana 11:47-53
- Wote wawili walishutumwa na viongozi wa sinagogi: Yeremia 20:1, Yohana 18:13,24
- Wote wawili walisaidiwa na mfalme: Yeremia 38:16, Luka 23:4
- Wote wawili walielezewa sawa: Yeremia 11:19, Isaya 53:7
- Wote wawili walilia juu ya Yerusalemu: Yeremia 9:1, Luka 19:41
- Wote wawili walitabiri uharibifu wa Hekalu: Yeremia 7:11-15, Mathayo 24:1-2.

SURA YA ISHIRINI NA SITA

MAOMBOLEZO

MALENGO:

Baada ya kukamilika kwa sura hii utaweza:

- Taja mwandishi wa kitabu cha Maombolezo.
- Tambua kitabu cha Maombolezo kiliandikiwa nani.
- Tamka kusudi la kitabu cha Maombolezo.
- Andika Mistari Muhimu ya kitabu cha Maombolezo kwa kumbukumbu.
- Tamka Kanuni ya Maisha na Huduma ya kitabu cha Maombolezo.

UTANGULIZI

MWANDISHI: Yeremia

AMBAO KWAO: Wayahudi waliokuwa mateka Babeli

KUSUDI: Kutokeza toba inayohitajika kwa urejesho wa kiroho.

MISTARI MUHIMU: Maombolezo 3:22-23

KANUNI YA MAISHA NA HUDUMA: Mungu ni mwaminifu katika hukumu na rehema.

TABIA KUU: Yeremia

MUHTASARI

I. Hali ya Yerusalemu: 1:1-22

Angalia mistari ifuatayo ya mashtaka: 1:1,3,8,9,17

II. Adhabu kutoka kwa Mungu: Matokeo yameelezwa: 2:1-22

A. Mungu alikuwa ameharibu kila nyumba katika Yuda: 2:1-2

B. Kila ngome na ukuta ulivunjwa: 2:2

C. Upinde wake wa hukumu ulipinda katika nchi yote: 2:4

D. Hekalu lilikuwa limeanguka: 2:6

E. Maadui wa Yuda walipewa uhuru wa kuharibu: 2:15-16

F. Miili ya watu ilijipanga katika mitaa ya Yerusalemu: 2:21-22

III. Nabii wa Mungu: 3:1-66

A. Mateso ya nabii: 3:1-19

B. Uhakikisho wa nabii: 3:21-27, 31-33

C. Ushauri wa nabii: 3:40-66

IV. Ufafanuzi wa masharti uliendelea: 4:1-22

A. Watoto wana kiu: 4:4

B. Vijana walitendewa vibaya: 5:13

C. Matajiri walikuwa mitaani wakiomba: 4:5

D. Wakuu wa zamani waliokuwa na nguvu sasa walikuwa wembamba wenye nyuso nyeusi: 4:7,8

E. Wanawake walikuwa wamepika na kula watoto wao wenyewe: 4:10

F. Manabii na makuhani wa uwongo walikuwa wakiyumbayumba kwa upofu mitaani: 4:14

G. Mfalme Sedekia alikuwa ametekwa, amepofushwa, na kupelekwa utumwani: 4:20

V. Maombi ya nabii: 5:1-18

Ilikuwa sala ya:

A. Kumbukumbu: 5:1

B. Toba: 5:16

C. Kumtambua Mungu: 5:19

D. Upya: 5:21

KUJIPIMA

1. Ni nani alikuwa mwandishi wa kitabu cha Maombolezo?

2. Taja kusudi la kitabu cha Maombolezo.

3. Kitabu cha Maombolezo kiliandikiwa nani?

4. Taja Kanuni ya Maisha na Huduma ya kitabu cha Maombolezo.

5. Andika Mistari Muhimu ya Maombolezo.

(Majibu ya majaribio yametolewa mwishoni mwa sura ya mwisho katika mwongozo huu.)

KWA MAFUNZO ZAIDI

1. Moja ya vifungu kuu juu ya uaminifu wa Mungu hupatikana katika Maombolezo 3:21-33. Linganisha hili na 2 Timotheo 2:13.
2. Linganisha Ufunuo 18 na kitabu cha Maombolezo. Katika Maombolezo, nabii analia juu ya uharibifu wa jiji la Kimasihi la Yerusalemu. Katika Ufunuo 18, wafanyabiashara wanalia juu ya uharibifu wa jiji la Babeli la kupenda mali.
3. Soma Maombolezo 5:16. Mstari huu unatoa muhtasari wa sababu za hukumu ya Mungu. Karibu 1000 B.C. Daudi alianzisha mji mkuu wake Yerusalemu. Mungu alibariki jiji hili kwa karibu miaka 400 na kuliokoa hata baada ya kuruhusu ufalme wa kaskazini uchukuliwe na Waashuri mwaka wa 721 K.K. Rehema zake zote zilikuwa bure, hata hivyo, kwa watu wa Yuda waliendelea kutenda dhambi. Hukumu sasa ikaja.
4. Wayahudi kwa karne nyingi wamesoma hadharani Maombolezo kila mwaka katika mwezi wa tisa wa Ab kuadhimisha uharibifu wa Hekalu la kwanza mwaka wa 586 B.K. na Hekalu la pili katika A.D. 70.
5. Inasemekana kwamba Yeremia aliketi nje ya ukuta wa kaskazini wa Yerusalemu akilia chini ya kilima kiitwacho Golgotha ambapo Kristo angekufa baadaye.
6. Yerusalemu inatajwa kama mwanamke. Orodhesha kile kilichotokea Yerusalemu na kwa nini. Ona hisia zake, uchungu kwa sababu ya watoto wake, na mawazo na kumbukumbu anazopaswa kushughulikia.
7. Andika kile unachojifunza kuhusu Mungu katika kitabu hiki: Tabia Yake, hukumu Zake, na kwa nini Anatenda jinsi Anavyofanya. Kwa mfano Maombolezo 1:5 inasema kwamba Mungu alisababisha Yuda huzuni kwa sababu ya dhambi yake na kuleta utumwa wake kwa sababu ya makosa yake.
8. Kwa nini unafikiri Mungu anashughulika na dhambi jinsi anavyofanya? Tunapaswa kuitikiaje? Soma sura ya 3 ili "kucheza" kwako kusigeuzwe kuwa "maombolezo."

SURA YA ISHIRINI NA SABA

EZEKIEL

MALENGO:

Baada ya kukamilika kwa sura hii utaweza:

- Taja mtunzi wa kitabu cha Ezekieli.
- Tambua kitabu cha Ezekieli kiliandikiwa nani.
- Taja kusudi la kitabu cha Ezekieli.
- Andika Mstari Muhimu wa kitabu cha Ezekieli kutoka kwa kumbukumbu.
- Taja Kanuni ya Maisha na Huduma ya kitabu cha Ezekieli.

UTANGULIZI

MWANDISHI: Ezekieli

KWA NANI: Yuda

KUSUDI: Ezekieli alionya kuhusu utekwa unaokuja, kisha akatabiri kwa wafungwa baada ya kutokea.

AYA MUHIMU: Ezekieli 22:30

KANUNI YA MAISHA NA HUDUMA: Bwana anaamuru matukio ya kihistoria ili mataifa yajue Yeye ni Mungu.

MHUSIKA KUU: Ezekiel

MUHTASARI

Sehemu ya Kwanza: Unabii Kabla ya Kuzingirwa kwa Yerusalemu—Sura ya 1-24

Miaka sita kabla ya uharibifu wa Yerusalemu, Ezekieli alianza unabii wake wa onyo kwa Yuda.

I. Wito na agizo la nabii: 1:1-3:27

A. Maono: 1:1-28

B. Wito: 2:1-3:27

II. Unabii dhidi ya Yuda na Yerusalemu: 4:1-24:27

A. Uharibifu ulitabiriwa: 4:1-7:27

1. Kwa ishara na ishara: 4:1-5:17
2. Kwa unabii: 6:1-7:27
- B. Dhambi na adhabu ya Yerusalemu: 8:111:25
 1. Maono ya dhambi: 8:1-18
 2. Adhabu: 9:1-11:25
- C. Umuhimu wa adhabu: 12:1-19:14
- D. Onyo la mwisho kabla ya anguko: 20:124:27

Sehemu ya Pili: Unabii Wakati wa Kuzingirwa kwa Yerusalemu - Sura ya 25-32

Unabii huu ulielekezwa kwa maadui wa Yuda.

- I. Unabii dhidi ya mataifa jirani: 25:1-32:32
 - A. Dhidi ya Amoni: 25:1-7
 - B. Dhidi ya Moabu: 25:8-11
 - C. Dhidi ya Edomu: 25:12-14
 - D. Dhidi ya Ufilisti: 25:15-17
 - E. Dhidi ya Tiro: 26:1-28:19
 - F. Dhidi ya Sidoni: 28:20-26
 - G. Dhidi ya Misri: 29:1-32:32

Sehemu ya Tatu: Unabii Baada ya Kuzingirwa kwa Yerusalemu - Sura ya 33-48

Unabii huu ulihusu kurejeshwa kwa Yuda.

- I. Matukio kabla ya kusimamishwa kwa Ufalme: 33:1-39:29
 - A. Waovu walisafishwa: 33:1-33
 - B. Wachungaji wa uwongo watoa nafasi kwa mchungaji wa kweli: 34:1-31
 - C. Kurejeshwa kwa nchi: 36:1-15
 - D. Urejesho wa watu: 36:16-37:28
 - E. Hukumu ya maadui wa Israeli: 38:1-39:24
 - F. Taifa lililorejeshwa: 39:25-29
- II. Ufalme wa Milenia: 40:1-48:35
 - A. Hekalu: 40:1-43:27

B. Ibada: 44:1-46:24

C. Nchi: 47:1-48:35

KUJIPIMA

1. Ni nani alikuwa mwandishi wa kitabu cha Ezekieli?

2. Taja kusudi la kitabu cha Ezekieli.

3. Kitabu cha Ezekieli kiliandikwa kwa nani?

4. Taja Kanuni ya Maisha na Huduma ya kitabu cha Ezekieli.

5. Andika Mstari Muhimu wa Ezekieli kutoka kwa kumbukumbu.

(Majibu ya majaribio yametolewa mwishoni mwa sura ya mwisho katika mwongozo huu.)

KWA MAFUNZO ZAIDI

1. Linganisha Ezekieli sura ya 16 na kitabu cha Hosea.
2. Maono yaliyo wazi zaidi ya Agano la Kale ni bonde la mifupa mikavu linalopatikana katika Ezekieli 37. Jifunze sura hii.
3. Kitabu hiki kinaelezea mojawapo ya mahekalu saba ya Biblia, hekalu la Milenia. Ona Ezekieli sura ya 40-48. Soma kuhusu mahekalu mengine ya Biblia katika sura hizi:
 - Hema la Musa: Kutoka 40 -Hekalu la mwili wa Kristo: Yohana 2.
 - Hekalu la Sulemani: 1 Wafalme 6 -Hekalu la kiroho: Kanisa: Matendo 2
 - Hekalu la Zerubabeli/Herode: Ezra 6, Yohana 2 -Hekalu la dhiki: Ufunuo 11
4. Ni muhimu kutambua kwamba Mungu hupanga matukio ya historia akiwa na lengo moja akilini: Ili mataifa yapate kujua Yeye ndiye Mungu wa kweli. Maneno “watajua mimi ni Yehova” yanapatikana mara 70 katika kitabu hiki. Pigia mstari vifungu hivi unapojifunza Ezekieli ili kukusaidia kuelewa kusudi la Mungu la matendo ya Mungu.
5. Ezekieli ni nabii wa maono. Aliandika kwamba alipokuwa miongoni mwa wafungwa, “...mbingu zikafunguka, nikaona maono ya Mungu” (Ezekieli 1:1). Haya hapa maono aliyoyaona:
 - Maono ya Makerubi: Ezekieli 1:1-3:13
 - Maono ya utukufu na kutomcha Mungu: Ezekieli 8:1-11:25
 - Maono ya mzabibu unaowaka moto: Ezekieli 15:18
 - Maono ya mifupa mikavu: Ezekieli 37:1-28
6. Mifano na ishara katika Ezekieli:
 - Mfano wa tai wawili unamfunua Mfalme wa Babeli na Mfalme wa Misri; ya tawi la juu zaidi linalingana na Yehoyakini; mzao wa nchi alikuwa Sedekia; tawi laini alisimama kwa ajili ya Masihi: Ezekieli sura ya 17
 - Sura ya 20-23 inajumuisha mifano kadhaa. Mojawapo ya walio muhimu zaidi ni ile ya wale dada wawili, Ohola na Oholiba. Zinawakilisha Israeli na kuzorota kwa Yuda katika ibada ya sanamu.
 - Mfano wa chungu kinachochemka unaashiria hali ya Yerusalemu wakati Wababeli waivamia: Ezekieli 11:1-13
 - Vijiti viwili, Yuda moja na Israeli nyingine, zinaonyeshwa kama hatimaye zimeunganishwa chini ya Mfalme Mchungaji: Ezekieli 37:1-28

SURA YA ISHIRINI NA NANE

DANIEL

MALENGO:

Baada ya kukamilika kwa sura hii utaweza:

- Taja mtunzi wa kitabu cha Danieli.
- Tambua kitabu cha Danieli kiliandikiwa nani.
- Taja kusudi la kitabu cha Danieli.
- Andika Mstari Muhimu wa kitabu cha Danieli kutoka kwa kumbukumbu.
- Taja Kanuni ya Maisha na Huduma ya kitabu cha Danieli.

UTANGULIZI

MWANDISHI: Danieli

KWA AMBAO: Mateka wa Kiyahudi

KUSUDI: Kuonyesha jinsi Mungu anavyotawala mambo ya wanadamu.

AYA MUHIMU: Danieli 12:3

KANUNI YA MAISHA NA HUDUMA: Mungu ni mwenye enzi kuu na anawaheshimu wale wanaomheshimu.

TABIA KUU: Daniel

MUHTASARI

I. Utangulizi: Sababu za kufanikiwa kwa Danieli: 1:1-21

II. Maono na matukio chini ya Nebukadneza: 2:1-6:28

A. Picha na tafsiri: 2:1-49

Falme nne au falme za ulimwengu:

1. Wababiloni: 606 B.K.
2. Umedi na Uajemi: 538 B.K.
3. Kigiriki: 330 B.K.
4. Kirumi: 63 B.K.

B. Tanuru ya moto: 3:1-30

1. Amri ya mfalme: 3:1-7
 2. Msimamo wa wanaume wa Mungu: 3:8-23
 3. Hukumu na ukombozi: 3:24-30
- C. Maono ya mti wa Nebukadneza na maana yake: 4:1-37
1. Ndoto: 4:1-18
 2. Tafsiri: 4:19-27
 3. Utimilifu: 4:28-37
- D. Sikukuu ya Belshaza: 5:1-31
1. Sikukuu: 5:1-4
 2. Hukumu: 5:5-9
 3. Kutafuta mkalimani: 5:10-16
 4. Tafsiri: 5:17-29
 5. Utimilifu: 5:30-31
- E. Ukombozi wa Danieli kutoka katika tundu la simba: 6:1-28
1. Mpango mbaya: 6:1-9
 2. Jibu la Danieli: 6:10-20
 3. Ukombozi kutoka kwenye tundu: 6:21-28
- III. Maono chini ya Belshaza, Dario, na Koreshi: 7:1–12:13
- A. Wanyama wanne na tafsiri: 7:1-28
1. Wanatokea katika bahari kuu: 7:1-3
 - (a) Mnyama kama simba: Babeli: 7:4
 - (b) Mnyama kama dubu: Umedi na Uajemi: 7:5
 - (c) Mnyama kama chui: Ugiriki: 7:6
 - (d) Mnyama kama jitu: Rumi: 7:7
 2. Pembe ndogo (mpinga Kristo): 7:8
 3. Ufalme wa Mungu: 7:9-14
 4. Ufafanuzi: 7:15-28
- B. Kondoo dume na mbuzi na tafsiri: 8:1-27
1. Utangulizi: 8:1-2
 2. Maono: 8:3-14

(a) Kondoo mume ni Umedi na Uajemi: 8:3-4

(b) Mbuzi ni Ugiriki: 8:5-14

3. Ufunuo kuhusu Antioko Epifane na Mpinga Kristo: 8:15-27

C. Majuma sabini: 9:1-27

1. Utangulizi: 9:1-2

2. Maombi: 9:3-19

3. Majuma sabini: 9:20-27

D. Maandalizi ya ufunuo wa mwisho: 10:1-21

1. Utangulizi: 10:1-3

2. Mtu aliyevaa kitani: 10:4-6

3. Jibu la Danieli: 10:10-12

4. Mgogoro wa Gabrieli na Mkuu wa Uajemi: 10:13

5. Sababu ya kuja kwa malaika: 10:14-21

E. Maono ya matukio kuanzia Dario hadi mwisho wa wakati: 11:112:13

1. Ufunuo wa matukio yajayo: 11:112:3

2. Amri ya kutia muhuri kitabu: 12:4

3. Mazungumzo ya mwisho na mjumbe: 12:5-13

KUJIPIMA

1. Ni nani alikuwa mwandishi wa kitabu cha Danieli?

2. Taja kusudi la kitabu cha Danieli.

3. Kitabu cha Danieli kiliandikwa kwa nani?

4. Taja Kanuni ya Maisha na Huduma ya kitabu cha Danieli.

5. Andika Mstari Muhimu wa Danieli.

(Majibu ya majaribio yametolewa mwishoni mwa sura ya mwisho katika mwongozo huu.)

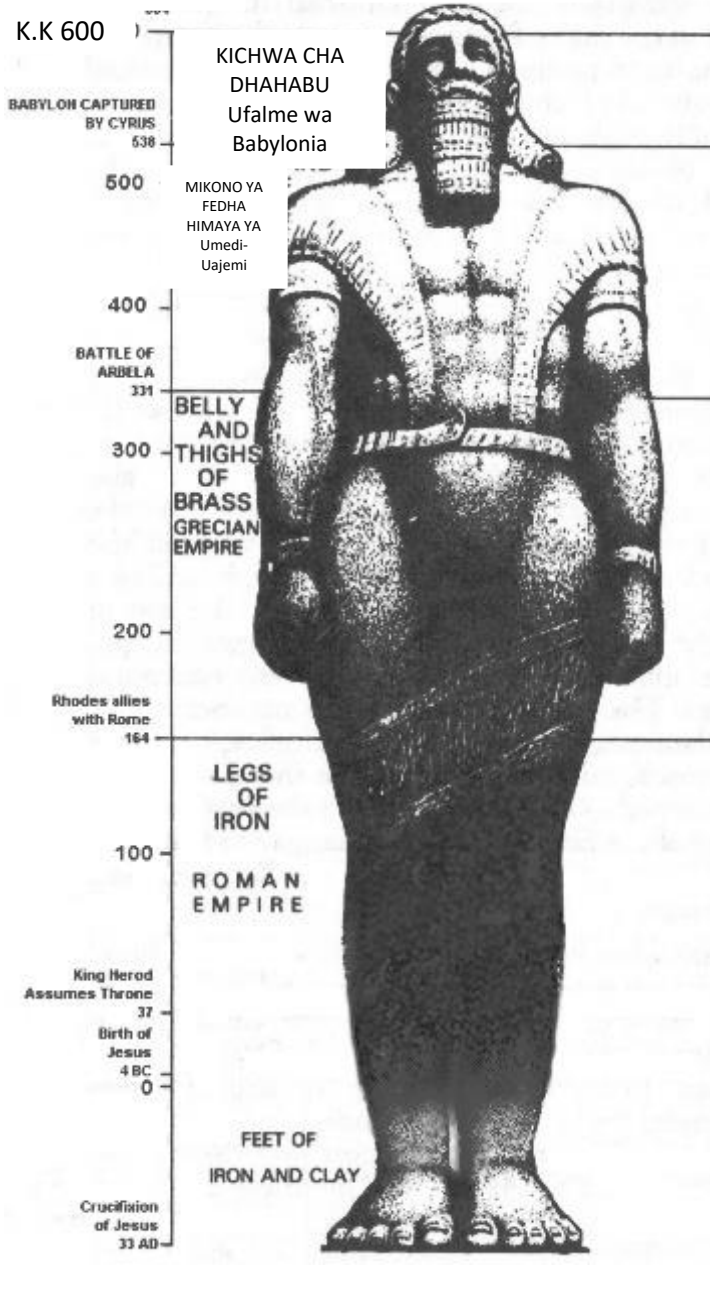
KWA MAFUNZO ZAIDI

1. Ezeieli anamrejelea Danieli. Anamlinganisha na Nuhu na Ayubu: Ezeieli 14:14. Pia anarejelea hekima ya Danieli: Ezeieli 28:3. Yesu alimnukuu Danieli: Mathayo 24:15
2. Danieli ana ombi kuu la kuungama kibinafsi: 9:3-19
3. Mambo muhimu katika Danieli:
 - Sikukuu ya kushangaza zaidi katika Biblia: 5
 - Maelezo pekee ya Agano la Kale kuhusu Baba: 7:9-14
 - Kitabu pekee kinachowataja wote wawili Gabrieli na Mikaeli (Malaika wakuu wawili wa Mbinguni): 9:21; 10:13; 12:1
 - Maelezo ya kwa nini maombi yanaweza kuzuiwa nyakati fulani: 10:10-13
 - Maelezo kamili zaidi ya Mpinga Kristo: 7:7-27; 8:23-25; 9:26; 11:36-45
4. Majuma 70 ya Danieli yanayoelezwa katika 9:24-27 yanatumia neno “juma” kumaanisha kipindi cha miaka 70. Ikiwa kuna vipindi 70 vya miaka saba, ni sawa na miaka 490. Mgawanyiko wa miaka hii ni kama ifuatavyo:
 - Majuma 7, au miaka 49, yalianza kwa amri ya kujenga Yerusalemu chini ya Ezra na Nehemia.
 - Majuma 62, au miaka 434, yalianza kwenye ujenzi wa ukuta wa Yerusalemu na kuendelea hadi wakati wa kusulubiwa wakati Yesu "alikatiliwa mbali."
 - Utawala wa Mataifa, idadi isiyojulikana ya miaka huingilia kati baada ya wiki ya 69. Tuko katika kipindi hiki sasa, tuingojea kurudi kwa Yesu.
 - Wiki ya 70, miaka 7 bado haijaanza, ambapo Mungu anashughulika na Israeli. Hii huanza wakati Mpinga Kristo anachukua mamlaka na dhiki huanza. Hii inaleta wakati wa taabu wa Danieli 12:1 ambayo ni dhiki kuu inayoelezewa katika Ufunuo.
5. Kuinuka na kuanguka kwa milki za ulimwengu kulikozungumziwa katika Danieli sura ya 2, 7, na 8 kumefupishwa katika ukurasa ufuatao:

Yerusalem Kukamatwa
na Babiloniai in 604

Picha ya Danieli 2

K.K 600

SURA YA ISHIRINI NA TISA

HOSEA

MALENGO:

Baada ya kukamilika kwa sura hii utaweza:

- Taja mtunzi wa kitabu cha Hosea.
- Tambua kitabu cha Hosea kiliandikiwa nani.
- Taja kusudi la kitabu cha Hosea.
- Andika Mstari Muhimu wa kitabu cha Hosea kutoka kwa kumbukumbu.
- Taja Kanuni ya Maisha na Huduma ya kitabu cha Hosea.

UTANGULIZI

MWANDISHI: Hosea

KWA AMBAO: Ufalme wa Kaskazini wa Israeli.

KUSUDI: Kutahadharisha Israeli kuhusu hali yake ya dhambi na kumrudisha kwa Mungu.

AYA MUHIMU: Hosea 4:1

KANUNI YA MAISHA NA HUDUMA: Uzoefu hukuza uelewano na huruma.

WAHUSIKA KUU: Hosea, Gomeri, Yezreeli, Lo-Ruhama, Lo-Ami

MUHTASARI

I. Utangulizi: 1:1

II. Mfano wa mfano: 1:1-2:23

A. Israeli walikataa: Ndoa ya Hosea na kuzaliwa kwa watoto.

1. Kushtakiwa kuoja mke wa uasherati: 1:2-3
2. Yezreeli inaashiria kupinduliwa kwa nasaba ya Yehu: 1:4-5.
3. Lo-ruhama: Mungu hatawahurumia Israeli tena: 1:6-7
4. Lo-ammi: Kukataliwa kabisa kwa Israeli: 1:8-9

B. Israeli walifarajiwa: 1:10-11

- C. Israeli waliadhibiwa: 2:1-13
 - 1. Kuhukumiwa kwa mwenendo wa dhambi: 2:1-7
 - 2. Adhabu imeelezwa kikamilifu zaidi: 2:8-13
- D. Israeli ilirejeshwa: 2:14-23
 - 1. Ahadi ya uongofu: 2:14-17
 - 2. Kufanywa upya kwa agano: 2:18-23
- III. Ukombozi wa mke mzinzi: 3:1-5
 - A. Uzoefu wa Hosea: 3:1-3
 - B. Uzoefu sambamba wa Israeli: 3:4-5
- IV. Ushindi wa upendo wa Mungu katika urejesho wa taifa lililotubu: 4:1-14:9
 - A. Hatia ya Israeli: 4:1-19
 - 1. Malipo ya jumla: 4:1-5
 - 2. Kutojua kwa makusudi: 4:6-11
 - 3. Ibada ya sanamu: 4:12-19
 - B. Kukasirika kwa Mungu: 5:1-15
 - 1. Hatia ya makuhani, watu, wakuu: 5:1-7
 - 2. Hukumu itafuata: 5:8-15
 - C. Mabaki waliotubu: 6:1-3
 - 1. Rudi, lakini bila toba ya moyo: 6:1-3
 - D. Jibu la Mungu: 6:4-13:8
 - 1. Mungu hadanganyiki: 6:4-11
 - E. Serikali ya kitaifa yenye ufisadi: 7:1-7
 - F. Sera ya mambo ya nje imepotoshwa: 7:8-16
 - G. Matokeo ya ufisadi wa kitaifa: 8:1-14
 - H. Uasi na adhabu yake: 9:1-9
 - I. Mungu alipowapata Waisraeli na jinsi walivyokuwa: 9:10-17
 - J. Vibaraka wafalme na miungu: 10:1-3
 - K. Haki inakuwa sumu: 10:4-5
 - L. Ashuru ilitumika katika hukumu: 10:6-7
 - M. Hofu ya hukumu: 10:8

- N. Kudumu katika uasi: 10:9-15
 - O. Kutokushukuru kwa upendo wa Mungu: 11:1-7
 - P. Njia za Kikanaani za Israeli: 11:12-14
 - S. Ibada ya sanamu msingi wa uharibifu: 13:1-8
- V. Marejesho ya mwisho: 13:9-14:9
- A. Kutomwamini Mungu: 13:9-1.
 - B. Wito wa toba: 14:1-3
 - C. Ahadi ya uponyaji na Epilogue—Israeli inatubu, Mungu anasikia: 14:4-9.

KUJIPIMA

1. Ni nani alikuwa mwandishi wa kitabu cha Hosea?

2. Taja kusudi la kitabu cha Hosea.

3. Kitabu cha Hosea kiliandikiwa nani?

4. Taja Kanuni ya Maisha na Huduma ya kitabu cha Hosea.

5. Andika Mstari Muhimu wa Hosea.

(Majibu ya majaribio yametolewa mwishoni mwa sura ya mwisho katika mwongozo huu.)

KWA MAFUNZO ZAIDI

1. Soma 2 Wafalme 14:23-17:41. Kifungu hiki kinaelezea wakati ambao Hosea alitabiri.
2. Mifano ifuatayo ya dhambi inatumiwa na Mungu katika kitabu cha Hosea:
 - Mke mzinzi: 3:1
 - Mlevi: 4:11
 - Mtamba aliyerudi nyuma: 4:16
 - Majeshi ya wanyang'anyi: 6:9
 - Wazinzi: 7:4
 - Tanuri inayofuka moshi: 7:7
 - Keki iliyookwa nusu: 7:8
 - Njiwa mjinga: 7:11
 - Upinde wa udanganyifu: 7:16
 - Kumezwa: 8:8
 - Chombo: 8:8
 - Punda mwitu: 8:9
3. Kwa nini Mungu amwambie mwanamume aoe kahaba? Kulikuwa na sababu kadhaa:

Kwanza, kwa kuoa mke asiye mwaminifu Hosea alielewa kupitia uzoefu uchungu katika moyo wa Mungu. Watu wa Mungu walikuwa wanafanya uzinzi wa kiroho. Pili, ndoa ya Hosea mwenyewe ilikuwa kielelezo hai cha kuona cha ujumbe wa Mungu kwa Israeli. Tatu, Mungu alimwamuru Hosea kuwaita watoto wake kwa majina ambayo yalielezea adhabu ya wakati ujao na urejesho wa Israeli.
4. Orodha ya dhambi za Israeli iliyoandikwa katika Hosea: -Uongo: 4:1 -Unyang'anyi: 7:1 - Mauaji: 5:2
 - Ukandamizaji: 12:7 -Uasherati (usiozuiliwa na sheria au maadili): :11
5. Hosea alitumia lugha ngumu kufikisha ujumbe ambao Mungu alimpa. Alitumia neno uzinzi mara kumi na nne; wapenzi mara sita; kahaba mara nne; namna mbalimbali za neno uzinzi mara sita; uasherati mara mbili; uasherati mara mbili; na neno makahaba mara moja.
6. Hosea alitumia mifano mitatu kukazia uhusiano wa Mungu na watu wake: Mfano wa baba na mwana (11:1); mume na mke (2:16); na mfalme na raia wake (13:10).

SURA YA THELATHINI

JOEL

MALENGO:

Baada ya kukamilika kwa sura hii utaweza:

- Taja mtunzi wa kitabu cha Yoeli.
- Tambua kitabu cha Yoeli kiliandikiwa nani.
- Taja kusudi la kitabu cha Yoeli.
- Andika Aya Muhimu za kitabu cha Yoeli kutoka kwa kumbukumbu.
- Taja Kanuni ya Maisha na Huduma ya kitabu cha Yoeli.

UTANGULIZI

MWANDISHI: Yoeli

KWA NANI: Yuda

KUSUDI: Kuwaonya Yuda kuhusu dhambi na uhitaji wao wa kutubu na kuwajulisha kuhusu mipango ya Mungu ya wakati ujao kwa taifa hilo. Hukumu ya kwanza (1:2-2:17) inatangulia hukumu kubwa zaidi (2:18-3:21).

MISTARI MUHIMU: Yoeli 2:28-29

KANUNI YA MAISHA NA HUDUMA: Hata katikati ya hukumu ya kurekebisha, Mungu anapanga baraka za wakati ujao kwa ajili ya watu wake.

TABIA KUU: Joel

MUHTASARI

I. Nabii aliwasilisha: 1:1

II. Aina ya "siku ya Bwana": 1:2-20

A. Tauni ya nzige: 1:2-7

B. Watu walisihi watubu: 1:8-20

1. Wazee (viongozi): 1:2

2. Wazee na vijana: 1:2-3

3. Walevi: 1:5-7
4. Taifa zima: 1:8-12
5. Makuhani (wahudumu): 1:9
6. Waume: Wafanyakazi: 1:10-12

C. Ushauri wa kutubu: 1:13-14

D. "Siku ya Yehova": Maombi ya rehema: 1:15-20 Kumbuka kwamba tunapaswa . . .

1. Sikia: 1:1
2. Amka: 1:5
3. Maombolezo: 1:8
4. Aibu: 1:11
5. Jifungeni nguo za magunia: 1:13
6. Takasa mfungo: 1:14
7. Iteni kusanyiko takatifu la toba: 1:15
8. Mlilie Bwana: 1:14,19

III. "Siku ya Bwana": 2:1-32

A. Jeshi la kaskazini linalovamia: 2:1-10

B. Jeshi la Mungu katika Har-Magedoni: 2:11

C. Mabaki waliotubu: 2:12-17

1. Rarueni moyo, si mavazi: 2:12-14
2. Tubu kwa dhati na kuomba kwa bidii: 2:15-17

D. Jibu la Mungu kwa mabaki: 2:18-29

1. Toba: 2:18
2. Urejesho: 2:19-27
3. Kumwagwa kwa Roho: 2:28-29
4. Hukumu juu ya waovu: 2:20,30-31
5. Kutoroka kwa mabaki katika Sayuni: 2:32

E. Ishara zinazotangulia "siku ya Bwana": 2:30-32

IV. Hukumu ya mataifa: 3:1-16

A. Israeli kurejeshwa: 3:1

B. Mataifa yalihukumiwa: 3:2-3

- C. Wafoinike na Wafilisti walilaaniwa hasa: 3:4-8
 - D. Mataifa yalitoa changamoto kwa vita na hukumu: 3:9-16
- V. Unabii wa baraka za ufalme: 3:17-21
- A. Kuinuliwa kwa Yerusalemu: 3:17
 - B. Ustawi wa Yuda: 3:18
 - C. Ukiwa wa Misri na Edomu: 3:19
 - D. Kuinuliwa kwa Yerusalemu kumefafanuliwa: 3:20-21

KUJIPIMA

1. Ni nani alikuwa mwandishi wa kitabu cha Yoeli?

2. Taja kusudi la kitabu cha Yoeli.

3. Kitabu cha Yoeli kiliandikiwa nani?

4. Taja Kanuni ya Maisha na Huduma ya kitabu cha Yoeli.

5. Kutoka kwa kumbukumbu, andika Mistari Muhimu ya Yoeli.

(Majibu ya majaribio yametolewa mwishoni mwa sura ya mwisho katika mwongozo huu.)

KWA MAFUNZO ZAIDI

1. Yoeli alikuwa nabii wa kwanza kutumia maneno "siku ya Bwana." Cheo hiki kinaeleza kipindi cha dhiki cha miaka saba ambacho kitakuja juu ya dunia wakati wa hukumu ya mwisho ya Mungu. Soma kuhusu "siku ya Bwana" katika Yoeli 1:15; 2:1,11,31; na 3:14.
2. Huu hapa ni muhtasari wa hali ya Yuda kama ilivyoelezwa na Yoeli:
 - Kuharibiwa na adui: 1:4,6-7
 - Mvinyo mpya umekatwa: 1:6,10
 - (Yesu ndiye mzabibu; watu walikatiliwa mbali na mzabibu, chemchemi ya uzima.)
 - Mavuno yanaharibika: 1:11-12
 - Upendo wa kwanza wa kushoto: 1:8
 - Sadaka zimekatiliwa mbali: 1:9
 - Wahudumu kuomboleza: 1:9
 - Furaha imetoweka: 1:12,16
 - Njaa ya kiroho: 1:17-20
3. Hii ndiyo dawa ambayo Mungu anatoa kupitia Yoeli:
 - Toba: 2:12-13
 - Kumtambua Mungu: 2:26
 - Uhusiano (kuja kumjua Mungu): 2:27
 - Kumcha Mungu: 2:27 ("Mimi ni Bwana; hakuna mwingine ila mimi")
4. Ikiwa Yuda angetubu, haya ndiyo yangetokea:
 - Kurejeshwa: 2:25
 - Uamsho na kuburudishwa: 2:23
 - Ufunuo: 2:28-31
 - Ukombozi (wokovu) na kufunguliwa (ukombozi): 2:32
 - Tayari (tayari, sio haya): 3:13-14

SURA YA THELATHINI NA MOJA

AMOS

MALENGO:

Baada ya kukamilika kwa sura hii utaweza:

- Taja mwandishi wa kitabu cha Amosi.
- Tambua kitabu cha Amosi kiliandikiwa nani.
- Taja kusudi la kitabu cha Amosi.
- Andika Mstari Muhimu wa kitabu cha Amosi kutoka kwa kumbukumbu.
- Taja Kanuni ya Maisha na Huduma ya kitabu cha Amosi.

UTANGULIZI

MWANDISHI: Amosi

KWA NANI: Israeli

KUSUDI: Kuwaita Israeli warudi kwa Mungu.

AYA MUHIMU: Amosi 4:12

KANUNI YA MAISHA NA HUDUMA: Wito kwa mataifa bado ni "Jitayarishe kukutana na Mungu wako."

TABIA KUU: Amosi

MUHTASARI

I. Utangulizi: 1:1-2

II. Hukumu juu ya mataifa jirani ya Israeli: 1:3-2:3

A. Dameski 1:3-5

B. Ufilisti: 1:6-8

C. Foinike: 1:9-10

D. Edomu: 1:11-12

E. Amoni: 1:13-15

F. Moabu: 2:1-3

III. Hukumu juu ya Yuda na Israeli: 2:4-16

A. Juu ya Yuda: 2:4-5

B. Juu ya Israeli: 2:6-16

IV. Shitaka la Mungu kwa familia ya Yakobo: 3:1-9:10

A. Anwani tatu za hukumu: 3:1-6:15

1. Hukumu inastahili: 3:1-10

Hukumu imeamriwa: 3:11-15

2. Hukumu inastahili: 4:1-11

Hukumu imeamuliwa: 4:12-13

3. Hukumu inastahili: 5:1-15

Hukumu imeamriwa: 5:16-6:14

B. Maono matano ya ishara ya adhabu: 7:1-9:10

1. Nzige: 7:1-3

2. Ukame: 7:4-6

3. Njia ya timazi yenye kumbukumbu ya kihistoria: 7:7-17

4. Kikapu cha matunda: 8:1-14

5. Bwana akisimama juu ya madhabahu: 9:1-10

V. Tumaini la wakati ujao angavu: 9:11-15

A. Kurudi kwa Kristo na kuanzishwa kwa utawala wa Kimasihi: 9:11-12

B. Ufanisi wa Milenia: 9:13

C. Israeli ilirejeshwa: 9:14-15

KUJIPIMA

1. Ni nani alikuwa mwandishi wa kitabu cha Amosi?

2. Taja kusudi la kitabu cha Amosi.

3. Kitabu cha Amosi kiliandikwa kwa nani?

4. Taja Kanuni ya Maisha na Huduma ya kitabu cha Amosi.

5. Andika Mstari Muhimu wa Amosi.

(Majibu ya majaribio yametolewa mwishoni mwa sura ya mwisho katika mwongozo huu.)

KWA MAFUNZO ZAIDI

1. Jicho la Mungu lionalo;
 - Dhambi ya zamani: 1:3
 - Matendo ya mtu binafsi: 1:6
 - Ahadi zilizovunjwa: 1:9
 - Uadui uliofichika wa moyo: 1:11
 - Hisia na tamaa: 1:13
 - Kumbukumbu na dhambi zake zilizo thamani: 2:1
2. Amosi anahusika na vipengele vitano vya siku ya Bwana:
 - Mfalme: 9:11
 - Mataifa: 9:12
 - Dunia: 9:13
 - Watu: 9:14
 - Nchi: 9:15
3. Sehemu ya kwanza ya Amosi imewekwa kwenye mabano kati ya marejeleo mawili ya simba angurumaye katika 1:2 na 3:8. Simba kwanza anashutumu dhambi za ulimwengu wa Mataifa (1:3-2:3), kisha ulimwengu wa Waisraeli (ufalme wa kusini wa Yuda 2:4-5 na ufalme wa kaskazini wa Israeli 2:6, 16), na anamalizia kwa kufunga. pamoja katika hotuba ya mwisho (3:1-2).
4. Orodhesha mataifa yote yaliyotajwa katika kitabu cha Amosi, sababu ya adhabu yao, na hukumu itakayokuja;

Taifa

Sababu za Kuadhibiwa

Hukumu Ijayo

SURA YA THELATHINI NA MBILI

OBADIAH

MALENGO:

Baada ya kukamilika kwa sura hii utaweza:

- Taja mtunzi wa kitabu cha Obadia.
- Tambua kitabu cha Obadia kiliandikiwa nani.
- Taja madhumuni ya kitabu cha Obadia.
- Andika Aya Muhimu ya kitabu cha Obadia kutoka kwa kumbukumbu.
- Taja Kanuni ya Maisha na Huduma ya kitabu cha Obadia.

UTANGULIZI

MWANDISHI: Obadia

AMBAO KWAO: Taifa la Edomu.

KUSUDI: Kuonya juu ya adhabu ya Mungu kwa ajili ya dhambi.

AYA MUHIMU: Obadia 1:4

KANUNI YA MAISHA NA HUDUMA: Mungu hushusha kile ambacho kimeinuliwa kwa dhambi.

TABIA KUU: Obadia

MUHTASARI

I. Hatima ya Edomu ilitabiriwa: 1:1-9

A. Ujumbe unatoka kwa Bwana kwa Obadia kuhusu Edomu: 1:1

B. Edomu isiyoshindwa itashindwa: 1:2-4

1. Edomu atakuwa mdogo na mwenye kudharauliwa kati ya mataifa: 1:2

2. Kudanganywa na kiburi: 1:3

3. Kushushwa na Mungu: 1:4

C. Edomu itaporwa na kuachwa kabisa: 1:5-9

1. Wezi na wanyang'anyi: 1:5

2. Hazina iliyofichwa inayotafutwa: 1:6
4. Edomu alidanganywa na kunaswa: 1:7.
5. Wenye hekima waangamizwa: 1:8
6. Watu hodari wakafadhaika na Edomu kukatiliwa mbali: 1:9

II. Sababu: 1:10-14

- A. Vurugu: 1:10
- B. Mtazamo wa uadui: 1:11
- C. Furaha kwa maafa ya wengine: 1:12
- D. Kujisifu wakati wa dhiki ya wengine: 1:12
- E. Kuharibu watu wa Mungu: 1:13
- F. Kuzuia kutoroka kwa wakimbizi: 1:14
- G. Usaliti: 1:14

III. "Siku ya Bwana" ambapo hukumu itakuja juu ya mataifa yote ya mataifa, si Edomu pekee: 1:15-21

- A. Hukumu juu ya Edomu na mataifa yote: 1:15-16
 1. Kama ulivyofanya, utapokea: 1:15
 2. Kama walivyofanya, watapokea: 1:16
- B. Wokovu wa nyumba ya Yakobo: 1:17-20
 1. Ukombozi na utakatifu katika Mlima Sayuni: 1:17
 2. Nyumba za Yakobo, Yusufu, Esau: 1:18
 3. Mali: 1:19-20
- C. Ufalme wa milenia wa Yesu: 1:21

KUJIPIMA

1. Ni nani alikuwa mwandishi wa kitabu cha Obadia?

2. Taja madhumuni ya kitabu cha Obadia.

3. Kitabu cha Obadia kiliandikwa kwa nani?

4. Taja Kanuni ya Maisha na Huduma ya kitabu cha Obadia.

5. Andika Mstari Muhimu wa Obadia.

(Majibu ya majaribio yametolewa mwishoni mwa sura ya mwisho katika mwongozo huu.)

KWA MAFUNZO ZAIDI

1. Kwa unabii mwingine dhidi ya Edomu soma vifungu vifuatavyo:
 - Isaya 34:5-15
 - Yeremia 49:7-22
 - Ezeieli 25:12-14; 35:1-5
 - Amosi 1:11-12
2. "Edomu" maana yake ni nyekundu. Waedomu walitoka kwa Esau. Kusoma kuhusu historia yao tazama Mwanzo 36; Kutoka 15:15; Hesabu 20:14; 20-21; na Kumbukumbu la Torati 23:7-8 .
3. Haya ni madhambi mahususi yaliyotajwa katika Ubadia katika sura zilizoonyeshwa:
 - Vurugu: 10
 - Mtazamo wa uadui: 11
 - Furaha kwa msiba wa wengine: 12
 - Kujisifu wakati wa dhiki ya wengine: 12
 - Kuharibu watu wa Mungu: 13
 - Kuzuia kutoroka kwa wakimbizi: 14
 - Usaliti: 14
4. Maneno muhimu katika Obadia:
 - Bwana asema hivi
 - Nitafanya
 - Sikia neno hili
 - Hivi ndivyo Bwana alivyonionyesha

SURA YA THELATHINI NA TATU

YONA

MALENGO:

Baada ya kukamilika kwa sura hii utaweza:

- Taja mtunzi wa kitabu cha Yona.
- Tambua kitabu cha Yona kiliandikiwa nani.
- Taja madhumuni ya kitabu cha Yona.
- Andika Aya Muhimu za kitabu cha Yona kutoka kwa kumbukumbu.
- Taja Kanuni ya Maisha na Huduma ya kitabu cha Yona.

UTANGULIZI

MWANDISHI: Yona

KWA NANI: Taifa la Ninava kuonya juu ya matokeo ya kutomtii Mungu.

KUSUDI: Kusudi halikuwa tu kuinjilisha Ninava, bali kuweka kumbukumbu kwa Israeli kwamba wokovu haukuwa kwa Wayahudi pekee.

MISTARI MUHIMU: Yona 3:1-2

KANUNI YA MAISHA NA HUDUMA: Wokovu hauzuiliwi na rangi, utamaduni, au viziuzi vingine: "Kila atakayeliitia jina la Bwana ataokolewa." (Warumi 10:13)

TABIA KUU: Yona

MUHTASARI

I. Agizo la kwanza: 1:1-2:10

A. Wito wa Kimungu: Inuka, enenda, ulie: 1:1-2

B. Kutotii kwa Yona: Aliinuka na kukimbia: 1:3

C. Matokeo ya kutotii: 1:4-17

1. Kushikwa na dhoruba: 1:4-6

2. Kupatikana na hatia: 1:7

3. Kutupwa baharini: 1:8-16

4. Amemezwa na samaki mkubwa: 1:17

D. Maombi ya Yona: 2:1-9

1. Anakumbuka dhiki ya maisha: 2:3,5-6

2. Anatambua mwelekeo wa mkono wa Mungu: 2:3

3. Anatambua kuwa ni hamu ya Bwana kujibu maombi: 2:2,7

4. Inahitaji kujitolea upya na toba: 2:9

5. Matokeo ya ukombozi: 2:10

E. Ukombozi wa Yona: 2:10

II. Agizo la pili: Ondoka, nenda, tangaza: 3:1-10

A. Utiifu: Aliinuka, akaenda, akalia: 3:1-4

B. Matokeo ya utiifu: 3:5-10

1. Watu waliamini: 3:5

2. Walitubu: Kufunga kwa ajili ya mwanadamu na mnyama, nguo za gunia na majivu: 3:5-9

3. Mji ulihifadhiwa: 3:10

III. Tatizo la nabii: 4:1-11

A. Ghadhabu ya nabii: 4:1-5

B. Karipio la Mungu: 4:6-11

KUJIPIMA

1. Ni nani alikuwa mwandishi wa kitabu cha Yona?

2. Taja kusudi la kitabu cha Yona.

3. Kitabu cha Yona kiliandikwa kwa nani?

4. Taja Kanuni ya Maisha na Huduma ya kitabu cha Yona.

5. Andika Mistari Muhimu ya Yona.

(Majibu ya majaribio yametolewa mwishoni mwa sura ya mwisho katika mwongozo huu.)

KWA MAFUNZO ZAIDI

1. Wakati Mungu “alipotubu” haikumaanisha sawa na kutubu kutoka kwa makosa (3:10). Mungu, kwa rehema, aliamua kutopeleka hukumu iliyopangwa hapo awali kwa sababu watu wa Ninava waliamini na kuufanyia kazi ujumbe wa Yona. Ona Amosi 7:3; Luka 11:30; Mathayo 12:39.

2. Yona ni mfano wa taifa la Israeli:

-Wamechaguliwa kushuhudia: Kumbukumbu la Torati 14:2; Ezekieli 20:5

-Imetumwa na Mungu: Isaya 43:10-12 na 44:8

-Kutotii mapenzi ya Bwana: Kutoka 32:1-4; Waamuzi 2:11-19; Ezekieli 6:1-5; Marko 7:6-9

-Miongoni mwa watu wa mataifa mbalimbali: Kumbukumbu la Torati 4:27; Ezekieli 12:15

-Wakiwa kati ya mataifa, walimjua Mungu: Warumi 11:11

-Imehifadhiwa kimuujiza: Hosea 3:3; Yeria 30:11; 31:35-37

3. Ona sababu ambazo Yona alichukizwa na Mungu. Ilikuwa ni kwa sababu alikuwa mwenye neema, mwenye rehema, si mwepesi wa hasira, mwingi wa fadhili, na anatubu hukumu.

4. Yona alitawaliwa na hisia zake. Kwa mfano, katika sura ya 4 alikasirika kwanza, kisha akafurahi, kisha akakasirika tena. Alikuwa mbinafsi (sura ya 1) na sifa ya kiburi (4:2). Alijishughulisha zaidi na furaha yake mwenyewe na faraja (sura ya 4) kuliko roho zilizopotea.

5. Wakati wa kukimbia kutoka kwa Mungu, kuna . . .

-Kutojali amri zake: 1:2-3

-Kutoweza kujificha kwake: 1:4,17

-Kutokuwa na usalama katika siku zijazo: 1:15

-Kutokuwa na uwezo wa kujisaidia: 1:4-6

6. Yona ni mfano wa Kristo. Wote walikuwa na ujumbe maalum, Yona wa hukumu na Yesu wa wokovu. Wote wawili walikuwa katika dhoruba. Yona alitupwa majini na Yesu akatuliza dhoruba. Yona alilia kutoka kwa samaki na Yesu akalia kutoka msalabani. Wote wawili walifufuka siku ya tatu (Yona kutoka kwa samaki na Yesu kutoka kaburini) na wote wawili walihubiri baada ya kufufuka kwao.

SURA YA THELATHINI NA NNE

MIKA

MALENGO:

Baada ya kukamilika kwa sura hii utaweza:

- Taja mwandishi wa kitabu cha Mika.
- Tambua kitabu cha Mika kiliandikiwa nani.
- Taja kusudi la kitabu cha Mika.
- Andika Mstari Muhimu wa kitabu cha Mika kutoka kwa kumbukumbu.
- Taja Kanuni ya Maisha na Huduma ya kitabu cha Mika.

UTANGULIZI

MWANDISHI: Mika

AMBAO KWAO: Israeli na Yuda

KUSUDI: Wito wa toba ili kuepuka hukumu.

AYA MUHIMU: Mika 6:8

KANUNI YA MAISHA NA HUDUMA: Mungu huwahukumu watesi wa watu wake.

TABIA KUU: Mika

MUHTASARI

I. Utangulizi: 1:1

II. Unabii wa jumla wa hukumu: 1:2-2:13

A. Hukumu dhidi ya Samaria: 1:2-8

1. Tangazo la hukumu: 1:2-4

2. Uharibifu wa Samaria: 1:2-8

B. Hukumu dhidi ya Yuda: 1:9-16

C. Hukumu juu ya wadhalimu: 2:1-11

1. Kiburi na jeuri ya wakuu: 2:1-5

2. Manabii wa uongo ambao wangenyamazisha manabii wa kweli: 2:6-11

D. Huruma kwa mabaki: 2:12-13

III. Kusimamishwa kwa Ufalme wa Kimasihi: 3:1-5:15

A. Hukumu juu ya watawala waovu, manabii wa uongo na mataifa: 3:1-12

1. Dhambi za watawala wa serikali: 3:1-4
2. Dhambi za manabii wa uongo: 3:5-8
3. Watawala, manabii na makuhani: 3:9-11

B. Tabia ya Ufalme: 4:1-5

C. Kusimamisha Ufalme: 4:6-13

1. Kurejeshwa kwa utawala wa zamani: 4:6-8
2. Ndani ya Babeli kabla ya kurejeshwa: 4:9-10
3. Ukombozi wa Sayuni na uharibifu wa adui: 4:11-5:1

D. Ujio wa kwanza na kukataliwa kwa Mfalme: 5:1-2

E. Muda kati ya kukataliwa na kurudi kwa Mfalme: 5:3

F. Matukio ya kurudi kwake: 5:4-15

1. Atatoa chakula kwa kundi: 5:4
2. Atakuwa amani ya watu wake: 5:5-6
3. Atawapa watu wake uwezo: 5:7-9
 - (a) Mabaki kama umande: 5:7
 - (b) Mabaki kama simba: 5:8
 - (c) Washindi waliosalia: 5:9-15

IV. Tatizo la Bwana na watu wake na rehema yake ya mwisho: 6:1-7:20

A. Kutokuwa na shukrani na uovu wa watu: 6:1-7:6

1. Kutokushukuru kwa baraka: 6:1-5
2. Mwenendo wa haki ni takwa la Mungu, si dhabihu ya nje: 6:6-8
3. Tishio la Mungu la hukumu: 6:9-14

B. Maombezi ya nabii: 7:7-20

1. Kuungama hatia ya taifa: 7:1-6
2. Kuungama kwa imani: 7:7-13
3. Maombi ya kufanywa upya kwa neema: 7:14
4. Jibu la Bwana: 7:15-17
5. Doksolojia: 7:18-20

KUJIPIMA

1. Ni nani alikuwa mwandishi wa kitabu cha Mika?

2. Taja kusudi la kitabu cha Mika.

3. Kitabu cha Mika kiliandikiwa nani?

4. Taja Kanuni ya Maisha na Huduma ya kitabu cha Mika.

5. Andika Mstari Muhimu wa Mika.

(Majibu ya majaribio yametolewa mwishoni mwa sura ya mwisho katika mwongozo huu.)

KWA MAFUNZO ZAIDI

1. Huenda nukuu kutoka katika kitabu cha Mika iliokoa maisha ya nabii Yereimia miaka mingi baadaye. Soma Yereimia 26:16-18 na ulinganishe na Mika 3:12.
2. Mika 4:1-5 inatoa moja ya maelezo mazuri zaidi ya milenia katika Biblia yote.
3. Maneno matatu yanaweza kukusaidia kukumbuka kitabu cha Mika:
 - KWA NJE: Mahubiri yake ya hadhara yanatunga sura ya 1-6
 - NDANI: Mawazo yake binafsi yameandikwa katika 7:1-6
 - JUU: Ombi lake kwa Mungu limeinuliwa katika 7:7-20
4. Kwa historia ya wafalme wa Yuda waliotajwa katika Mika 1:1 soma 2 Wafalme 15:32-20:21 na 2 Mambo ya Nyakati 27:1-33:20.
5. Unabii wa Mika unahusu ufalme wa kaskazini wa Samaria na ufalme wa kusini wa Yuda. Kila wakati Samaria inapotajwa weka NK ukingoni. Kila wakati Jerusalem inapotajwa weka SK pembeni.
6. Katika Mika 6:6-8 Mungu anakuambia jinsi ya kumkaribia na kile anachohitaji. Jifunze kifungu hiki kwa makini.

SURA YA THELATHINI NA TANO

NAHUM

MALENGO:

Baada ya kukamilika kwa sura hii utaweza:

- Taja mwandishi wa kitabu cha Nahumu.
- Tambua kitabu cha Nahumu kiliandikiwa nani.
- Taja madhumuni ya kitabu cha Nahumu.
- Andika Mstari Muhimu wa kitabu cha Nahumu kutoka kwa kumbukumbu.
- Taja Kanuni ya Maisha na Huduma ya kitabu cha Nahumu.

UTANGULIZI

MWANDISHI: Nahumu

AMBAO KWAO: Mji wa Ninava.

KUSUDI: Kuonya juu ya hukumu juu ya Ninava, makao makuu ya milki ya Ashuru ambayo iliwapeleka watu wa Mungu utumwani.

AYA MUHIMU: Nahumu 1:2

KANUNI YA MAISHA NA HUDUMA: Jihadhari, Mungu hulipiza kisasi.

TABIA KUU: Nahumu

MUHTASARI

I. Unabii wa uharibifu, sehemu ya kwanza: 1:1-14

A. Utangulizi: 1:1

B. Chanzo cha uharibifu: Mungu mwenyewe: 1:2-9

1. Kisasi na huruma ya Mungu: 1:2-3

2. Hasira yake mbaya dhidi ya dhambi: 1:4-6

3. Ukuu wa rehema zake: 1:7

4. Mwindaji wa adui zake: 1:8

C. Sababu ya uharibifu: Dhambi: 1:9-14

1. Uaminifu wa Mungu katika shida ya sasa: 1:9-11

2. Uharibifu wa Ashuru: 1:12-14

3. Kushangilia Sayuni: 1:15

II. Ahadi kwa Yuda: Hawahitaji tena kuogopa taifa hili katili: 1:15

III. Unabii wa uharibifu, sehemu ya pili: 2:1-3:19

A. Kuzingirwa na uharibifu wa mji: 2:3-13

1. Shambulio dhidi ya Ninawa: Adhabu ya mji: 2:1-7

(a) Kujitayarisha kwa hasira kwa vita: 2:1-4

(b) Kutokuwa na tumaini la upinzani: 2:5-6

(c) Mji kama malkia unatekwa: 2:7

2. Kukimbia kwa watu na kuharibu mji: 2:8-13

(a) Wakazi wanakimbia: 2:8-10

(b) Uharibifu umekamilika: 2:11-13

B. Sababu za kuanguka kwa Ninawi: 3:1-9

1. Maelezo ya vita: 3:1-3

2. Sababu: Dhambi zake: 3:1-6,16,19

3. Kufichuliwa kwa aibu yake ni kwa Mungu: 3:5-7

C. Hatima ya No-amoni itakuwa hatima ya Ninawi: 3:8-11 (Ona Yereemia.46:25; Ezeieli 30:14)

D. Kutoweza kwa Ninawi kuokoa mji: 3:12-19

1. Kuanguka kwa ngome za nje: 3:12-13

2. Kuzingirwa na uharibifu wa mji: 3:14-19a

3. Furaha ya ulimwengu wote juu ya anguko la Ninawi: 3:19b

KUJIPIMA

1. Ni nani alikuwa mwandishi wa kitabu cha Nahumu?

2. Taja kusudi la kitabu cha Nahumu.

3. Kitabu cha Nahumu kiliandikiwa nani?

4. Taja Kanuni ya Maisha na Huduma ya kitabu cha Nahumu.

5. Andika Mstari Muhimu wa Nahumu.

(Majibu ya majaribio yametolewa mwishoni mwa sura ya mwisho katika mwongozo huu.)

KWA MAFUNZO ZAIDI

1. Orodhesha sababu za hukumu ya Mungu kwa Ninawi.
2. Je, unamkumbuka yule nabii mwingine uliyejifunza hapo awali, ambaye pia alitoa unabii kwa Ninawi? Jiji lilitikiaje unabii huu wa mapema? (Tazama kitabu cha Yona).
3. Linganisha aya hizi:

Isaya 8:8; 10:23	Nahumu 1:8-9
Isaya 24:1	Nahumu 2:10
Isaya 21:3	Nahumu 2:10
Isaya 52:7	Nahumu 1:15
4. Hizi ni baadhi ya sababu za kuanguka kwa Ninava:
 - Umwagaji damu: 3:1
 - Uongo: 3:1
 - Unyang'anyi: 3:1
 - Kuuawa kwa wasio na hatia: 3:3-4
 - Uzinzi: 3:4
 - Uchawi: 3:4
 - Uasherati: 3:5
 - Jeuri iliyofichwa: 3:6
 - Wafanyabiashara (askari waliokodiwa) wanaoharibu: 3:16
 - Kidonda kibaya sana kisichoweza kupona: 3:19
 - Uovu wa kudumu: 3:19

SURA YA THELATHINI NA SITA

HABAKUKI

MALENGO:

Baada ya kukamilika kwa sura hii utaweza:

- Taja mwandishi wa kitabu cha Habakuki.
- Tambua kitabu cha Habakuki kiliandikiwa nani.
- Taja kusudi la kitabu cha Habakuki.
- Andika Mstari Muhimu wa kitabu cha Habakuki kutoka kwa kumbukumbu.
- Taja Kanuni ya Maisha na Huduma ya kitabu cha Habakuki.

UTANGULIZI

MWANDISHI: Habakuki

KWA NANI: Yuda

KUSUDI: Waamshe Yuda wajue mahitaji yao ya kiroho na uonye kuhusu hukumu inayokuja kutoka kwa Mungu.

AYA MUHIMU: Habakuki 3:2

KANUNI YA MAISHA NA HUDUMA: Mwenye haki ataishi kwa imani.

TABIA KUU: Habakuki

MUHTASARI

Kitabu hiki kinagawanyika kwa urahisi katika sehemu tatu kulingana na sura. Habakuki anarekodi mzigo wa kiroho (sura ya 1), maono (sura ya 2), na sala (sura ya 3), ambayo yote yanahusiana na hukumu ya Yuda na Mungu kupitia taifa la Wakaldayo.

I. Sentensi ya mada: 1:1

II. Malalamiko ya kwanza ya Habakuki: 1:2-4

A. Maswali ya nabii: 1:2-3a

B. Hali ya maadili na kiraia ya Yuda: 1:3b

C. Hitimisho la nabii: 1:4

III. Jibu la Bwana: 1:5-11

A. Kazi ya ajabu iliyotangazwa: 1:5

B. Wakaldayo na nguvu zao: 1:6-11

IV. Ujasiri wa Habakuki kwa Bwana: 1:12

V. Malalamiko ya pili ya Habakuki: 1:13-17

VI. Nabii anayesubiri: 2:1

VII. Jibu la Bwana: 2:2-4

A. Maono ya kuandikwa kwa uwazi: 2:2

B. Maono yajayo hakika: 2:3

C. Maono: 2:4

VIII. Ole tano: 23:5-19

A. Utangulizi: 2:5-6a

B. Ole tano juu ya Wakaldayo: 2:6b-19

1. Ole wa kwanza: 2:6b-8

2. Ole wa pili: 2:9-11

3. Ole wa tatu: 2:12-13

(Dunia iliyojaa maarifa ya Bwana: 2:14)

4. Ole wa nne: 2:15-18

5. Ole wa tano: 2:19

IX. Zaburi ya Habakuki: 3:1-19

A. Kichwa: 2:1

B. Ombi: 3:2

C. Jibu la Bwana: 3:3-15

D. Jibu la Habakuki: 3:16-19a

E. Maandishi ya muziki: 3:19b

KUJIPIMA

1. Ni nani alikuwa mwandishi wa kitabu cha Habakuki?

2. Eleza kusudi la kitabu cha Habakuki.

3. Kitabu cha Habakuki kiliandikiwa nani?

4. Taja Kanuni ya Maisha na Huduma ya kitabu cha Habakuki.

5. Andika Mstari Muhimu wa Habakuki.

(Majibu ya majaribio yametolewa mwishoni mwa sura ya mwisho katika mwongozo huu.)

KWA MAFUNZO ZAIDI

1. Kauli ya Habakuki, “mwenye haki ataishi kwa imani,” imenukuliwa mara tatu katika Agano Jipya. Tazama Warumi 1:17, Wagalatia 3:11, na Waebrania 10:38.
2. Tazama pia Matendo 13:40-41 na Wafilipi 4:4, 10-19.
3. "Oracle" inaweza kutafsiriwa "mzigo." Mzigo wa Habakuki ni nini? Nini kinamsumbua?
4. Weka alama kwenye kila kumbukumbu kwa Mungu, Mtakatifu, Bwana, na kila kiwakilishi cha kibinafsi kinachomtaja Mungu. Fanya muhtasari wa kile unachojifunza kuhusu Mungu kutoka kwa kitabu hiki.
5. Weka alama kwenye marejeo ya "mtu mwenye kiburi au kiburi." Fanya muhtasari wa jinsi alivyo na anafautishwa na nani. Yakobo 4 inaonyesha kwamba Mungu huwapinga wenye kiburi.
6. Weka alama katika kila matumizi ya neno “ole” kisha uangalie ole itakuja kwa nani, kwa nini itakuja, na ni nini kitakachotokea itakapokuja. Je, mojawapo ya haya yatatumika kwako kwa sababu ya mtindo wako wa maisha? Ikiwa ndivyo, tubu.

SURA YA THELATHINI NA SABA

SEFANIA

MALENGO:

Baada ya kukamilika kwa sura hii utaweza:

- Taja mwandishi wa kitabu cha Sefania.
- Tambua kitabu cha Sefania kiliandikiwa nani.
- Taja kusudi la kitabu cha Sefania.
- Andika Mstari Muhimu wa kitabu cha Sefania kutoka kwa kumbukumbu.
- Taja Kanuni ya Maisha na Huduma ya kitabu cha Sefania.

UTANGULIZI

MWANDISHI: Sefania

KWA NANI: Israeli

KUSUDI: Kuwaonya Israeli na mataifa yote juu ya hukumu ya Mungu.

AYA MUHIMU: Sefania 3:17

KANUNI YA MAISHA NA HUDUMA: Mungu ni mwenye uwezo wa kuokoa.

TABIA KUU: Sefania

MUHTASARI

I. Utangulizi: 1:1-3

A. Mjumbe: 1:1

B. Muhtasari wa ujumbe: 1:2-3

II. Kuangalia ndani: 1:4-2:3

A. Ukweli wa hukumu: 1:4-14

1. Hukumu juu ya aina nne za waabudu: 1:4-7

2. Hukumu juu ya wenye dhambi wa kila daraja: 1:8-13

B. Asili na matokeo ya hukumu: 1:14-18

1. Iko karibu: 1:14

2. Hata wenye nguvu wameshushwa: 1:14

3. Siku ya giza ya dhiki, ukiwa, ukiwa: 1:15-16

4. Dhiki, damu, nyama kama mavi: 1:17

5. Hakuna ukombozi: 1:18

6. Siku ya hasira ya Bwana: 1:2-3

C. Jina la hukumu: Siku ya Bwana: 2:1-3

D. Tumaini katika hukumu: 2:3

III. Kuangalia pande zote: Hukumu inakuja juu ya mataifa yote: 2:4-3:7

A. Miji ya Wafilisti: 2:4-7

B. Moabu na Amoni: 2:8-11

C. Ethiopia: 2:12

D. Ashuru na makao yake makuu, Ninawi: 2:13-15

E. Hukumu juu ya Yerusalemu: 3:1-7

1. Angalia hali ya Yerusalemu:

(a) Mchafu, uonevu, unajisi: 3:1

(b) Asiyetii: 3:2

(c) Viongozi waovu wa kilimwengu: 3:3

(d) Viongozi waovu wa kiroho: 3:4

2. Zingatia rehema za Mungu: 3:5-7

IV. Kuangalia zaidi: Baada ya hukumu, uponyaji utakuja: 3:8-20

A. Kusudi la Mungu limetimia: 3:8

B. Kutoka miongoni mwa mataifa, mabaki ya Mungu yatakuja: 3:9-10, 12-13 .

C. Hukumu juu ya wale ambao zamani walikuwa maadui wa Mungu: 3:9-13

D. Masihi wa Israeli aliyedhihirishwa kama Mfalme: 3:14-20

KUJIPIMA

1. Ni nani alikuwa mwandishi wa kitabu cha Sefania?

2. Taja kusudi la kitabu cha Sefania.

3. Kitabu cha Sefania kiliandikiwa nani?

4. Taja Kanuni ya Maisha na Huduma ya kitabu cha Sefania.

5. Andika Mstari Muhimu wa Sefania.

(Majibu ya majaribio yametolewa mwishoni mwa sura ya mwisho katika mwongozo huu.)

KWA MAFUNZO ZAIDI

1. Jina la cheo “Mfalme wa Israeli” limetumika kwa ajili ya Mungu mara mbili tu katika Biblia. Sefania anaitumia katika Agano la Kale (3:15). Nathanieli, mfuasi wa Yesu, aliitumia katika Agano Jipya (Yohana 1:49).

2. Sefania anaita hukumu anayoielezea "siku ya Bwana." Anatumia jina hili mara saba. (Ona 1:7,8,14,18; 2:2-3.)

Haya ndiyo tunayojifunza kuhusu siku ya Bwana:

-Iko karibu: 1:4,7,14

-Hata walio hodari watahushwa: 1:14

-Ni wakati wa giza, utisho, ghadhabu, ukiwa: 1:15

-Ni wakati wa kengele: 1:16

-Hukumu itakuja juu ya dhambi: 1:17

-Itaambatana na ishara kuu katika maumbile: 1:15

-Ni siku ya hasira ya Bwana: 1:2-3

-Inaangukia viumbe vyote: 2:1-15; 3:8

SURA YA THELATHINI NA NANE

HAGAI

MALENGO:

Baada ya kukamilika kwa sura hii utaweza:

- Taja mtunzi wa kitabu cha Hagai.
- Tambua kitabu cha Hagai kiliandikiwa nani.
- Taja kusudi la kitabu cha Hagai.
- Andika Mstari Muhimu wa kitabu cha Hagai kutoka kwa kumbukumbu.
- Taja Kanuni ya Maisha na Huduma ya kitabu cha Hagai.

UTANGULIZI

MWANDISHI: Hagai

AMBAO KWAO: Israeli, baada ya uhamisho; hasa Wayahudi waliorudi Yerusalemu.

KUSUDI: Kuwatia moyo Waisraeli wawe na bidii mpya kwa ajili ya Mungu na kuwajulisha viongozi wajibu wao wa kujenga upya hekalu la ibada.

AYA MUHIMU: Hagai 1:5

KANUNI YA MAISHA NA HUDUMA: Kujenga Ufalme wa Mungu kunapaswa kutangulizwa na mwamini wa kweli.

TABIA KUU: Hagai

MUHTASARI

I. Ujumbe wa kwanza: Wito wa kujenga upya hekalu (uliotolewa siku ya kwanza ya mwezi wa sita) 1:1-15

A. Tarehe: 1:1

B. Ujumbe: 1:2-11

1. Kukawia kwa watu: 1:2-4

2. Matokeo yake: 1:5-11

C. Majibu ya watu: 1:12-15

1. Kutii na kumcha Bwana: 1:12
2. Kazi ya kutia moyo: 1:13
3. Kazi imeanza: 1:14
4. Tarehe: 1:15

II. Ujumbe wa pili: Unabii wa hekalu la Milenia ambalo lingekuwa kubwa zaidi kuliko hekalu ambalo wangejenga sasa (iliyopewa siku ya 21 ya mwezi wa saba) 2:1-9

A. Tarehe: 2:1

B. Ujumbe: 2:2-9

1. Mahekalu yakilinganishwa: 2:2-3
2. Jibu la kukatishwa tamaa: 2:4-5
3. Kutetemeka kwa ulimwengu wote na utukufu wa baadaye wa hekalu: 2:6-9

III. Ujumbe wa tatu: Ahadi ya baraka za sasa juu ya ujenzi wa hekalu (iliyopewa siku ya 24 ya mwezi wa tisa) 2:10-19

A. Tarehe: 2:10

B. Ujumbe: Dhambi inaambukiza: 2:11-19

1. Makuhani waliuliza: 2:11-13
2. Matumizi: 2:14-19

IV. Ujumbe wa nne: Unabii wa uharibifu wa wakati ujao wa serikali kuu za ulimwengu za Wasio Wayahudi (kupewa siku ya 24 ya mwezi wa tisa) 2:20-23

A. Tarehe: 2:20

B. Ujumbe: 2:21-23

1. Kupinduliwa kwa mamlaka ya kidunia: 2:21-22
2. Zerubabeli muhuri: 2:23

KUJIPIMA

1. Ni nani alikuwa mwandishi wa kitabu cha Hagai?

2. Eleza kusudi la kitabu cha Hagai.

3. Kitabu cha Hagai kiliandikwa kwa nani?

4. Taja Kanuni ya Maisha na Huduma ya kitabu cha Hagai.

5. Andika Mstari Muhimu wa Hagai.

(Majibu ya majaribio yametolewa mwishoni mwa sura ya mwisho katika mwongozo huu.)

KWA MAFUNZO ZAIDI

1. Soma Hagai 1:9 ili kupata sababu za Israeli kutobarikiwa na Mungu.
2. Kweli za Kiroho katika Hagai:
 - Kazi ya Bwana inachukua kipaumbele kuliko vyote.
 - Kazi ya Bwana inadai vyombo safi.
 - Kazi ya Bwana inaunganishwa na mpango wa Mungu kwa mataifa yote.
 - Uzuri hauambukizwi, bali ubaya ndio unaoambukiza.
3. Wewe ni hekalu la Roho Mtakatifu. Tumia kweli za Hagai kwako binafsi. Je, umezingatia sana na wakati kwa mambo yako ya kibinafsi na kupuuza mambo ya Mungu ambayo ni muhimu kwa kueneza Injili na kuendeleza kazi Yake?
4. Weka alama katika kila kumbukumbu ya "neni la Bwana lilikuja kwa nabii Hagai" na "neni la Bwana lilikuja kwa kinywa cha nabii Hagai." Kila tukio la vishazi hivi huanza ujumbe. Itakusaidia kuona muundo wa Hagai.
5. Kwa mazingira ya kihistoria ya Hagai soma Ezra 4:24-6:22.
6. Mungu aliwaambia Israeli, "Nitakufanya kuwa kama muhuri" (Hagai 2:23). Pete ya muhuri mara nyingi ilikuwa muhuri wa ahadi. Pia ilitumiwa kama alama ya heshima na beji ya mamlaka ya kifalme. Kristo alikuwa "muhuri" wa Mungu ambao kwayo aliweka chapa kwa waumini wote sura yake na kutukabidhi mamlaka yake.
7. Tumia mafundisho ya Hagai kuhusu kazi kwa kazi ambayo haijakamilika ya kanisa ya kuufikia ulimwengu na injili. Fikiria juu ya mambo haya:
 - Kazi hii inapaswa kuchukua kipaumbele kuliko majukumu mengine.
 - Misheni hii inahitaji vyombo safi.
 - Kazi inaunganishwa na mpango wa Mungu kwa wanadamu na mataifa.
8. Ikiwa Hagai alikuwa anakuandikia wewe binafsi kuhusu jinsi unavyotimiza Agizo Kuu, unafikiri angesema nini?

SURA YA THELATHINI NA TISA

ZEKARIA

MALENGO:

Baada ya kukamilika kwa sura hii utaweza:

- Taja mwandishi wa kitabu cha Zekaria.
- Tambua kitabu cha Zekaria kiliandikiwa nani.
- Taja kusudi la kitabu cha Zekaria.
- Andika Mstari Muhimu wa kitabu cha Zekaria kutoka kwa kumbukumbu.
- Taja Kanuni ya Maisha na Huduma ya kitabu cha Zekaria.

UTANGULIZI

MWANDISHI: Zekaria

KWA NANI: Israeli

KUSUDI: Kuwatia moyo Waisraeli wamalize hekalu.

AYA MUHIMU: Zekaria 13:1

KANUNI YA MAISHA NA HUDUMA: Mungu anatawala mambo ya wanadamu na mataifa.

TABIA KUU: Zekaria

MUHTASARI

I. Wito wa utangulizi wa toba: 1:1-6

II. Unabii kwa maono: 1:7-6:8

A. Mtu kati ya mihadasi: 1:7-17

(Israeli wamefukuzwa, lakini hawakusahuliwa na Mungu.)

B. Pembe nne: 1:18-21

(Kupinduliwa kwa Israeli na adui zake.)

C. Mtu mwenye fimbo ya kupimia: 2:1-13

(Ufanisi ujao wa Yerusalemu.)

D. Yoshua kuhani mkuu: 3:1-10

(Dhambi ya Israeli iliondolewa na Yesu, Tawi.)

E. Kinara na miti miwili: 4:1-14

(Israeli ni mchukua nuru wa Mungu wa baadaye.)

1. Swali la kwanza na maelezo: 4:1-10

2. Swali la pili na maelezo: 4:11-14

F. Mviringo unaoruka: 5:1-4

(Serikali mbovu zilizolaaniwa na Mungu)

G. Mwanamke katika efa: 5:5-11

(Uovu umeondolewa kwenye mbawa za Mungu)

H. Magari manne: 6:1-8

(Hukumu za Mungu.)

III. Unabii wa kielelezo: 6:9-8:23

A. Wayahudi waliorudi: 6:9-15

B. Ubatili wa watu: 7:1-8:23

1. Siku za kufunga kwa Israeli na utii kwa Neno: 7:1-17

(a) Tukio la unabii: 7:1-3

(b) Kufunga si muhimu, lakini kusikia ni: 7:4-7

2. Nusu ya kwanza ya jibu la Bwana kwa swali la kufunga: 7:8-14

(a) Mungu anataka nini kwa baba: 7:8-10

(b) Kukataa kwa mababa kutii: 7:11-14

3. Nusu ya pili ya jibu la Bwana: 8:1-23

(a) Wakati wa ukombozi: 8:1-8

(b) Ujumbe wa kutia moyo: 8:9-17

(c) Kufunga kubadilishwa kuwa furaha: 8:18-23

IV. Unabii wa moja kwa moja: 9:1-14:21

A. Unabii wa kwanza: Kuja kwa kwanza na kukataliwa kwa Yesu: 9:111:17.

1. Kuanguka kwa ulimwengu wa kipagani na ukombozi wa Sayuni: 9-10

2. Wachungaji wazuri na wapumbavu: 11:1-17

(a) Nchi iliyofedheheshwa: 11:1-3

(b) Mchungaji mwema: 11:4-14

(c) Mchungaji mpumbavu: 11:15-17

B. Unabii wa pili: Kuja mara ya pili na kukubalika kwa Yesu: 12:114:21

1. Ukombozi wa wakati ujao na wongofu wa Israeli: 12:1-13:9

(a) Kukombolewa kwa Yuda na Yerusalemu: 12:1-9

(b) Roho wa neema na maombolezo: 12:10-14

(c) Chemchemi ya neema ya wokovu: 13:1-6

2. Kurudi kwa Yesu: 14:1-21

(a) Hukumu na ukombozi: 14:1-5

(b) Wokovu kamili: 14:6-11

(c) Kuangamizwa kwa mataifa adui: 14:12-15

(d) Kuongoka kwa mataifa ya kipagani: 14:16-19

(e) Kila kitu kisichokuwa kitakatifu kimeondolewa: 14:20-21

KUJIPIMA

1. Ni nani alikuwa mwandishi wa kitabu cha Zekaria?

2. Taja kusudi la kitabu cha Zekaria.

3. Kitabu cha Zekaria kiliandikiwa nani?

4. Taja Kanuni ya Maisha na Huduma ya kitabu cha Zekaria.

5. Andika Mstari Muhimu wa Zekaria.

(Majibu ya majaribio yametolewa mwishoni mwa sura ya mwisho katika mwongozo huu.)

KWA MAFUNZO ZAIDI

1. Kitabu cha Zekaria kinatoa habari nyingi juu ya huduma ya malaika. Tazama sura ya 1 na 2.

2. Kama vile kitabu cha Ayubu, Zekaria anatoa taswira ya mbinguni ili kuona makabiliano kati ya Mungu na Shetani. Tazama Ayubu 1 na 2 na Zekaria 3:1-5.

3. Mambo kadhaa kuhusu Yesu yanawasilishwa katika Zekaria:

-Agizo lake: 2:8-11

-Kazi yake ya sasa: 3:1-2

-Hangaiko lake juu ya Yerusalemu: 1:12

-Jina lake: 6:12

-Hekalu lake: 6:13

-Kuingia kwake Yerusalemu kwa ushindi: 9:9

-Usaliti wake: 11:12

-Kusulubishwa kwake: 12:10; 13:7

-Kutambuliwa kwake mwisho na Israeli: 12:1

-Kutokea kwake kwenye Mlima Sayuni: 14:4

-Kuabudu kwake kwa mataifa yote: 14:16

-Ushindi wake kwenye Har-Magedoni: 14:3

4. Mambo kadhaa kuhusu mji wa Mungu yanawasilishwa katika Zekaria:

-Mji wa ukweli: 8:3

-Kuzungukwa na utukufu wa Mungu: 2:5

-Kujazwa na watoto: 8:5

-Kutembelewa na mataifa yote: 8:20-23

-Kuzingirwa tena na maadui: 12:2; 14:2

-Adui zake wanaangamizwa: 12:9; 14:12-14

-Wananchi wake wanamtambua Masihi: 12:10

-Kujazwa na utakatifu wa Mungu: 14:21

SURA YA AROBAINI

MALAKI

MALENGO:

Baada ya kukamilika kwa sura hii utaweza:

- Taja mtunzi wa kitabu cha Malaki.
- Tambua kitabu cha Malaki kiliandikiwa nani.
- Taja kusudi la kitabu cha Malaki.
- Andika Mstari Muhimu wa kitabu cha Malaki kutoka kwa kumbukumbu.
- Taja Kanuni ya Maisha na Huduma ya kitabu cha Malaki.

UTANGULIZI

MWANDISHI: Malaki

KWA NANI: Israeli

KUSUDI: Kulingania umma kwenye toba na kurudi kwenye haki.

AYA MUHIMU: Malaki 2:2

KANUNI YA MAISHA NA HUDUMA:

Toba (mtazamo) + Kurudi (tendo) = Urejesho

Mtazamo (kutubu kutoka kwa dhambi) na hatua (kumrudia Mungu) ni muhimu kwa msamaha (kurejeshwa kwa haki mbele za Mungu).

TABIA KUU: Malaki

MUHTASARI

I. Utangulizi: 1:1-5

A. Mjumbe: 1:1

B. Ujumbe: 1:1

C. Mpokeaji wa ujumbe: Israeli: 1:1

D. Upendo wa Mungu kwa Israeli: 1:2-5

1. Esau na Yakobo: 1:2-3
2. Mungu na Edomu: 1:4-5

II. Ujumbe kwa makuhani: 1:6-2:9

A. Kupuuza kwao wajibu wa kidini: 1:6-2:4

1. Kutofaa kwa dhabihu: 1:6-14
2. Afadhali kufunga hekalu kuliko kujihusisha na ibada isiyofaa: 1:9-10
3. Utumishi bora kati ya Mataifa: 1:11
4. Uchovu katika ibada: 1:12-13 ikilinganishwa na ibada ya ajabu katika 1:11.
5. Laana ya Mungu: 1:14-2:4

B. Mafundisho yao yenye makosa ya sheria: 2:5-9

1. Agano na Lawi na kuhani bora: 2:5-7
2. Makuhani waasi na fedheha yao: 2:8-9

III. Ujumbe kwa walei wa Kiyahudi: 2:10-4:3

A. Shitaka la usaliti: 2:10-16

B. Onyo la hukumu: 2:17-3:6

1. Maswali yao: 2:17
2. Moto wa Mungu wa kusafisha: 3:1-3
3. Utakaso wa kuhani na watu: 3:3-5
4. Mungu habadiliki: 3:6

C. Wito wa toba: 3:7-12

1. Utovu wa uaminifu wa watu na laana ya Mungu: 3:7-9
2. Thawabu ya Mungu kwa heshima na uaminifu wao: 3:10-12

D. Mashtaka ya kimungu kwa ajili ya dhambi: 3:13-4:3

1. Malalamiko: 3:13-15
2. Kutenganishwa kwa wenye haki na waovu: 3:16-18
3. Kuangamizwa kabisa kwa waovu: 4:1
4. Kuinuliwa na kutukuzwa kwa wenye haki: 4:2-3

IV. Onyo la kuhitimisha: 4:4-6

A. Shika sheria ya Musa: 4:4

B. Tazama ujio wa pili wa Yesu: 4:5-6

KUJIPIMA

1. Ni nani alikuwa mwandishi wa kitabu cha Malaki?

2. Taja kusudi la kitabu cha Malaki.

3. Kitabu cha Malaki kiliandikwa kwa nani?

4. Taja Kanuni ya Maisha na Huduma ya kitabu cha Malaki.

5. Andika Mstari Muhimu wa Malaki.

(Majibu ya majaribio yametolewa mwishoni mwa sura ya mwisho katika mwongozo huu.)

KWA MAFUNZO ZAIDI

1. Malaki ina vifungu kadhaa muhimu:

-Kifungu kinachojulikana sana cha Agano la Kale juu ya utoaji: 3:8-10

-Shajara nzuri zaidi ya wakati wote: 3:16

-Kifungu pekee ambacho waumini wanaitwa Vito: 3:17

-Kitabu pekee cha Agano la Kale kinachotabiri kurudi kwa Eliya kuhudumu wakati wa dhiki: 4:15

2. Ni vigumu kwa mwanadamu kukubali ukweli kwamba amefanya dhambi. Ona jinsi watu walivyobishana na hukumu ya Mungu katika kitabu cha Malaki. "Ndani" kuna neno la msingi linalotangulia kila hoja ya watu: 1:2,6,7; 2:17; 3:7,8,13

3. Angalia maeneo makuu ya mhudumu ya majaribu: 1:6-2:9

4. Kuna mambo kadhaa ya kuzingatia katika kitabu hiki:

-Tazama, nitaharibu na kukataa ibada: 2:3

-Tazama, namtuma mjumbe wangu (Yohana Mbatizaji): 3:1

-Tazama dunia itaungua: 4:1

-Tazama Eliya ataonya: 4:5

5. "Kitabu cha Kumbukumbu cha Mungu": Ona pia Kutoka 32:32; Zaburi 56:8; 69:28; 139:16; Ezeieli 13:9; Danieli 7:10; 11:1; Wafilipi 4:3; Ufunuo 20:12

6. Ingawa wengi wa manabii waliishi na kutoa unabii katika siku za mabadiliko na misukosuko ya kisiasa, Malaki aliishi katika kipindi cha kungojea kisicho na matukio wakati Mungu alionekana kuwa amewasahau watu wake waliokuwa wakivumilia umaskini na utawala wa kigeni katika Yuda. Siku ya miujiza ilionekana kuwa imepita na Eliya na Elisha. Hekalu lilikuwa halijakamilika na hakuna lolote la kina lililotokea kuonyesha uwepo wa Mungu ulikuwa umerudi na kulijaza utukufu kama Ezeieli alivyotabiri (Ezeieli 43:4). Watu waliendelea na kazi zao za kidini bila shauku. Kwa kweli, ahadi zilizokuwa zimetolewa zilikuwa na masharti na watu hawakuwa wakitimiza matakwa ya Mungu ya kuwawezesha kuzipokea. Unabii wa Malaki unaturuhusu kuona magumu na majaribu ya vipindi vya kungoja maishani. La maana zaidi, anaonyesha pia njia ya kurudi kwenye imani ya kweli katika Mungu asiyebadilika (3:6); ambaye anawaita watu warudi Kwake (3:7); na asiyesahau wale wanaoitikia (3:16).

MAJIBU YA KUJIPIMA

SURA YA KWANZA:

1. Kila andiko, lenye pumzi ya Mungu, lafaa kwa mafundisho, na kwa kuwaonya watu makosa yao, na kwa kuwaongoza, na kwa kuaadibisha katika haki;
ili mtu wa Mungu awe kamili, amekamilishwa apate kutenda kila tendo jema. (2 Timotheo 4:16-17)
2. Neno "Biblia" linamaanisha "vitabu."
3. Neno "Maandiko" maana yake ni "maandiko matakatifu."
4. Agano la Kale na Agano Jipya.
5. 66.
6. Sheria, historia, mashairi, unabii.
7. Injili, historia, barua, unabii.
8. Neno "agano" maana yake ni "agano."
9. Kwa mafundisho, na kwa kuwaonya, na kwa kuwaongoza, na kwa kuaadibisha katika haki. (2 Timotheo 3:16-17)
10. Biblia haina kinzani na imeunganishwa katika mada yake kuu.
11. Biblia ina aina mbalimbali.
12. a. T; b. T; c. F; d. F; e. F
13. Yesu. Luka 24:44-48.

SURA YA PILI:

1. Ee Bwana, kilio changu na kikufikie; unifahamishe sawasawa na neno lako. (Zaburi 119:169)
2. 39
3. 27
4. Ni lazima uisome kwa utaratibu ikiwa utaelewa yaliyomo.
5. Soma kila siku, soma kwa kuchagua, soma kwa maombi, soma kwa utaratibu.

SURA YA TATU:

1. Bwana alitoa neno, kundi lao waliolitangaza lilikuwa kubwa. (Zaburi 68:11)
2. Tafsiri ni Biblia iliyoandikwa katika lugha tofauti na lugha ambazo Neno la Mungu liliandikwa hapo awali.
3. Tafsiri ni neno kwa neno tafsiri ya maneno ya Kigiriki, Kiebrania, na Kiaramu. Kifungu cha maneno hakifasiri neno kwa neno. Inatafsiriwa kwa mawazo.
4. Toleo la King James.
5. Kwa sababu hakuna lugha mbili zinazofanana kabisa, hivyo tofauti hutokea tafsiri inapofanywa.
6. Kiebrania, Kiaramu, na Kigiriki.

SURA YA NNE:

1. Tena akaniambia, Mwanadamu, maneno yangu yote nitakayokuambia, yapokee moyoni mwako, na uyasikie kwa masikio yako. (Ezeieli 3:8)
2. Muhtasari ni njia ya kupanga maelezo ya somo. Inaweka habari katika muhtasari kwa matumizi ya baadaye katika huduma na masomo.
3. Ikiwa una ugumu wa kuelewa muhtasari, pitia maagizo ya muhtasari yaliyotolewa katika sura hii.
4. Mambo makuu yanaonyeshwa kwa muhtasari na nambari ya Kirumi.
5. Pointi ndogo chini ya jambo kuu zinaonyeshwa kwa herufi kubwa ya alfabeti.

SURA YA TANO:

1. Musa.
2. Kuhifadhi historia ya Israeli na kumbukumbu ya uumbaji, dhambi, ukombozi, na shughuli za kwanza za Mungu na mwanadamu.
3. Israeli.
4. Mpango wa Mungu tangu mwanzo ulijumuisha mataifa yote. Mungu huanza mambo mapya na watu.
5. Nami nitaweka uadui kati yako na huyo mwanamke, na kati ya uzao wako na uzao wake; huo utakuponda kichwa, na wewe utamponda kisigino. (Mwanzo 3:15)

SURA YA SITA:

1. Musa.
2. Kuandika ukombozi wa Israeli kutoka utumwani na kuandika kusudi lao la kuishi kama taifa.
3. Israeli.
4. Wokovu huja tu kwa damu ya Mwana-Kondoo wa Mungu, Yesu.
5. Na hiyo damu itakuwa ishara kwenu katika zile nyumba mtakazokuwamo; nami nitakapoiona ile damu, nitapita juu yenu, lisiwapate tauni hata kuwaangamiza, nitakapoipiga nchi ya Misri. (Kutoka 12:13)

SURA YA SABA:

1. Musa.
2. Kuwaonyesha Israeli jinsi ya kuishi kama taifa takatifu katika ushirika na Mungu na kuwatarisha kupanua mpango wa ukombozi wa Mungu kwa mataifa yote.
3. Israeli.
4. Mungu anahitaji utakatifu kwa watu wake.
5. Jitakaseni basi, iweni watakatifu; kwa kuwa mimi ndimi Bwana, Mungu wenu. (Mambo ya Walawi 20:7)

SURA YA NANE:

1. Musa.
2. Hurekodi matukio ya safari ya nyikani ambayo ni mfano wa Mkristo aliyeshindwa.
3. Israeli.
4. Mungu hapendezwi na kitu chochote pungufu ya kujitolea kabisa.
5. Lakini kama hamtaki kufanya hivyo, angalieni, mmefanya dhambi juu ya Bwana; na hakikisha dhambi yako itakukuta. (Hesabu 32:23)

SURA YA TISA:

1. Musa.
2. Kurejelea sheria kwa vizazi vipya vya Israeli vilivyozaliwa tangu Mlima Sinai.
3. Israeli.

4. Utii huleta baraka. Kutotii huleta hukumu.

5. Sikia, Ee Israeli, Bwana, Mungu wetu, ndiye Bwana mmoja; nawe mpende Bwana, Mungu wako, kwa moyo wako wote, na kwa roho yako yote, na kwa nguvu zako zote. (Kumbukumbu la Torati 6:4-5)

SURA YA KUMI:

1. Yoshua.

2. Andika historia ya kutekwa kwa Kanaani.

3. Israeli.

4. Hakuna ushindi wa kimaadili au wa kiroho unaopatikana bila vita.

5. Na kama mkiona ni vibaya kumtumikia Bwana, chagueni hivi leo mtakayemtumikia; kwamba ni miungu ile ambayo baba zenu waliitumikia ng'ambo ya Mto, au kwamba ni miungu ya Waamori ambao mnakaa katika nchi yao; lakini mimi na nyumba yangu tutamtumikia Bwana. (Yoshua 24:15)

SURA YA KUMI NA MOJA:

1. Samweli.

2. Rekodi ya kihistoria ya utawala wa waamuzi ambayo ilitokea baada ya kufungwa kwa kitabu cha Yoshua.

3. Israeli.

4. Kuna kielelezo cha kimungu cha kuadibu kilichokusudiwa kuwageuza watu wa Mungu kutoka katika dhambi hadi wokovu.

5. Siku zile hapakuwa na mfalme katika Israeli, bali kila mtu alifanya aliyoona ni vema machoni pake mwenyewe. (Waamuzi 17:6)

SURA YA KUMI NA MBILI:

1. Mwandishi hajulikani.

2. Imeandikwa kama sehemu ya kumbukumbu ya historia ya Israeli ili kuonyesha kujali kwa Mungu kwa watu wote. Pia inaonyesha uhusiano wa jamaa na mkombozi wa Yesu Kristo.

3. Israeli.

4. Mungu anaweza kugeuza uchungu kuwa baraka.

5. Ruthu akasema, Usinisihi nikuache, wala nirudi nisikufuate; kwa maana wewe uendako nitakwenda mimi, nawe utakaapo nitakaa mimi; watu wako watakuwa watu wangu, na Mungu wako watakuwa watu wangu. Mungu:

Mahali utakapokufa nitakufa nami, na huko nitazikwa; Bwana anifanyie hivi, na kuzidi; (Ruthu 1:16-17)

SURA YA KUMI NA TATU:

1. Samweli.

2. Kuendeleza kumbukumbu ya jinsi Mungu alivyoshughulika na watu wake.

3. Israeli.

4. Utii kwa Mungu ni muhimu zaidi kuliko dhabihu.

5 Samweli akasema, Je! Bwana huzipenda sadaka za kuteketezwa na dhabihu kama kuitii sauti ya Bwana? Tazama, kutii ni bora kuliko dhabihu, na kusikia kuliko mafuta ya kondoo waume.

Kwa maana kuasi ni kama dhambi ya uchawi na ukaidi ni kama uovu na kuabudu sanamu. Kwa kuwa umelikataa neno la Bwana, yeye naye amekukataa wewe usiwe mfalme. (1 Samweli 15:22-23)

6. Endelea kumbukumbu ya historia ya jinsi Mungu alivyoshughulika na watu wake.

7. Israeli.

8. Mungu hutekeleza mpango wake kupitia wale wanaomtii licha ya udhaifu wao wa kibinadamu.

9. Kwa hiyo wewe ni mkuu, Ee Bwana MUNGU, kwa maana hakuna kama wewe, wala hakuna Mungu mwingine ila wewe, kama yote tuliyosikia kwa masikio yetu.

Tena ni taifa gani duniani lililo kama watu wako, kama Israeli, ambao Mungu alikwenda kujikomboa wawe watu wake, na kujifanyia jina, na kukutendea mambo makubwa na ya kutisha, kwa ajili ya nchi yako, mbele ya watu wako. , ulijojikomboa kwako kutoka Misri, kutoka kwa mataifa na miungu yao. (2 Samweli 7:22-23)

SURA YA KUMI NA NNE:

1. Mwandishi hajulikani. Inawezekana alikuwa Yeremia.

2. Kuendeleza kumbukumbu ya shughuli za Mungu na watu wake, Israeli.

3. Israeli.

4. Maelewano yanaweza kuonekana kuwa njia rahisi lakini siku zote ni ghali baadaye.

5. Lakini nimejiachia katika Israeli elfu saba, magoti yote ambayo hayakumwinamia Baali, na kila kinywa ambacho hakikumbusu. (1 Wafalme 19:18)
6. Kuendeleza rekodi ya shughuli za Mungu na watu wake, Israeli.
7. Israeli.
8. Falme za dunia hii ni za muda: Zinainuka na kuanguka chini ya udhibiti wa Mungu.
9. Ikawa walipokwisha kuvuka, Eliya akamwambia Elisha, Omba nikufanyie nini, kabla sijaondolewa kwako. Elisha akasema, Tafadhali, sehemu mbili za roho yako na ziwe juu yangu. Akasema, Umeomba neno gumu; lakini ikiwa sivyo, haitakuwa hivyo. (2 Wafalme 2:9-10)

SURA YA KUMI NA TANO:

1. Mwandishi hajulikani. Inawezekana alikuwa Ezra.
2. Kuandika historia ya kidini ya Yuda.
3. Israeli.
4. Mungu anapoinuliwa, watu wake hubarikiwa.
5. Ee Bwana, ukuu ni wako, na uweza, na utukufu, na kushinda, na enzi; ufalme ni wako, Ee Bwana, nawe umetukuzwa, u mkuu juu ya yote. (1 Mambo ya Nyakati 29:11)
6. Kuandika historia ya kidini ya Yuda.
7. Israeli.
8. Baraka ya Mungu huja kwa kujinyenyekeza na kumtafuta.
- 9 ikiwa watu wangu, walioitwa kwa jina langu, watajinyenyekesha, na kuomba, na kunitafuta uso, na kuziacha njia zao mbaya; basi nitasikia toka mbinguni, na kuwasamehe dhambi yao, na kuiponya nchi yao. (2 Mambo ya Nyakati 7:14)

SURA YA KUMI NA SITA:

1. Ezra.
2. Ezra anasimulia kuhusu kurudi kwa watu wa Mungu kutoka uhamishoni Babeli na kujengwa upya kwa hekalu huko Yerusalemu.
3. Israeli.
4. Kurudi na urejesho ni kanuni za msingi za toba.
5. Na wana wa Israeli, na makuhani, na Walawi, na hao wana wa uhamisho wengine, wakaiweka wakfu nyumba hii ya Mungu kwa furaha. (Ezra 6:16)

SURA YA KUMI NA SABA:

1. Nehemia.
2. Kuendelea kwa historia ya Israeli. Rekodi ya kujengwa upya kwa kuta za Yerusalemu.
3. Israeli.
4. Hakuna fursa bila upinzani Imani bila matendo imekufa.
5. Nami nikatuma wajumbe kwao, nikasema, Ninafanya kazi kubwa, hata siwezi kushuka; (Nehemia 6:3)

SURA YA KUMI NA NANE:

1. Haijulikani.
2. Kuendelea kwa historia ya Israeli. Pia kusimulia utunzaji wa Mungu kwa watu wake.
3. Wayahudi waliotawanyika kote Uajemi.
4. Mungu hukutana na matatizo ya maisha kwa vyombo vya binadamu ambavyo amevitayarisha.
5. Kwa maana wewe ukinyamaza kabisa wakati huu, ndipo kutakuwa na ukombozi na wokovu kwa Wayahudi kutoka mahali pengine; lakini wewe na nyumba ya baba yako mtaangamizwa; (Esta 4:14)

SURA YA KUMI NA TISA:

1. Haijulikani.
 2. Kitabu hiki kinashindana na swali, "Kwa nini wenye haki wanateseka?"
 3. Kitabu hakijaandikwa kwa mtu yeyote bali kinatumika kwa waamini wote wanaopitia mateso.
 4. Kuna sababu ya kiroho nyuma ya mateso ya wenye haki. Mateso si lazima yawe ushahidi wa kutompendeza Mungu.
 5. Kwa maana najua ya kuwa mteteaji wangu yu hai, Na ya kuwa siku ya mwisho atasimama juu ya nchi. Na wewe baada ya wadudu wa ngozi yangu kuuharibu mwili huu, lakini katika mwili wangu nitamwona Mungu: ambaye nitamwona mimi mwenyewe, na macho yangu yatamtazama, wala si mwingine; ingawa viuno vyangu vimeteketea ndani yangu. (Ayubu 19:25-27)
- Lakini yeye anajua njia niendeayo; akisha kunijaribu, nitatoka kama dhahabu. (Ayubu 23:10)

SURA YA ISHIRINI:

1. Mfalme Daudi alikuwa mwandishi wa Zaburi nyingi.
2. Kitabu cha Zaburi kilijulikana kama kitabu cha nyimbo za Israeli. Ni kitabu cha maombi na sifa cha Biblia.
3. Israeli, lakini kitabu hiki kimetumika kwa ibada, maombi, na sifa na waumini katika karne zote.
4. Sala, sifa, maombezi, na ungamo vyote ni sehemu ya ibada ya kweli.
5. Njoni, tumwimbie Bwana; tuufanyie shangwe mwamba wa wokovu wetu. (Zaburi 95:1)

SURA YA ISHIRINI NA MOJA:

1. Sulemani.
2. Haya yameorodheshwa katika Mithali 1:1-6.
3. Israeli, lakini kweli za kuishi kwa vitendo zinatumiwa kwa waumini wote.
4. Hekima ya wima ni muhimu kwa maisha ya usawa. Mithali ni mkusanyo wa kanuni za hekima zilizotolewa na Mungu kwa mwanadamu (wima) ili kutawala kuishi na wengine (mlalo).
5. Heri mtu yule aonaye hekima, na mtu yule apataye ufahamu. (Mithali 3:13)

SURA YA ISHIRINI NA MBILI:

1. Sulemani.
2. Maelezo ya utafutaji wa maisha mbali na Mungu.
3. Israeli na waumini kwa ujumla kwa msisitizo maalum kwa vijana.
4. Maisha bila Mungu ni ubatili.
5. Na tusikie mwisho wa neno hili. Mche Mungu, nawe uzishike amri zake, Maana kwa jumla ndiyo impasayo mtu. (Mhubiri 12:13)

SURA YA ISHIRINI NA TATU:

1. Sulemani.
2. Kuonyesha uhusiano kati ya Yesu na Kanisa kama inavyoonyeshwa na uhusiano wa ndoa.
3. Israeli na waumini wote.

4. Kielelezo cha kimungu cha upendo kati ya mwanamume na mke wake ni kielelezo cha uhusiano kati ya Kristo na Kanisa.

5. Maji mengi hayawezi kuuzimisha upendo, wala mito haiwezi kuuzamisha; kama mtu angetoa mali yote ya nyumba yake kwa upendo, ingedharauliwa kabisa. (Wimbo Ulio Bora 8:7)

SURA YA ISHIRINI NA NNE:

1. Isaya.

2. Kusahihisha na karipio.

3. Yuda.

4. Uasi hupelekea kuadhibiwa. Toba inaongoza kwenye urejesho.

5. Sisi sote kama kondoo tumepotea; tumegeukia kila mtu njia yake mwenyewe; na Bwana ameweka juu yake maovu yetu sisi sote. (Isaya 53:6)

SURA YA ISHIRINI NA TANO:

1. Yeremia.

2. Kuonya juu ya hukumu inayokuja ya utumwa na kuita toba.

3. Yuda.

4. Maafa ya kitaifa na kuzorota mara nyingi husababishwa na kutomtii Mungu.

5. Niite, nami nitakuitikia, nami nitakuonyesha mambo makubwa, magumu usiyoyajua. (Yeremia 33:3)

Lakini Bwana akaniambia, Usiseme, Mimi ni mtoto; Usiogope kwa ajili ya nyuso zao, maana mimi nipo pamoja nawe ili nikuokoe, asema Bwana. (Yeremia 1:7-8)

SURA YA ISHIRINI NA SITA:

1. Yeremia.

2. Kuzalisha toba ya lazima kwa urejesho wa kiroho.

3. Wayahudi waliokuwa mateka Babeli.

4. Mungu ni mwaminifu katika hukumu na rehema.

5. Ni huruma za Bwana kwamba hatuangamii, Kwa kuwa rehema zake hazikomi. Ni mapya kila siku asubuhi, Uaminifu wako ni mkuu. (Maombolezo 3:22-23)

SURA YA ISHIRINI NA SABA:

1. Ezeieli.
2. Ezeieli alionya juu ya utekaji ujao, kisha akatabiri kwa wafungwa baada ya kutokea.
3. Yuda.
4. Bwana anaamuru matukio ya kihistoria ili mataifa wajue kuwa yeye ni Mungu.
5. Nami nikatafuta mtu miongoni mwao, atakayelitengeneza boma, na kusimama mbele yangu mahali palipobomoka, kwa ajili ya nchi, nisije nikaiharibu, lakini sikuona mtu. (Ezeieli 22:30)

SURA YA ISHIRINI NA NANE:

1. Danieli.
2. Kuonyesha jinsi Mungu anavyotawala mambo ya wanadamu.
3. mateka Wayahudi.
4. Mungu ni mwenye enzi na anawaheshimu wale wanaomheshimu.
5. Na walio na hekima watang'aa kama mwangaza wa anga; na hao waongozao wengi kutenda haki kama nyota milele na milele. (Danieli 12:3)

SURA YA ISHIRINI NA TISA:

1. Hosea.
2. Kuwahadharisha Israeli kuhusu hali yake ya dhambi na kumrudisha kwa Mungu.
3. Ufalme wa kaskazini wa Israeli.
4. Uzoefu wa kibinafsi hukuza uelewaji wa kweli na huruma.
5. Sikia Neno la Bwana. . . kwa maana Bwana ana mateto na wenyeji wa nchi, kwa sababu hakuna kweli, wala rehema, wala kumjua Mungu katika nchi. (Hosea 4:1)

SURA YA THELATHINI:

1. Yoeli.
2. Kuwaonya Yuda juu ya dhambi yao na hitaji lao la toba na kuwajulisha kuhusu mipango ya Mungu ya siku zijazo kwa taifa.
3. Yuda.

4. Hata katikati ya hukumu ya kusahihisha, Mungu anapanga baraka za wakati ujao kwa watu wake.

5. Hata itakuwa, baada ya hayo, ya kwamba nitamimina roho yangu juu ya wote wenye mwili; na wana wenu na binti zenu watatabiri, wazee wenu wataota ndoto, na vijana wenu wataona maono; tena juu ya watumishi na wajakazi siku zile nitamimina roho yangu. (Yoeli 2:28-29)

SURA YA THELATHINI NA MOJA:

1. Amosi.

2. Kuwaita Israeli warudi kwa Mungu.

3. Israeli.

4. Wito kwa mataifa leo bado ni "Jitayarishe kukutana na Mungu wako."

5. Kwa hiyo nitakutendea hivi, Ee Israeli; na kwa kuwa nitakutendea hivi, jiweke tayari kukutana na Mungu wako, Ee Israeli. (Amosi 4:12)

SURA YA THELATHINI NA MBILI:

1. Obadia.

2. Kuonya juu ya adhabu ya Mungu kwa dhambi.

3. Edomu.

4. Mungu hukishusha kile kilichoinuliwa kwa dhambi.

5. Ujapojinua kama tai, na ukiweka kiota chako kati ya nyota, nitakushusha huko, asema Bwana. (Obadia 1:4)

SURA YA THELATHINI NA TATU:

1. Yona.

2. Kusudi halikuwa tu kuinjilisha Ninawi, bali kuandika kwa Israeli kwamba wokovu haukuwa kwa Wayahudi pekee.

3. Ninava.

4. Wokovu hauzuiliwi na rangi, utamaduni, au vizuizi vingine. Tazama Warumi 10:13.

5. Neno la Bwana likamjia Yona mara ya pili, kusema, Ondoka, uende Ninava, mji ule mkubwa, ukaihubiri habari nitakayokuambia. (Yona 3:1-2)

SURA YA THELATHINI NA NNE:

1. Mika.
2. Wito wa toba ili kuepuka hukumu.
3. Israeli na Yuda.
4. Mungu huwahukumu watesi wa watu wake.
5. Ee mwanadamu, yeye amekuonyesha yaliyo mema; na Bwana anataka nini kwako, ila kutenda haki, na kupenda rehema, na kwenda kwa unyenyekevu na Mungu wako? (Mika 6:8)

SURA YA THELATHINI NA TANO:

1. Nahumu.
2. Kuonya juu ya hukumu juu ya Ninava, makao makuu ya himaya ya Ashuru ambayo iliwapoleka watu wa Mungu utumwani.
3. Ninava.
4. Tahadhari, Mungu hulipiza kisasi.
5. Mungu ni mwenye wivu, na Bwana hulipiza kisasi; Bwana hulipiza kisasi, naye ni mwingi wa hasira; Bwana atalipiza kisasi juu ya adui zake, na huwawekea adui zake ghadhabu. (Nahumu 1:2)

SURA YA THELATHINI NA SITA:

1. Habakuki.
2. Kuwaamsha Yuda kwa hitaji lao la kiroho na kuonya juu ya hukumu inayokuja kutoka kwa Mungu.
3. Yuda.
4. Mwenye haki ataishi kwa imani.
5. Ee Bwana, nimesikia maneno yako, nikaogopa; Ee Bwana, fufua kazi yako katikati ya miaka, Katikati ya miaka tangaza; katika ghadhabu kumbuka rehema. (Habakuki 3:2)

SURA YA THELATHINI NA SABA:

1. Sefania.
2. Kuwaonya Israeli na mataifa yote juu ya hukumu ya Mungu.

3. Israeli.
4. Mungu ni muweza wa kuokoa.
5. Bwana, Mungu wako, yu katikati yako shujaa; Ataokoa, atakushangilia kwa furaha; Atatulia katika upendo wake, Atakushangilia kwa kuimba. (Sefania 3:17)

SURA YA THELATHINI NA NANE:

1. Hagai.
2. Kuwatia moyo Waisraeli kwa bidii mpya kwa ajili ya Mungu na kuwafanya viongozi watambue wajibu wao wa kujenga upya hekalu la ibada.
3. Israeli.
4. Kujenga Ufalme wa Mungu kunapaswa kuwa kipaumbele cha mwamini wa kweli.
5. Basi sasa Bwana wa majeshi asema hivi; Zitafakarini njia zenu. (Hagai 1:5)

SURA YA THELATHINI NA TISA:

1. Zekaria.
2. Kuwatia moyo Israeli kumaliza hekalu.
3. Israeli.
4. Mungu hudhibiti mambo ya wanadamu na mataifa.
5. Katika siku hiyo nyumba ya Daudi na wenyeji wa Yerusalemu itafunguliwa chemchemi kwa ajili ya dhambi na unajisi. (Zekaria 13:1)

SURA YA AROBAINI:

1. Malaki.
2. Kuwaita taifa la Israeli kwenye toba na kurudi kwenye haki.
3. Israeli.
4. Toba na kurudisha urejesho sawa. Mtazamo na hatua zote mbili ni muhimu kwa msamaha.
5. Kama hamtaki kusikia, na kama hamtaki kuyatia moyoni, ili kulitukuza jina langu, asema Bwana wa majeshi, nitawapelekeeni laana, nami nitazilaani baraka zenu; mmekwisha kuyalaani, kwa sababu hamyatii hayo moyoni. (Malaki 2:2)